

Názov stratégie CLLD:

Stratégia miestneho rozvoja vedeného komunitou Občianskeho združenia Medzi riekami

Verzia 4.1, september 2022

Názov MAS:

Občianske združenie Medzi rieками

Abstrakt

Verzia 4.1 sa vypracovala v nadväznosti na pridelenú dodatočnú alokáciu v zmysle kapitoly 6.4 Systému riadenia CLLD (LEADER a komunitný rozvoj) pre programové obdobie 2014-2020. Verzia č. 4.1 bola schválená najvyšším orgánom MAS dňa 09.09.2022.

Stratégia CLLD bola vypracovaná za účelom zlepšenia kvality života obyvateľov 26 obcí združených v OZ Medzi riekami, dosiahnuteľnej využívaním miestnych zdrojov, zvyšovaním zamestnanosti najmä v blízkosti bydliska, ale aj zlepšovaním medziľudských vzťahov v obciach.

Územie OZ Medzi riekami sa rozprestiera južne od mesta Michalovce, je to rovinaté územie v minulosti bohaté na močiare, kde sa aj v súčasnosti zachovali vzácne miesta mokradňového charakteru. Medzi najväčšie problémy ľudí žijúcich v území patrí vysoká nezamestnanosť, a s tým prepojený odchod kvalifikovaných ľudí mimo región. Okrem toho chýbajú niektoré prvky infraštruktúry. Ľudí trápi nevyužitý potenciál vo viacerých oblastiach, napríklad v oblasti turizmu spojeného s návštevou unikátnych vtáčích území.

Stratégia na identifikované problémy reaguje zadanými prioritami, špecifickými cieľmi a opatreniami, ktoré celkovo kladú dôraz na obnovenie zamestnanosti v poľnohospodárstve, v nepoľnohospodárskych činnostiach a službách (zameraných na poznávací a vidiecky turizmus). Ľudské zdroje, aj mimo sféry zamestnávania, sú podporované cez podporu vzdelávania a sociálne služby.

Prierezovo stratégia dáva akcent na udržanie a zlepšovanie kvality životného prostredia a kultúrneho dedičstva, pričom podstatným aspektom sú inovácie v podporovaných oblastiach – poľnohospodárstve, remeslách a priemysle a v oblasti ponúkaných služieb. Úspory energie (znižovanie emisií CO₂) sú takisto prierezové, pričom využívanie obnoviteľných zdrojov energií je súčasťou jedného z opatrení. Aspekt rozvíjania udržateľnej mobility reflektuje záujem o vyznačovanie cyklotrás a zlepšovanie podmienok pre využívanie verejnej osobnej dopravy. Samostatné opatrenia zamerané na estetizáciu a zvyšovanie kvality intravilánov v sebe obsahujú aj činnosti pomáhajúce adaptácii na zmenu klímy (hodnotná zeleň, predlžovanie pobytu vody v krajine a pod.).

Mimo financovania stratégiou sú zadané ďalšie podstatné, ale investične náročné opatrenia zlepšovania technickej infraštruktúry (najmä ide o kanalizácie).

Obyvatelia regiónu majú seriózny záujem o spoluprácu medzi komunitami a medzi sektormi, ktorá pomôže rozvoju územia. Záujem je aj o spoluprácu a výmenu skúsenosti s inými slovenskými, či európskymi mikroregiónmi, či miestnymi akčnými skupinami.

Obsah

1.	Základné informácie o MAS	8
1.1.	Identifikačné údaje MAS	8
1.2.	Vymedzenie oblasti a obyvateľstva, na ktoré sa stratégia CLLD vzťahuje.....	8
2.	Vznik, história a tvorba partnerstva a stratégie CLLD	10
2.1.	Vznik a história partnerstva	10
2.2.	Tvorba partnerstva a stratégie CLLD	14
3.	Analytický rámec.....	17
3.1.	Analýza zdrojov územia	17
3.1.1.	Všeobecná charakteristika územia.....	17
3.1.2.	Prírodné zdroje	21
3.1.3.	Životné prostredie.....	24
3.1.4.	Technická infraštruktúra.....	25
3.1.5.	Demografická situácia	26
3.1.6.	Miestne služby.....	32
3.1.7.	Prehľad kultúrnych a historických zdrojov	34
3.1.8.	Dostupné finančné zdroje, rozpočty a majetok obcí.....	46
3.1.9.	Ekonomické zdroje	50
3.1.10.	Popis doteraz realizovaných aktivít v území	54
3.2.	SWOT analýza.....	55
3.3.	Identifikácia potrieb	61
4.	Strategický rámec	64
4.1.	Definovanie vízie a strategického cieľa.....	64

4.2.	Stanovenie priorít, špecifických cieľov a opatrení	64
4.3.	Súhrn strategického rámca	72
4.4.	Integrované znaky stratégie CLLD	76
4.5.	Inovatívne znaky stratégie CLLD	79
5.	Implementačný rámec	82
5.1.	Popis riadiaceho a implementačného procesu.....	82
5.1.1.	Riadiaci proces - organizačná štruktúra MAS	82
5.1.2.	Implementačný proces	87
5.2.	Akčný plán	103
5.3.	Monitorovanie a hodnotenie stratégie CLLD.....	145
5.3.1.	Opis monitorovania a hodnotenia stratégie CLLD	145
5.3.2.	Monitorovacie ukazovatele	149
6.	Finančný rámec	152
6.1.	Financovanie stratégie CLLD	152
6.2.	Finančný plán pre opatrenia	154
7.	Zhodnotenie prínosov stratégie CLLD, jej synergie a doplnkovosť	156
7.1.	Prínosy k zlepšovaniu ekonomického rozvoja územia.....	156
7.2.	Prínosy k napĺňaniu cieľov PRV	157
7.3.	Prínosy k napĺňaniu cieľov IROP.....	160
7.4.	Prínosy k začleňovaniu zraniteľných skupín obyvateľstva	Chyba! Záložka nie je definovaná.
7.5.	Prínosy k životnému prostrediu.....	Chyba! Záložka nie je definovaná.
7.6.	Synergie a doplnkovosť stratégie CLLD.....	160
7.6.1.	Popis iných stratégií, ktoré sa na danom území realizujú, resp. plánujú realizovať	160
7.6.2.	Synergie a komplementarity	162

Zoznam tabuliek

Tabuľka 1 Identifikačné údaje MAS	8
Tabuľka 3 Využitie krajiny podľa druhov pozemkov	23
Tabuľka 4 Tabuľka obsahuje údaje získane počas osobných rozhovorov so zástupcami obcí územia MAS v období 8-9/2015	26
Tabuľka 5 Vývoj počtu obyvateľov na území OZ Medzi riekami (stav k 31.12.)	27
Tabuľka 6 Štruktúra obyvateľov podľa pohlavia na území OZ Medzi riekami k 31.12.2014	27
Tabuľka 7 Štruktúra obyvateľov podľa základných vekových skupín v rokoch 2012, 2013 a 2014	28
Tabuľka 8 Národnostné zloženie obyvateľstva v obciach na území OZ Medzi riekami	28
Tabuľka 9 Obyvateľstvo podľa súčasnej ekonomickej aktivity	31
Tabuľka 10 Počet evidovaných uchádzačov o zamestnanie	31
Tabuľka 11 Školské zariadenia na území OZ MR (rok 2014)	33
Tabuľka 12 Zdravotnícke zariadenia na území OZ MR (rok 2013)	33
Tabuľka 13 Stručný prehľad histórie a kultúrneho dedičstva	35
Tabuľka 14 Základné údaje o príjmoch, výdavkoch a majetku obcí OZMR v roku 2014	48
Tabuľka 15 Štruktúra podnikateľských subjektov z hľadiska právnej formy	50
Tabuľka 16 Informácie o náplni práce jednotlivých subjektov registrovaných v rámci OZ MR (ide o všetky subjekty – aj verejnú správu, aj MNO)	51
Tabuľka 17 SWOT analýza	56
Tabuľka 18 Súhrnný prehľad strategického rámca	72
Tabuľka 19 Valné zhromaždenie	83
Tabuľka 20 Výkonný výbor	83
Tabuľka 21 Revízná komisia	83
Tabuľka 22 Predseda, podpredseda	84
Tabuľka 23 Výberová komisia	84
Tabuľka 24 Monitorovací výbor	85
Tabuľka 25 Opatrenie stratégie CLLD	Chyba! Záložka nie je definovaná.
Tabuľka 26 Povinné ukazovatele na úrovni programu – PRV SR 2014-2020	150
Tabuľka 27 Celkové verejné výdavky – PRV SR 2014-2020	150
Tabuľka 28 Povinné ukazovatele na úrovni IROP 2014-2020	150
Tabuľka 29 Celkové zdroje pre MAS z PRV a IROP	152

Tabuľka 30 Celkové zdroje pre MAS z PRV a IROP rozdelené podľa fondov **Chyba! Záložka nie je definovaná.**

Tabuľka 31 Rozdelenie zdrojov na jednotlivé typy výdavkov v rámci príslušných programov **Chyba! Záložka nie je definovaná.**

Tabuľka 32 Sumárna tabuľka finančného plánu **Chyba! Záložka nie je definovaná.**

Tabuľka 33 Celkový pomer medzi fondmi na stratégiu **Chyba! Záložka nie je definovaná.**

Tabuľka 34 Zameranie stratégie podľa sektorov 154

Zoznam obrázkov (schém a grafov)

Obrázok 1 Slovenská časť Uzskej župy (zelenou) a Zemplínskej župy (žltou) 18

Obrázok 2 Vývoj počtu obyvateľov na území OZ Medzi riekami 27

Obrázok 3 Veková štruktúra obyvateľov územia OZ Medzi riekami 28

Obrázok 4 Národnostná štruktúra 29

Obrázok 5 Najvyššie dosiahnuté vzdelanie obyvateľstva 30

Obrázok 6 Demografický pohyb obyvateľstva na území OZ MR 32

Zoznam skratiek

CLLD – (angl.) Komunitou vedený miestny rozvoj

COMDEKS – projekt Community Development and Knowledge Management for the Satoyama Initiative

CR – Cestovný ruch

ČOV – Čistiareň odpadových vôd

ČSR – Československá republika

EFRR – Európsky fond regionálneho rozvoja

EPFRV - Európsky poľnohospodársky fond pre rozvoj vidieka

GEF – Globálny environmentálny fond

CHA – Chránený areál

CHVÚ – Chránené vtáacie územie

IKT – Informačné a komunikačné technológie

IROP – Integrovaný regionálny operačný program

KE – Košice

KSK – Košický samosprávny kraj

KURS – Koncepcia územného rozvoja Slovenska
MAS – Miestna akčná skupina
MI - Michalovce
MŠ – Materská škola
NPOA – Nadácia na podporu občianskych aktivít
NPR – Národná prírodná rezervácia
OZ – Občianske združenie
OZ MR – Občianske združenie Medzi riekami
OZE – Obnoviteľné zdroje energie
PCB – Polychlórované bifenyly
PR – Prírodná rezervácia
PRV – Program rozvoja vidieka
SHMÚ – Slovenský hydrometeorologický ústav
SODB – Sčítanie obyvateľov, domov a bytov
SR – Slovenská republika
SVP – Slovenský vodohospodársky podnik
SVŠT – Slovenská vysoká škola technická
SWOT – (angl.) Silné, slabé stránky, príležitosti, ohrozenia
ŠRV – Špecializovaná rastlinná výroba
ÚPN-VÚC – Územnoplánovací návrh veľkého územného celku
VN – Vodná nádrž
ZŠ – Základná škola
ŽoNFP – Žiadosť o nenávratný finančný príspevok
ŽV – Živočíšna výroba

1. Základné informácie o MAS

1.1. Identifikačné údaje MAS

Tabuľka 1 Identifikačné údaje MAS

Údaje o MAS	Názov MAS	OZ Medzi riekami
	Dátum registrácie v zmysle zákona č. 83/1990 Zb. o združovaní občanov v znení neskorších predpisov	07.10.2009
	Sídlo	Zemplínska Široká 304, 072 13 Palín
	IČO	42108811
	DIČ (ak relevantné)	2022938412
Údaje o banke	Názov banky	Československá obchodná banka, a.s.
	Číslo účtu	4016791976/7500
	IBAN	SK75 7500 0000 0040 1679 1976
	SWIFT	CEKOSKBX
Údaje o štatutárovi	Meno a priezvisko	Ing. Matej Repel, PhD.
	E-mail	medziriekami@gmail.com , matejrepel@gmail.com
	Telefón	0904 501 437
Údaje o kontaktnej osobe	Meno a priezvisko	PhDr. Tomáš Červeňák
	E-mail	medziriekami@gmail.com , manazer@medziriekami.sk
	Telefón	0902 552 520

1.2. Vymedzenie oblasti a obyvateľstva, na ktoré sa stratégia CLLD vzťahuje

K **31.12.2014** dosiahla populácia územia OZ Medzi riekami (ďalej len „OZ MR“) **21 202** obyvateľov. **Územie OZ MR je súvislé**, tvorené **26 obcami** s rozlohou 295,49 km². Celková hustota obyvateľstva celého územia je **71,75 obyv./ km²**.

2. Vznik, história a tvorba partnerstva a stratégie CLLD

2.1. Vznik a história partnerstva

2009 - 2011

Občianske združenie Medzi riekami (ďalej len „OZ MR“) vzniklo v auguste 2009 a bolo zaregistrované dňa 07.10.2009 na Ministerstve vnútra Slovenskej republiky. Funguje na princípoch verejno-súkromného partnerstva a je výsledkom dlhodobej spolupráce rôznych sektorov na predmetnom území. Pri vzniku malo združenie 12 členov, z toho 7 obcí a 5 fyzických osôb. Poslaním OZ MR bolo všestranne prispievať k rozvoju územia, ku skvalitneniu života obyvateľov, k rozvoju komunitných iniciatív, k zvyšovaniu environmentálneho a sociálneho uvedomenia občanov v súlade so zásadami trvalo udržateľného života v prihraničnom regióne Dolného Zemplína ohraničeného riekami Laborec a Uh.

Od svojho vzniku bolo občianske združenie partnerom projektu UNDP/GEF (Globálny Environmentálny Fond) Laborec - Uh (www.laborecuh.sk), kde na základe Dohody o realizácii projektu *Integrácia princípov a postupov ekologického manažmentu na Východoslovenskej nížine* (projekt Laborec – Uh) medzi OZ MR a Slovenským vodohospodárskym podnikom, štátny podnik so sídlom Radničné námestie 8, 969 55 Banská Štiavnica bol poskytnutý príspevok 35 000 USD. Jednou z aktivít bolo „Založenie miestnej akčnej skupiny Leader ako právneho subjektu“ s výstupom „Miestny plán pre trvalo-udržateľný rozvoj“. Tento plán sa zameriaval na pomoc miestnym malým a stredným podnikom pri vypracovávaní vhodných plánov podnikateľskej činnosti a za týmto účelom boli organizované školiace semináre, ktoré pokrývali témy ako sú: organická výroba, remeselná výroba, vidiecka turistika, produkcia biomasy a ostatné inovačné činnosti pre rozvoj vidieka. Ďalšou z aktivít tohto projektu bolo aj vypracovanie „*Integrovanej stratégie rozvoja územia*“ (ISRÚ). Do jej prípravy bola zapojená široká verejnosť, zástupcovia samospráv, mimovládnych organizácií, škôl a podnikateľského sektora. OZ MR ako partner projektu UNDP/GEF Laborec - Uh bol administrátorom 2. ročníka mikrograntovej schémy „Podpora partnerstiev v našom kraji“. V rámci tejto schémy bol poskytnutý nenávratný príspevok na projekty verejno-prospešného charakteru realizované na projektovom území Laborec - Uh a pre rozvoj tohto územia.

Oblasti podpory boli zamerané na:

- zlepšenie a využitie životného prostredia v obciach projektového územia (úprava priestranstiev, starostlivosť o zeleň a výsadby zelene, prevencia čiernych skládok,

budovanie oddychových zón za účelom podpory využívania voľného času pre občanov a ich športového využitia, obnova zdrojov pitnej vody / studní a pod., tvorba cyklotrás a turistických chodníkov, opatrenia na ochranu prírody, zverí a rýb);

- zachovávanie a rozvoj tradícií na projektovom území (zachovanie tradičnej architektúry, jarmoky miestnych remeselníkov, tvorivé dielne s ukážkami miestnych remesiel a pod.);
- podporu lokálpatriotizmu (podpora rozvoja spolupráce miestnych subjektov, prezentácia výsledkov tvorivosti miestnych aktivistov – plenéry, výstavy a pod).

V rámci projektu Laborec – Uh pripravilo OZ MR informačnú putovnú výstavu Miesto, kde sa rieky spájajú, na ktorej mali obce možnosť na samostatnom informačnom paneli prezentovať zaujímavosti, udalosti, historické, kultúrne a prírodné bohatstvo.

V roku 2010 sa v rámci tretej výzvy blokového grantu NPOA „Otvárame dvere pre nové možnosti spolupráce,, OZ MR realizoval projekt „*Kraj, kde ľudia žijú radi*“ vo výške 68 000,00 EUR pod referenčným číslom NPOA/2009/01/18. V rámci projektu sa riešili aktivity zamerané na školenie pre miestne záujmové skupiny (tréninky zamerané na osobnostný rozvoj: budovanie tímu, projektový manažment, manažment organizácie, budovanie partnerstva, komunikácia a riešenie konfliktov); bola organizovaná súťaž pre školy; boli realizované činnosti na obnovu a oživenie zelených zón (technická príprava zakladania rybníkov v území, realizácia praktických riešení v oblasti životného prostredia miestnymi komunitami) a na realizáciu praktických riešení v oblasti životného prostredia miestnymi komunitami.

Ďalším podporeným projektom OZ MR bol projekt „*Žebi me ňezabuli*“ v rámci programu Dedičstvo regiónov z Nadácie SPP v sume 2 000,00 EUR. Projekt bol zameraný na zachovanie a posilnenie vzťahu miestnych ľudí k svojmu okoliu, k svojej identite prostredníctvom štvrťročného vydávania regionálneho periodika a distribuovania do domácností. Cieľom časopisu s názvom „*Medzi riekami*“ bolo posilniť vzťah miestnych ľudí k svojmu okoliu, ich identitu, a preto sa do jeho tvorby zapájali aj občania z regiónu, školy, samosprávy, členovia a sympatizanti OZ MR. V rámci publikačnej činnosti a propagácie regiónu vydalo OZ MR publikáciu receptov zozbieraných z regiónu pod názvom „*Tekvicové tajomstvá*“ na podporu zachovania našej tradičnej jesennej plodiny. Ako partner projektu UNDP/GEF Laborec – Uh bolo administrátorom 3. ročníka mikrograntovej schémy „Podpora partnerstiev v našom kraji“. Jednorazový nenávratný príspevok získali 4 projekty v celkovej sume 6 350,00 EUR. V roku 2011 malo združenie dvoch stálych zamestnancov a dvoch ľudí na dohodu, ktorí sa naplno venovali implementácii projektu „*Kraj, kde ľudia žijú radi*“.

V roku 2011 dochádza k rozšíreniu členskej základne OZ MR o ďalšie 3 obce z regiónu a o 1 fyzickú osobu, takže ku koncu roku 2011 malo OZ MR 16 členov, z toho 10 obcí a 6 fyzických osôb. V tomto čase malo OZ MR vo svojej členskej základni hlavne verejný a občiansky sektor s primeraným rozložením členov v celom území OZ MR.

2012-2014

OZ MR realizovalo v rokoch 2012-2014 viacero projektov. V októbri 2012 bolo OZ MR podporené z dotačného systému Košického samosprávneho kraja v sume 2 000,00 EUR na vydanie regionálneho časopisu Medzi riekami. V roku 2013 bolo schválených viacero projektov v rámci Programu malých grantov GEF SGP, štvrtej priority programu Komunitného rozvoja a zdieľania skúseností pre Satoyama iniciatívu (COMDEKS) v SR, ktoré priniesli do územia granty v celkovej výške 225 879,00 USD. Nasledovná tabuľka uvádza zoznam schválených projektov:

Tabuľka 2 Zoznam schválených projektov (COMDEKS)

Číslo projektu	Názov organizácie	Názov projektu	Schválená suma v USD
www.sgp.undp.org/index.php?option=com_sgpprojects&view=projectdetail&id=20026&Itemid=205	Seniansky kaštieľ	Koreňová čistiareň odpadových vôd (KČOV) v Sennom	50 000
https://sgp.undp.org/index.php?option=com_sgpprojects&view=projectdetail&id=19499&Itemid=272	NSO Kniežo	Prinavrátenie chovu vodnej hydiny na rybníky Senné/Iňačovce	39 950
https://sgp.undp.org/index.php?option=com_sgpprojects&view=projectdetail&id=19497&Itemid=272	NSO Včelári z vtáčieho raja	Oživenie vidieckej krajiny podporou včelárstva a drobného chovu hospodárskych zvierat	24 217
https://sgp.undp.org/index.php?option=com_sgpprojects&view=projectdetail&id=20029&Itemid=272	Medzi riekami, o.z.	Výsadba lesov v záujmovom území OZ Medzi riekami	36 040
https://sgp.undp.org/index.php?option=com_sgpprojects&view=projectdetail&id=20030&Itemid=272	Senné, o.z.	Manažment vtáčej lokality pri Sennom prostredníctvom obnovy chovu dobytky	49 750
https://sgp.undp.org/index.php?option=com_sgpprojects&view=projectdetail&id=19498&Itemid=272	Zalužka, o.z.	Farmársky rínok	25 922
Celkovo			225 879

Zdroj: <http://sgp-undp-gef.sk/sgp.undp.sk/sk/show/A1BE74D5-F203-1EE9-B0EDD23E766376FD.html>

OZ MR implementovalo jeden zo šiestich schválených projektov pod názvom „Výsadba lesov v záujmovom území OZ Medzi riekami“ s celkovým rozpočtom 72 080 USD (grant 36 040 USD). Cieľom projektu bola obnova prirodzených lesných ekosystémov na dolnom Zemplíne

priamo ich výsadbou na plochách, ktoré boli z rôznych dôvodov nevyužívané alebo boli v rámci Projektov pozemkových úprav určené na ekologické opatrenia. Cieľom bolo na základe pozitívneho príkladu povzbudiť miestnu komunitu pri revitalizácii krajiny. Hlavným problémom, na ktorý sa projekt zameriaval, bolo zvyšovanie ekologickej stability, obnova biodiverzity a zmena využívania poľnohospodárskej krajiny Dolného Zemplína smerom k trvalo-udržateľnému spôsobu, prostredníctvom obnovy a návratu prirodzených typov lesných ekosystémov do krajiny na Východoslovenskej nížine. Tým došlo k zvýšeniu zastúpenia lesných ekosystémov v území a následne ich pozitívny dopad na všetky zložky životného prostredia regiónu.

V ďalšom kole bol podporený projekt OZ MR v rámci grantovej schémy COMDEKS s názvom „Zapojenie regiónu Laborec - Uh do regionálneho rozvoja“ s celkovým rozpočtom 9 000 USD (finančný príspevok 4 500 USD). Cieľom projektu bolo zabezpečenie manažérskych kapacít pre OZ MR, tak aby mohlo účinne zastupovať záujmy komunity v plánovacích a rozhodovacích procesoch v oblasti environmentálneho manažmentu a rozvoja regiónu. Projekt navrhol riešenie nedostatočnej kvalifikácie kandidátov tým, že svoje aktivity zameriaval na budovanie zručností manažéra OZ MR v oblasti prípravy, vedenia a vyhodnocovania projektov, komunikačných zručností, mobilizácie zdrojov, v oblasti strategického plánovania a zároveň budovanie kapacity manažéra aj vo vzťahu k iným aktérom na miestnej a regionálnej úrovni.

2015

V roku 2015 dochádza k rozšíreniu partnerstva, k zástupcom z verejného a občianskeho sektora sa pripojili aj zástupcovia súkromného sektora. Niektoré obce, ktoré boli členmi pri vzniku OZ MR, zrušili svoje členstvo a členmi sa stali nové obce. Z hľadiska zastúpenia jednotlivých sektorov (verejného, súkromného a občianskeho sektora) je v súčasnosti pomer členov vyvážený, rovnako je vyvážený aj z hľadiska záujmových skupín (poľnohospodárstvo, priemysel, verejná správa, neziskové organizácie) a z geografického hľadiska, keďže členská základňa je rovnomerne rozložená na území troch susediacich mikroregiónov (Juh Šíravy, Čierna voda – Uh a Laborecká niva).

2016-2017

Partnerstvo OZ MR funguje v tomto období v nezmenenej štruktúre.

2.2. Tvorba partnerstva a stratégie CLLD

Partnerstvo v rámci OZ MR sa formuje od roku 2009 a už od svojho začiatku využíva participatívny prístup riešenia rozvoja svojho územia, nakoľko do prípravy „Integrovannej stratégie rozvoja územia“ v rámci projektu Laborec – Uh bola zapojená široká verejnosť, zástupcovia samospráv, mimovládnych organizácií, škôl a podnikateľského sektora. OZ MR informovala verejnosť o svojej činnosti aj prostredníctvom časopisu Medzi riekami, do prípravy ktorého sa zapájali aj občania z regiónu, školy, samosprávy, členovia a sympatizanti OZ MR. Postupným kreovaním sa vytvorilo súčasné partnerstvo na súvislom území 3 susediacich mikroregiónov (Juh Šíravy, Čierna voda – Uh a Laborecká niva) tvorené zástupcami verejného, súkromného a občianskeho sektora. Do celého procesu tvorby stratégie miestneho rozvoja vedeného komunitou pre územie OZ MR boli zapájaní zástupcovia všetkých sektorov z územia, vrátane Jednoty dôchodcov zatupujúcou seniorov v jednotlivých obciach a starostu z Vrbnice, ktorý zastupoval majoritu rómskej národnosti.

Na zapojenie jednotlivých skupín do tvorby partnerstva boli využívané rôzne spôsoby. Verejnosť v obciach bola o pripravovanej stratégii a možnosti zapojenia sa informovaná miestnym rozhlasom, web stránkou OZ MR (www.medziriekami.sk¹) a v niektorých prípadoch web stránkami jednotlivých obcí.

V priebehu augusta a septembra 2015 boli organizované individuálne stretnutia so zástupcami verejného sektora (starostami 25 obcí – dotazníky v prílohe). Pri týchto stretnutiach boli získané kontakty na aktívne osoby a subjekty z regiónu, ktoré by mohli mať záujem podieľať sa na príprave stratégie. Títo boli starostami obcí následne oslovení, aby sa stali členmi OZ MR a participovali na príprave rozvojového dokumentu.

V priebehu septembra 2015 boli organizované stretnutia, na ktoré bola pozvaná široká verejnosť v jednotlivých mikroregiónoch. Na týchto stretnutiach boli miestni aktéri informovaní o význame účasti na plánovaní rozvoja územia a vytvorené pracovné skupiny sa podieľali na identifikácii silných a slabých stránok, príležitostí a hrozieb v záujmovom území v piatich oblastiach (3 pracovné stretnutia: dňa 16.09.2015 v Zemplínskej Širokej, 17.09.2015 v Zalužiciach a 21.09.2015 v Budkovciach).

Výsledok SWOT analýzy bol členom OZ MR predstavený na valnom zhromaždení v Hatalove (dňa 09.10.2015), ktorého sa zúčastnili zástupcovia všetkých sektorov, súčasne bol navrhnutý ďalší postup prípravy stratégie.

¹ V júni 2017 je stará webstránka OZ Medzi riekami z technických príčin nefunkčná

Na ďalšom valnom zhromaždení v Zemplínskej Širokej (dňa 20.10.2015), na ktorom sa opäť stretli zástupcovia podnikateľského, občianskeho a verejného sektora boli predstavené možnosti / príležitosti na rozvoj územia a všetci prítomní boli vyzvaní na formulovanie návrhov na rozvoj územia. Po stretnutí boli všetci členovia OZ MR ešte raz aj elektronickou formou vyzvaní na zasielanie projektových zámerov (doručené projektové zámery v prílohe).

Na web stránke OZ MR bol umiestnený dotazník pre širokú verejnosť, na základe ktorého mohli obyvatelia obcí združených v OZ MR zasielať názory, týkajúce sa súčasného stavu a návrhov na zmeny v území.

V ďalšej etape prípravy stratégie sa uskutočnili stretnutia (20.10., 12.11. a 19.11.2015) k príprave samotnej stratégie, na ktorých boli predstavené návrhy opatrení a ich financovania zo zdrojov PRV a IROP. Návrh stratégie bol zaslaný na pripomienkovanie všetkým členom OZ MR.

Výsledkom celého procesu budovania verejno-súkromného partnerstva bola spracovaná stratégia miestneho rozvoja vedeného komunitou pre OZ Medzi riekami schválená na Valnom zhromaždení v Sliepkovciach dňa 07.12.2015. Ako jednu z príloh stratégie predkladáme fotodokumentáciu z niektorých stretnutí.

Následne bola stratégia prepracovaná z dôvodu opätovného vyhlásenia výzvy na predkladanie Žiadostí o schválenie stratégie miestneho rozvoja vedeného komunitou a udelenie štatútu Miestnej akčnej skupiny a schválená na Valnom zhromaždení dňa 29.11.2016 v Zemplínskej Širokej.

V priebehu roku 2016 a 2017 prebehli stretnutia výkonného výboru, na ktorých boli prerokované rôzne otázky týkajúce sa OZ MR, napr. doriešenie fungovania webstránky OZ MR, nakoľko na nej došlo k technickej poruche a bola znefunkčnená; riešil sa program aktivít OZ MR na ďalšie obdobie, pripravil sa leták s top podujatiami na území združenia.

OZ MR aktívne vyhľadáva aj iné zdroje na napĺňanie svojich cieľov. Zapojilo sa do výzvy Karpatskej nadácie Máme radi Východ a podalo projekt s názvom „*Spoznaj svoj región na bicykli*“, v ktorom je naplánované zorganizovanie prvej cyklistickej túry po trase Zemplínska Široká - Lastomír – Sliepkovce – Palín – Stretava- Senné – Iňačovce - Zemplínska Široká, vyčistenie vahadlovej studne a vytvorenie odpočívadla v katastri obce Senné. Druhý projekt pod názvom „*Zbrojíme šatník*“ podalo OZ MR v rámci výzvy Nadácie poštovej banky s názvom Nápad pre folklór. V tomto projekte sa jedná o podporu činnosti folklórnych súborov - členov OZ MR a to FS Lučane a FS Škucirka.

Dňa 05.06.2017 sa konalo Valné zhromaždenie, ktoré opätovne schvaľovalo upravenú stratégiu miestneho rozvoja vedeného komunitou pre OZ MR.

3. Analytický rámec

3.1. Analýza zdrojov územia

3.1.1. Všeobecná charakteristika územia

Územie OZ MR sa čiastočne prekrýva s oblasťami s najvyššou nezamestnanosťou na Slovensku. Jej periférne umiestnenie, úpadok poľnohospodárstva, štruktúra obyvateľstva, nedostatok investícií a nedostatok miestnych podnikateľov (najmä malé a stredné firmy) ako aj ďalšie socio-ekonomické faktory nepriaznivo ovplyvňujú hospodársku situáciu v regióne.

Z hľadiska rozvojových zámerov osídlenia sa územie OZMR nachádza:

- podľa KURS na východoslovenskej rozvojovej osi prvého stupňa: Košice – Sečovce – Michalovce – Sobrance – hranice UA,
- podľa ÚPN-VÚC Košický kraj na celoštátnej a nadregionálnej rozvojovej sídelnej a komunikačno-sídelnej osi v smere západovýchodnom v priestore Zvolen – Rimavská Sobota – Rožňava – Moldava nad Bodvou – Košice – Sečovce – Michalovce – Sobrance – štátna hranica s Ukrajinou,
- ťažiskom týchto rozvojových osí je cesta I. triedy č. 50 a priestor okolo nej, ležiaci na hranici hodnoteného územia.

Výhody z hľadiska geografickej polohy:

- Blízkosť a dostupnosť miest – okresné mesto Michalovce, Veľké Kapušany, Sobrance, Sečovce, Nové Mesto pod Šiatrom (Sátorajjájhely).
- Blízkosť administratívnych centier, vrátane druhého najväčšieho mesta SR.
- Blízkosť významného mesta na Ukrajine – Užhorodu (centrum Zakarpatskej oblasti).
- Blízkosť jedného z najvýznamnejších turistických stredísk v SR - Zemplínskej Šíravy, Tokajskej vinohradníckej oblasti, aj ďalších u nás donedávna neznámych lokalít – rybníkov v Sennom, historických miest Nové Mesto pod Šiatrom (Sátorajjájhely), Blatný potok (Sárospatak).
- Dostupnosť medzinárodného letiska v Košiciach.

Nevýhody z hľadiska geografickej polohy:

- Periférnosť v rámci EÚ, aj Slovenska.
- Relatívne ťažšia dostupnosť nadradenej dopravnej infraštruktúry (diaľnica, železnica).

Geografická charakteristika

Územie OZ MR patrí do okresu Michalovce, ktorý patrí do Košického kraja.

Priamo nesusedí so štátnymi hranicami, ale nachádza sa v blízkosti Ukrajiny (23 km) a Maďarska (35 km).

Územie sa nachádza na Východoslovenskej nížine. Zo severu na juh preteká stredom územia rieka Laborec. Riečne nivy pokrývajú nívne pôdy. Na sprašiach vznikli ilimerizované pôdy, miestami hnedozeme, černozeme a tiež ílovité pôdy – veľmi ťažké pôdy, ktoré boli z dôvodu intenzifikácie poľnohospodárstva odvodňované počas posledných 200 rokov. V severnej časti územia sa nachádza významná rekreačná oblasť Zemplínska Šírava, ktorá môže predstavovať potenciál, ako súčasť ponuky cestovného ruchu, ktorá by bola zložená aj z atraktivít lokalizovaných priamo na území OZ MR.

Historický vývoj

Územie OZ MR bolo pre svoju priaznivú polohu a surovinové zdroje vyhľadávané a osídľované od paleolitu po stredovek. Ako územnosprávny celok sa Zemplín, aj Užská župa formoval už od 1. polovice 11. storočia. Po skončení 1. svetovej vojny sa rozdelilo územie Zemplína medzi vtedajšie Československo a Maďarsko, v dôsledku čoho sa časť Zemplínskej župy ležiaca na

území Slovenska spojila so slovenskou časťou Užskej župy.

Obrázok 1 Slovenská časť Užskej župy (zelenou) a Zemplínskej župy (žltou)

V súčasnosti teda do tzv. Dolného Zemplína patria aj obce bývalej Užskej župy, v prípade OZ MR ide o obce naľavo od rieky Laborec: Bajany, Čečehov, Čierne Pole, Hažín, Hnojné, Iňačovce, Jastrabie pri Michalovciach, Lúčky, Palín, Pavlovce nad Uhom, Senné, Stretava, Stretavka, Zalužice, Závadka, Zemplínska Široká. Ostatné obce patrili do bývalej Zemplínskej župy: Budkovce, Dúbravka, Hatalov, Lastomír, Malé Raškovce, Slavkovce, Sliepkovce, Vrbnica, Zemplínske Kopčany, Žbince.

Užská župa sídlila v Užhorode, ale v 15. storočí stoličná šľachta zasadala aj v Pavlovciach nad Uhom.

Vzhľadom na prihraničný charakter regiónu bolo toto územie vždy charakteristické stretom rôznych kultúrnych prvkov a tradícií, z čoho pramení i pestrosť jednotlivých obcí. Hlavným zdrojom obživy bolo predovšetkým poľnohospodárstvo, zamerané na náročnejšie plodiny vrátane vínnej révy. Zemplín patril medzi oblasti s pomerne málo rozvinutou remeselnou výrobou. Až postupne sa začali rozširovať remeslá ako hrnčiarstvo, korytárstvo, košíkárstvo, či hrubosúkennícky, mäsiarsky, kožušnícky, čižmarský a debnársky cech. V mnohých mestách boli usporadúvané tradičné trhy a jarmoky. (spracované podľa www.dolnyzemplin.sk)

Doterajší rozvoj územia

Za posledných 200 rokov bolo územie podstatne zmenené. Boli odstránené pôvodné mäkké aj tvrdé lužné lesy, ktoré pokrývali viac ako 90% územia, voda bola melioračnými kanálmi a odvodňovacou sústavou odvedená preč z územia. Okrem lesov boli odstránené aj mŕtve ramená rieky, mokrade čím došlo k prírodnej degradácii prostredia (vymiznutiu mnohých druhov rastlín a živočíchov).

Rozvoj územia počas posledných 100 rokov ovplyvnili:

- 1914-1918, 1938-1945: vojny.
- 1938: odčlenenie regionálneho centra Užhorod ako výrazného pólu rozvoja a dovtedajšieho administratívneho centra župy do susedného štátu, čo zvýšilo periférnosť lokality.
- 1939: malá vojna, dočasné rozdelenie územia do dvoch štátov.
- 1950: kolektivizácia, združstevňovanie, postupná strata priameho (vlastníckeho) vzťahu k pôde.
- 1990: rozklad družstiev, privatizácia s nepriaznivým výsledkom pre zamestnanosť a rozvoj odvetvia; postupný nárast nezamestnanosti, odchod časti ekonomicky aktívneho obyvateľstva mimo región.
- 2004: vstup do EÚ, spoločná poľnohospodárska politika, aj regionálna politika s pomerne viditeľným dosahom na vidiek.

Zvláštnosti / špecifiká územia, typické črty

Typická pre predmetný región je blízkosť 3 hraníc – ukrajinskej, maďarskej aj poľskej. Najmä blízkosť Ukrajiny môže v blízkej budúcnosti zohrať významnú úlohu pri rozvoji cieľovej oblasti. Potenciálnej spolupráci s Ukrajinou by mala napomôcť aj jednoduchšia a plynulejšia

prevádzka zrekonštruovaného hraničného prechodu Vyšné Nemecké aj prechod Ubl'a – Malyj Bereznyj.

Potenciál dopravného napojenia na transeurópske magistrály zvýrazňuje aj blízkosť širokorozchodnej trate v Čiernej nad Tisou a bezprostredná blízkosť na trase budúcej D1 (smer západ – východ). Potenciál spočíva v kooperácii s obchodnými partnermi okolitých krajín, predovšetkým s Ukrajinou. História vzájomnej spolupráce otvára po zohľadnení možných politických rizík významné obchodné príležitosti.

K hraničnému priechodu Vyšné Nemecké – Užhorod vedie prístupová cesta I. triedy – E50 (I/50). Tento priechod je určený pre diaľkovú cestnú osobnú a nákladnú dopravu.

Oba spomínané hraničné priechody patria medzi najvýznamnejšie cestné priechody dané schválenými medzinárodnými nosnými a doplnkovými koridormi TEN a medzinárodnými cestami, ktoré prechádzajú územím SR a súčasne sú určené i plánovanou sieťou diaľnic a rýchlostných ciest SR. Oba priechody majú nepretržitú prevádzku, sú určené pre všetkých obyvateľov sveta a obmedzenie pre nákladnú dopravu platí len v prípade hraničného priechodu Ubl'a – Malyj Bereznyj.

Geopolitické umiestnenie regiónu môže mať v prípade „otvorenia“ hraníc s Ukrajinou za následok, že tento menej rozvinutý región sa stane centrom záujmu podnikateľov a investorov. Komparatívnou výhodou regiónu je aj silná rybníkárska tradícia a vhodné podmienky pre rozšírenie rybníkárstva, chovu rýb, športového rybárstva a súvisiacich aktivít (pozorovanie vodného vtáctva, vodné športy a pod.).

Iným symbolom sú tzv. vahadloové studne, ktoré sú od dávnych čias súčasťou nížinnej krajiny. Studne sú symbolom, ktorý odkazuje na typický prvok kedysi močaristej nížiny – na vodu. Predstavuje potenciál napr. aj pre regionálnu značku.

Typické črty:

- rovinatnosť, v minulosti zamokrené územie v súčasnosti umelo odvodnené
- toky ako významný prvok v krajine, doplnené o umelé kanály
- poľnohospodárstvo, scelené lány, občas prerušené lesíkom alebo vetrolamom

Zvláštnosti územia:

- rybníky pri Sennom a PR Ortov ako významné vtáčie lokality – v roku 1990 slovenská vláda s cieľom zachovať biodiverzitu Laborec-Uh určila základnú oblasť a ochrannú zónu (425 ha) rezervácie Senné za jednu z prvých lokalít Ramsarskej dohody na území Slovenska

- národné kultúrne pamiatky (kaštieľ Senné, kaštieľ Budkovce, viaceré chrámy, aj menšie objekty)

3.1.2. Prírodné zdroje

Predmetné územie je súčasťou druhej najväčšej nížiny na Slovensku - Východoslovenskej nížiny a nachádza sa v jej severnej časti. Cez územie pretekajú významnejšie rieky – na západe Laborec, na juhu Uh, ich sútok sa nachádza pri obci Stretavka. Na severe s územím susedí Zemplínska Šírava. Okrem Laborca a Uhu územím pretekajú vodné toky Čierna voda a Okna a celé územie je popretkávané hustou sieťou odvodňovacích a melioračných kanálov. Povrch roviny sa vyznačuje rovinným, miestami nepatrne zvlneným reliéfom o nadmorskej výške 100-132 m n. m. Územie tvorí v najväčšom rozsahu intenzívne obhospodarovaná poľnohospodárska pôda, prípadne lúky a pasienky, pričom charakter pôd sa lokálne mení od veľmi úrodných až k neúrodným. Ako výsledok odvodnenia územia za účelom vytvorenia podmienok pre intenzívne poľnohospodárske využitie územia ako aj protipovodňových prác, pretrvali v danom území iba zvyšky prirodzeného biotopu. Najnižšia časť územia - depresia Senné (s rozlohou 425 ha) sa ukázala byť v minulosti nepoužiteľnou pre odvodňovanie, takže tu boli vytvorené rybníky, okolo ktorých prežili mŕtve ramená riek, mokrade a niektoré inundačné lesy, ktoré si zachovali spoločenstvá bohaté na druhy rastlín a zvierat.

Územie Senianskej depresie bolo po tisícročia zaplavované roztápajúcim sa snehom v Karpatoch, alebo po prítalových dažďoch. Voda modelovala charakter územia a ovplyvňovala život miestnych obyvateľov. Popri neistom „gazdovaní“ (kvôli záplavám) sa obyvatelia venovali rybárčeniu a poľovaniu. Množstvo vtáctva, ktoré tu nachádzalo po povodniach ideálne podmienky, lákalo i prvých ornitológov aj z ďaleka. Prvé snahy o ochranu územia siahajú do obdobia medzi dvoma svetovými vojnami.

Druhým územím, ktoré si zachovalo pôvodný prirodzený charakter je mŕtve rameno Uhu medzi obcou Čierne Pole a mestom Veľké Kapušany. V roku 1993 tu bola vyhlásená **Prírodná rezervácia Ortov**, s cieľom ochrany menšieho, v súčasnosti už ojedinelého zachovalého prírodného celku v poľnohospodársky intenzívne využívanej krajine. Rameno Ortov má pôvodnú močiarnu a vodnú vegetáciu a zachovalé brehové porasty so vzácnymi druhmi.

Ďalšie chránené územia v oblasti:

Národná prírodná rezervácia Kopčianske slanisko: Doposiaľ jediná známa lokalita halofytnej vegetácie v Potiskej nížine. Veľký počet halofytov a rozsiahly rozvoj fytoenózy

slanistej stepi panónskej oblasti Artemisieto-Festucetum pseudovinae. Jeden z posledných zvyškov halofytnej vegetácie.

Prírodná rezervácia Raškovský luh: PR je vyhlásená na ochranu zvyšku lužného lesa a priľahlých aluviálnych lúk s masovým výskytom korunky strakatej (*Fritillaria meleagris* L.) na Východoslovenskej nížine, dôležitých z vedeckovýskumného a náučného hľadiska.

Prírodná rezervácia Slavkovské slanisko: PR je vyhlásená na ochranu subhalofytnej vegetácie slanistej stepi panónskej kvetennej oblasti, so zastúpením zriedkavých i charakteristických druhov rastlín na vedeckovýskumné a náučné ciele. Vznik tohto ekosystému je spätý s antropogénnou činnosťou (pasenie).

Chránený areál Stretavka: CHA je vyhlásený na ochranu biotopu európskeho významu: nížinné až horské vodné toky s vegetáciou zväzu *Ranunculion fluitantis* a *Callitricho-Batrachion* (3260) a druhov európskeho významu: vydra riečna (*Lutra lutra*), plž zlatistý (*Sabanejewia aurata*), lopatka dúhová (*Rhodeus sericeus amarus*), hrúz Kesslerov (*Gobio kessleri*) a hrúz bieloplutvý (*Gobio albipinnatus*).

Natura 2000

Na území OZ MR je vyhlásené **Chránené vtáčie územie Senné** za účelom ochrany hniezdenia vodného vtáctva na vodných biotopoch s periodicky zaplavovanými lúkami a na územie OZ MR zasahuje aj **Chránené vtáčie územie Medzibodrožie**, ktorého predmetom ochrany sú hniezdilce charakteristické pre územie so spleťou ramien a periodicky zaplavovaných biotopov s priľahlými lužnými lesmi a aluviálnymi lúkami a pasienkami.

Medzi typické formy obživy v minulosti patrili napríklad pestovanie a zber sena, rybolov, lov (srny, zajace), dlabanie člnov, chov ošípaných, chov husí, chov kráv, mlynárstvo, domáca výroba nepálených tehál a pestovanie tabaku.

Podľa prieskumu EÚ CORINE Landcover 2000, takmer 84% oblasti bolo zatriedených ako orná pôda, hoci v súčasnosti je cca 20% z tejto pôdy opustených. Lúky pokrývali 15,9%, usadlosti 4%, mokrade a vodné objekty 2 %, lesy 1% oblasti.

Poľnohospodárska a lesná pôda

Tabuľka 3 Využitie krajiny podľa druhov pozemkov

Údaje za všetky katastre zastúpené v OZ MR (k 31.12.2014)	údaj v m ²
Celková výmera územia obce za rok 2014	295 492 453
Poľnohospodárska pôda - spolu v m ²	242 789 337
Poľnohospodárska pôda - orná pôda	174 894 203
Poľnohospodárska pôda – vinica	3 679
Poľnohospodárska pôda – záhrada	9 248 825
Poľnohospodárska pôda - ovocný sad	201 733
Poľnohospodárska pôda - trvalý trávny porast	58 440 897
Nepoľnohospodárska pôda - spolu	52 703 116
Nepoľnohospodárska pôda - lesný pozemok	8 109 509
Nepoľnohospodárska pôda - vodná plocha	24 086 627
Nepoľnohospodárska pôda - zastavaná plocha a nádvorie	15 601 266
Nepoľnohospodárska pôda - ostatná plocha	4 905 714

Zdroj: Štatistický úrad

Lesy

Podľa údajov Národného lesníckeho centra, sa na území 26 obcí spadajúcich do OZ MR nachádza 665,28 ha lesných porastov. Najviac (366,59) je v katastrálnom území Pavlovce nad Uhom, okrem toho sa lesy nachádzajú v k.ú Budkovce, Lúčky, Malé Raškovce, Sliepkovce, Stretavka, Zalužice a Žbince. Na ostatných katastrálnych územiach sa lesy nenachádzajú.

Z hľadiska drevinového zloženia, najväčšie zastúpenie má topol šľachtený, významnejšie je ešte zastúpený dub, jaseň, topol, jelša, vrb a agát.

Nerastné bohatstvo

Región je celkovo dosť chudobný na nerastné suroviny, výnimku tvoria organické uhľovodíky. V okolí Uhu sa pri obciach Senné a Stretava ťaží zemný plyn (Nafta a.s.). Zamestnaných je tam asi 30 osôb. Ťažba surovín našťastie nemá badateľný negatívny vplyv na životné prostredie.

Registrované ložiská nerastných surovín v regióne:

Ropa - gazolín; Ložiská Senné, Stretava

Zemný plyn; Ložiská: Senné, Stretava

Lignit; Ložiská: Hnojné

Zlievarenské piesky; Ložiská: Pavlovce nad Uhom, Pavlovce nad Uhom - Tahyňa

Voda

Cez územie pretekajú významnejšie rieky – na západe Laborec, na juhu Uh, ich sútok sa nachádza pri obci Stretavka. Na severe s územím susedí Zemplínska Šírava. Okrem Laborca a Uhu územím pretekajú vodné toky Čierna voda a Okna a celé územie je popretkávané hustou sieťou odvodňovacích a melioračných kanálov. Medzi významnejšie patrí Zalužický kanál.

Do územia zasahuje aj perspektívna štruktúra geotermálnych vôd s názvom „Beša-Čičarovce“ s tepelným výkonom geotermálnych vôd 250 – 1000 MWt (okolie obce Čierne Pole) a „humenský chrbát“ s podobným výkonom.

3.1.3. Životné prostredie

Územie OZ Medzi riekami patrí do tzv. Zemplínskeho zaťaženého regiónu (podľa Environmentálnej regionalizácie SR) – je to jedna z deviatich oblastí so značne negatívne ovplyvneným životným prostredím. Územie leží na okraji v minulosti veľmi silne znečisteného územia – neoficiálne zvaného „trojuholník smrti“ (Vranov – Michalovce – Humenné).

V poslednom období sa situácia zlepšila, ale mnohé negatívne vplyvy pretrvávajú.

V dôsledku plošného odlesnenia krajiny, intenzívnej meliorácie a veľkoplošného poľnohospodárstva, ako aj dôsledkom malého počtu biokoridorov a biocentier má krajina v cieľovom území nízky stupeň ekologickej stability.

Kvalita povrchových vôd

Kvalita povrchových vôd je sledovaná na území a v blízkom okolí: v roku 2013 sa tu nachádzali tieto monitorované miesta kvality povrchovej vody: B208000D Zálužický kanál (pod Zemplínskou šíravou); B127000D Laborec (Lastomír) a B215020D Laborec (Ižkovce).

Kvalita vody v tokoch Laborec, Okna, Zálužický kanál z hľadiska Nariadenia vlády 269/2010 je vyhovujúca. Je evidentné, že došlo k zlepšeniu kvality vôd. Nevyhovujúca je voda v Uhu, v ukazovateli dusitanový dusík.

Ekologický stav tokov je dobrý, až priemerný (stupne 2 až 3 z piatich). V povodí uvedených tokov sa v súčasnosti nenachádza významný zdroj znečistenia vôd.

V rámci prieskumných prác vykonaných (SHMÚ) v rokoch 2002, 2004 a 2007 boli vykonané tiež analýzy na stanovenie PCB kongenérov. Vo vzorke sedimentu z VN Zemplínska šírava boli okrem kongenérov PCB identifikované látky: fluorantén, benztiazol, a DEHP. Špecifickým pre dnový výpust zo Zemplínskej šíravy je zvýšený výskyt PCB, ktoré sú viazané na dnové sedimenty a spôsobujú aj zvýšené hodnoty vo vode. Pokiaľ ide o kontamináciu bifenyli, situácia je nepriaznivá. Výskumy ukázali negatívne vplyvy na flóru a faunu, ale priamo aj na ľudí, čo sa prejavuje v podobe zvýšeného výskytu rakovinových ochorení.

Kvalita podzemných vôd

Kvalitatívny (chemický) a kvantitatívny stav útvarov podzemných vôd je podľa údajov SHMÚ dobrý.

Vodné zdroje v príbrežnej zóne rieky Uh sú ohrozené znečisteniami z Ukrajiny (ropné havárie, navrávanie ropných potrubí). V okrese Michalovce sa opakovane namerali zvýšené koncentrácie perzistentných organických látok nad limitom 10 ng.l^{-1} najmä v obciach Lastomír, Michalovce, Krasnovce a Strážske-Pláne. Podzemné vody sú dlhodobo negatívne ovplyvňované najmä absenciou kanalizácií a ČOV v obciach, ako aj poľnohospodárstvom.

Kvalita ovzdušia

Základné znečisťujúce látky emitované do ovzdušia pochádzajú predovšetkým z týchto zdrojov: Bukocel Hencovce (oxid siričitý, oxid uhoľnatý, oxidy dusíka); Chemes Humenné (oxidy dusíka, oxid siričitý); Elektráreň Vojany (oxidy dusíka); Energy Snina (oxid siričitý); SPP Veľké Kapušany (oxidy dusíka); Hnojivá Duslo Strážske (oxid uhoľnatý). Značným znečisťovateľom je pozdĺž významnejších ciest aj cestná doprava. Celkovo možno hodnotiť znečistenie ovzdušia (v kontexte Slovenska) ako stredné.

Pôda

Najmenej postihnutá (zaťažená) je stredná časť Východoslovenskej nížiny, t.j. poľnohospodársky najúrodnejšie územie kraja. Z regionálneho hľadiska najvyšší výskyt PCB bol zistený v pôdach z cielených vyšetrení kontaminovaných pôd v okresoch Stropkov a Michalovce. Priemerné hodnoty sa pohybovali až do hodnôt 47341 mg/kg , čo pri platnej limitnej hodnote $0,05 \text{ mg/kg}$ pre poľnohospodárske pôdy je veľmi výrazné prekročenie.

3.1.4. Technická infraštruktúra

Plynofikácia a zásobovanie teplom

Všetky obce na území MAS sú plynofikované. Napriek tomu, v obciach sa na kúrenie a varenie využívajú aj iné zdroje – tuhé palivo, najčastejšie bolo uvádzane drevo, najmä kvôli dostupnosti a úsporám. Využívaný je tak kombinovaný spôsob vykurovania

Kanalizácia

Kanalizácia je vybudovaná - buď úplne alebo čiastočne v 10 obciach, v niektorých obciach sú pripravené projektové dokumentácie alebo podané projekty čakajúce na schválenie. V

niektorých obciach sú vybudované aj ČOV, alebo domové ČOV. V obciach bez kanalizácie sa splašky zhromažďujú v individuálnych žumpách (septikoch), prípadne sú odvádzané na polia.

Vodovod

Na vodovod sú napojené všetky obce v území, aj keď rôznou intenzitou (40%, 65 %, 85 %). V obciach obyvatelia získavajú vodu aj z vlastných studní, aj keď hladina spodných vôd najmä po dlhšom období sucha je veľmi nízka až nedostatočná.

Nakladanie s komunálnym odpadom

V obciach funguje pravidelný zber komunálneho odpadu v zberných nádobách, väčšinou zabezpečovaný firmou FURA, v niektorých obciach Technickými službami Michalovce. Taktiež funguje separovaný zber, separuje sa najmä sklo, plasty a papier, a to tak do zberných nádob na to určených, ako aj do vriec.

Tabuľka 4 Tabuľka obsahuje údaje získane počas osobných rozhovorov so zástupcami obcí územia MAS v období 8-9/2015

Obec	Kanalizácia	ČOV	ČOV domová	Plyn	Vodovod
Bajany	áno	áno	nie	Áno	áno
Budkovce	Nie	nie	1	Áno	áno
Cečehov	nie	nie	nie	Áno	áno
Čierne Pole	Nie	nie	nie	áno	áno
Dúbravka	áno	áno	nie	áno	áno
Hatalov	áno	áno	nie	áno	áno
Hažín	áno	áno	nie	áno	áno
Hnojné	áno	nie	nie	áno	áno
Iňačovce	nie	nie	nie	áno	áno
Jastrabie pri Michalovciach	nie	nie	1	áno	áno
Lastomír	áno	nie	nie	áno	áno
Lúčky	Nie	nie	nie	áno	áno
Malé Raškovce	Nie	nie	nie	áno	áno
Palín	Nie	nie	3	áno	áno
Pavlovce nad Uhom	áno	áno	nie	áno	áno
Senné	Nie	nie	2	áno	áno
Slavkovce	nie	Nie	nie	áno	áno
Sliepkovce	Áno	áno	nie	áno	áno
Stretava	Nie	nie	1	áno	áno
Stretavka	Nie	nie	3	áno	áno
Vrbnica	áno	nie	nie	áno	áno
Zalužice	áno	Nie	3	áno	áno
Závadka	Nie	nie	nie	áno	áno
Zemplínska Široká	Nie	nie	nie	áno	áno
Zemplínske Kopčany	Nie	nie	nie	áno	áno
Žbince	Áno	áno	nie	Áno	áno

3.1.5. Demografická situácia

Na území OZ Medzi riekami žije 21 202 obyvateľov (k 31.12.2014). Hustota obyvateľstva je 71,75 obyv./km². Najviac obyvateľov má obec Pavlovce nad Uhom (4 477) a najmenej má obec Stretavka (192). Z tabuľky č. 5 a obrázku č. 2 je zrejmé, že analýza vývoja počtu obyvateľov územia OZ Medzi riekami za posledných 5 rokov poukazuje na pozitívny trend vo vývoji.

Tabuľka 5 Vývoj počtu obyvateľov na území OZ Medzi riekami (stav k 31.12.)

	2010	2011	2012	2013	2014
OZ MR	20 768	20 987	21 043	21 070	21 202

Zdroj: Štatistický úrad SR

Obrázok 2 Vývoj počtu obyvateľov na území OZ Medzi riekami

Zdroj: Štatistický úrad SR

Štruktúra populácie územia podľa pohlavia a veku

Z celkového počtu obyvateľov na území OZ MR tvorila v roku 2014 ženská zložka 51,01% populácie.

Tabuľka 6 Štruktúra obyvateľov podľa pohlavia na území OZ Medzi riekami k 31.12.2014

	Muži	Muži % podiel	Ženy	Ženy % podiel
OZ MR	9873	48,99%	10290	51,01%

Zdroj: Štatistický úrad SR

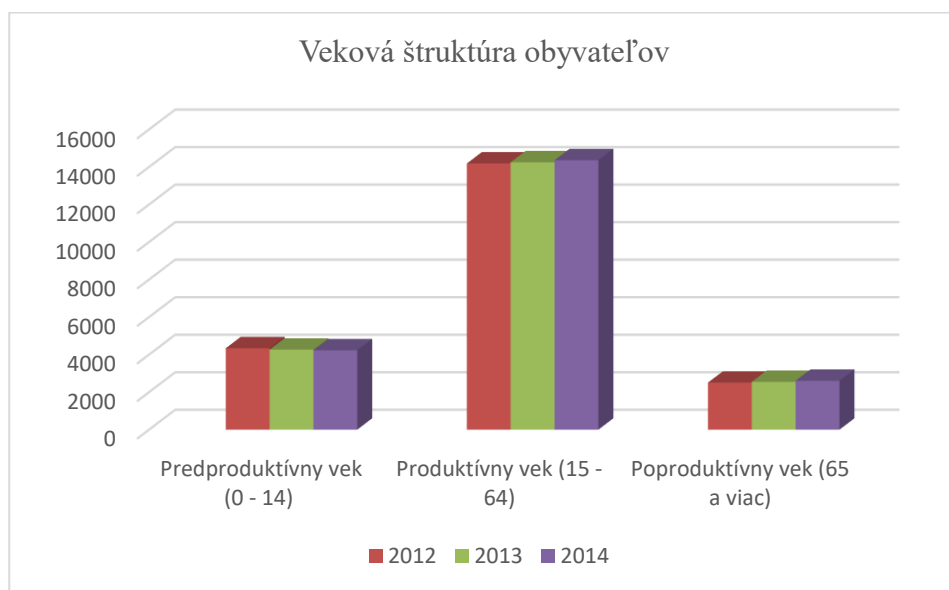
Ako ukazuje tabuľka č. 7 k 31.12. 2014 bolo v predproduktívnom veku (0 - 14) 4 231 obyvateľov (čo je 19,96% z celkového počtu obyvateľov územia OZ MR), v produktívnom veku (15 - 64) bolo 14 360 obyvateľov (čo je 67,73%) a poproduktívnom veku (65 a viac) bolo 2 605 obyvateľov (čo je 12,29%).

Tabuľka 7 Štruktúra obyvateľov podľa základných vekových skupín v rokoch 2012, 2013 a 2014

	Predproduktívny vek (0 - 14)		Produktívny vek (15 - 64)		Poproduktívny vek (65 a viac)	
	Počet	%	počet	%	počet	%
2012	4 341,00	20,50	14 186,00	67,41	2 506,00	11,91
2013	4 265,00	20,24	14 252,00	67,64	2 549,00	12,10
2014	4 231,00	19,96	14 360,00	67,73	2 605,00	12,29

Zdroj: Štatistický úrad SR

Trend demografického starnutia je zreteľný aj na území OZ Medzi riekami, zastúpenie detskej zložky klesá a narastá počet obyvateľov v poproduktívnom veku (obrázok č.3). Starnutie obyvateľstva bolo označené ako slabá stránka aj pri stretnutiach s miestnymi obyvateľmi.

Obrázok 3 Veková štruktúra obyvateľov územia OZ Medzi riekami

Zdroj: Štatistický úrad SR

Národnostné zloženie

Z hľadiska národnostného zloženia je možné územie OZ Medzi riekami považovať za homogénne. Z údajov získaných zo sčítania obyvateľov, domov a bytov z roku 2011 vidieť dominantné postavenie slovenskej národnosti (90,12%). Druhou najpočetnejšou z hľadiska menšín je rómska národnosť (3,50%) a následne maďarská národnosť (1,39%).

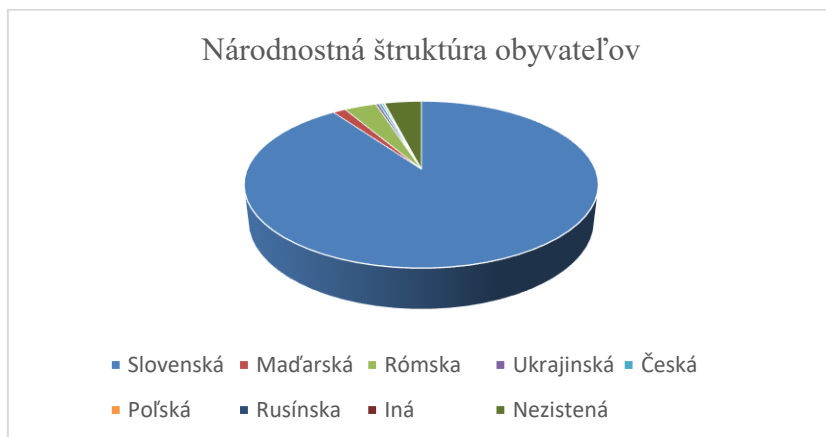
Tabuľka 8 Národnostné zloženie obyvateľstva v obciach na území OZ Medzi riekami

Názov obce	Slovenská	Maďarská	Rómska	Ukrajinská	Česká	Poľská	Rusínska	Iná	Nezistená	SPOLU:
Spolu:	18880	291	733	70	68	9	34	22	843	20950

Počet obyvateľov v %:	90,12%	1,39%	3,50%	0,33%	0,32%	0,04%	0,16%	0,11%	4,02%	100,00%
-----------------------	--------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	---------

Zdroj: SODB 2011

Podľa sčítania obyvateľov, domov a bytov z roku 2011 má v rámci jednotlivých obcí najviac obyvateľov rómskej národnosti obec Vrbnica (251) a Pavlovce nad Uhom (108). Najvyššie zastúpenie maďarskej národnosti je v obciach Malé Raškovce (98) a Zemplínske Kopčany (85), čo súvisí s ich geografickým umiestnením bližšie k hraniciam s Maďarskom.

Obrázok 4 Národnostná štruktúra

Zdroj: SODB 2011

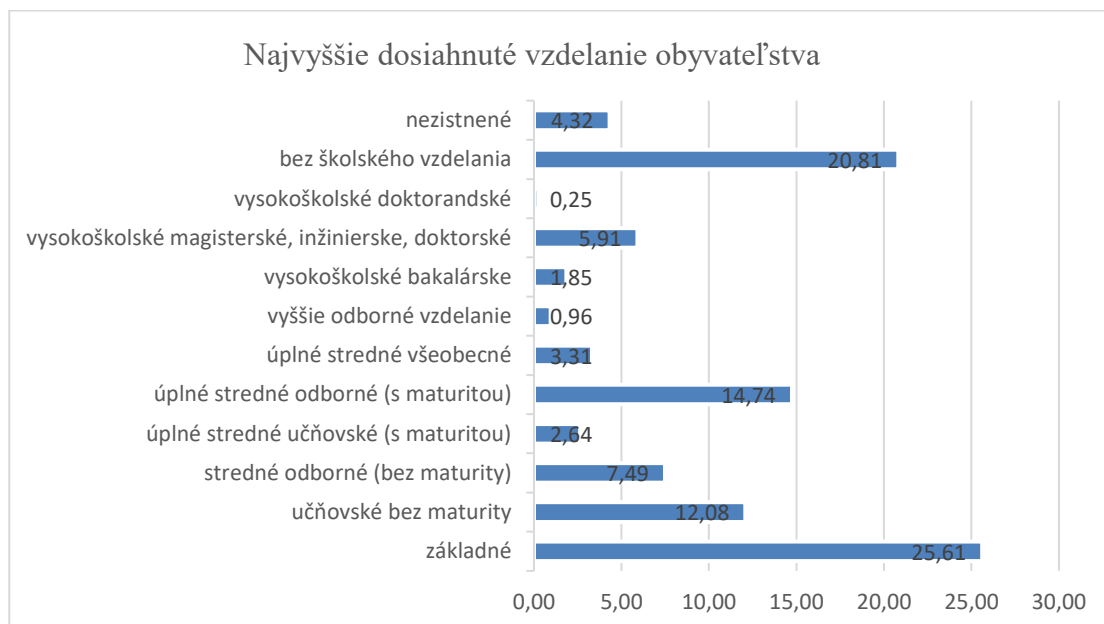
Podľa údajov z **Atlasu rómskych komunít 2013** však na území obcí OZ MR žije cca 7 158 Rómov, čo predstavuje 34,55% populácie. Rómovia žijú väčšinou segregovane alebo v okrajovej časti obce, majú možnosť napojenia sa na vodovod, elektrinu a na kanalizáciu (v obciach kde je vybudovaný). Najvyššie zastúpenie Rómov je v obci Zemplínske Kopčany (77,8%) a najnižšie je v Zalužiciach (3,6%). Iba v obci Vrbnica je starosta rómskej národnosti, ktorý takto reprezentuje majoritu - 75,1% obyvateľstva. Inklúzia Rómov do sociálneho života bola zabezpečená nízkoprahovými alebo komunitnými centrami (napr. v Iňačovciach a Pavlovciach n. U.). Projekty terénnej sociálnej práce sa takisto realizovali vo viacerých obciach a plánujú sa aj v budúcnosti.

Spracovaním informácií v rámci Atlasu rómskych komunít 2013, bol vytvorený zjednodušený index, ktorý usporadúva obce v poradí od najvyššej miery zaostalosti a segregácie až po najnižšiu mieru zaostalosti a segregácie. Index vychádza z predpokladu, že miera podrozvinutosti je pomerne presne reflektovaná v rezidenčnej štruktúre. Menovite, čím väčšia priemerná veľkosť domácnosti v osídlení, tým horšia socio-ekonomická situácia rodín. Medzi Rómske osídlenia patriace medzi najzaostalejšie patrí osídlenie v obciach Slavkovce (poradie

v rámci zoznamu obcí podľa spomenutého indexu 127), Žbince (144) a Pavlovce nad Uhom (147).

Vzdelanostná úroveň

Podľa posledného sčítania obyvateľov, domov a bytov má na území OZ MR najvyššie percento ľudí základné vzdelanie (25,61%). Bez školského vzdelania je 20,81% obyvateľov a tretiu najpočetnejšiu skupinu tvoria obyvatelia s úplným stredným odborným vzdelaním (14,74%). Vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa má 5,91% obyvateľov územia, avšak pretrvávajúcim problémom je odchod vzdelaných mladých ľudí z územia za prácou do miest alebo do zahraničia. Veľmi nízka vzdelanostná úroveň obyvateľov územia (obrázok č.5) je nepriaznivá pre ekonomický rozvoj.

Obrázok 5 Najvyššie dosiahnuté vzdelanie obyvateľstva

Zdroj: SODB 2011

Ekonomická aktivita

Podľa údajov uvedených v tabuľke č. 9 bolo v roku 2011 z celkového počtu obyvateľov územia OZ Medzi riekami ekonomicky aktívnych 44%, osôb na materskej dovolenke bolo 1%, nepracujúcich dôchodcov 20%, detí, žiakov a študentov 27%. Najvyšší podiel ekonomicky aktívneho obyvateľstva má obec Hažín (50,11%) a naopak najnižší podiel ekonomicky aktívnych obyvateľov má obec Zemplínske Kopčany (32,19%).

Tabuľka 9 Obyvateľstvo podľa súčasnej ekonomickej aktivity

	Osoby ekonomicky aktívne				Osoby na rodičovskej dovolenke	Nepracujúci dôchodcovia	Ostatní nezávislí	Osoby závislé (deti, žiaci, študenti)	Ostatní závislí, nezistení	Úhrn obyvateľstva
	spolu	z toho								
		osoby na materskej	pracujúci dôchodcovia	nezamestnaní						
OZ Medzi riekami	9254	113	207	3507	474	4287	148	5698	1096	20957
	44%	1%	1%	17%	2%	20%	1%	27%	5%	100%

Zdroj: SODB 2011

Nezamestnanosť

Priemerná miera nezamestnanosti v Michalovskom okrese dosiahla k 31.12.2014 úroveň 16,78% čo je o 4,49 percentuálneho bodu viac ako je priemer SR (12,29%). Ku koncu roka 2014 bolo v obciach na území OZ Medzi riekami evidovaných 1902 uchádzačov a 887 uchádzačiek o zamestnanie. Ako uvádza tabuľka č. 10, zatiaľ čo počet uchádzačov o zamestnanie v porovnaní s rokmi 2012 a 2013 klesol, počet uchádzačiek o zamestnanie v porovnaní s rokom 2013 stúpol.

Tabuľka 10 Počet evidovaných uchádzačov o zamestnanie

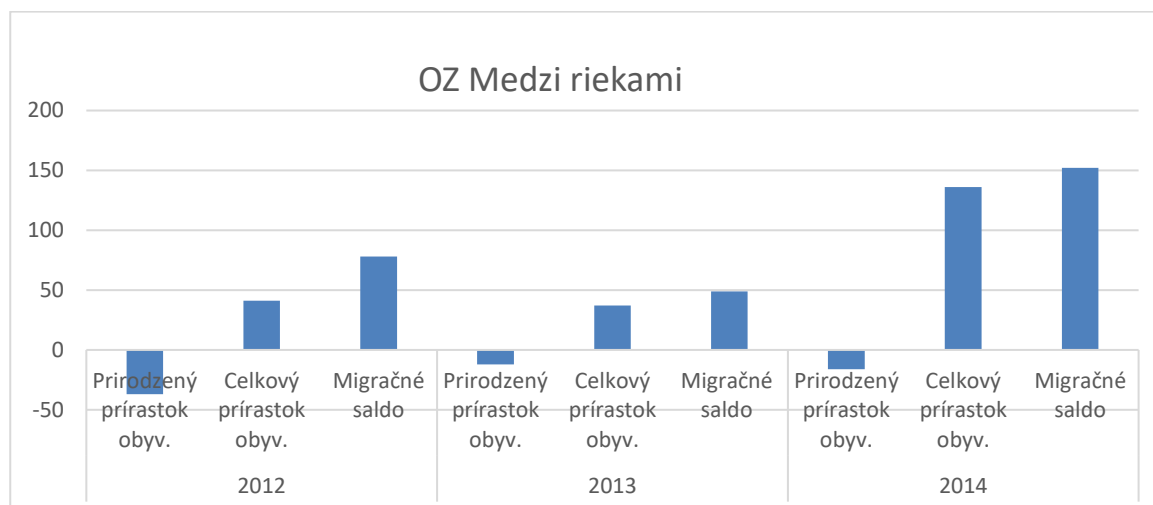
	Počet evidovaných uchádzačov o zamestnanie			Počet evidovaných uchádzačiek o zamestnanie		
	2012	2013	2014	2012	2013	2014
OZ MR	2243	1934	1902	995	866	887

Zdroj: Štatistický úrad SR

Demografický pohyb

Početnosť obyvateľstva na území OZ Medzi riekami je určovaná populačnými procesmi, ktoré súvisia s narodením a zomieraním obyvateľstva a migráciou. Sledovaním prirodzených prírastkov v rokoch 2012 – 2014 (obrázok č. 6) zistujeme na území prirodzený úbytok obyvateľstva, avšak napriek prirodzenému úbytku obyvateľstva, územie zaznamenalo kladný celkový prírastok - úbytok bol vykompenzovaný prisťahovaním obyvateľstva. Často ide o rómskych obyvateľov, ktorí majú tendenciu skupovať prázdne, neobývané domy v obciach,

avšak aj podľa SWOT analýzy, obce v blízkosti okresného mesta Michalovce zaznamenali nárast počtu prisťahovaných mladých rodín s deťmi..

Obrázok 6 Demografický pohyb obyvateľstva na území OZ MR

Zdroj: Štatistický úrad SR

Pre pohyb obyvateľov je významná aj skutočnosť, že istý počet obyvateľov regiónu dočasne alebo dlhodobo pracuje vo väčších mestách na Slovensku, alebo v zahraničí. Aj keď sú títo obyvatelia prihlásení na trvalý pobyt v obciach územia OZ MR, ten je iba formálny, pretože reálne sa nachádzajú mimo neho. Tieto pohyby často nie sú oficiálne podchytené, pretože sa ťažko sledujú a dokladajú. Odchod za prácou je významný tak u majoritnej, ako aj minoritnej skupiny obyvateľstva. Jeho príčinami sú predovšetkým nedostatok pracovných príležitostí v regióne, nízka mzda za odvedenú prácu a nízka úroveň vzdelania u obyvateľstva.

3.1.6. Miestne služby

Školstvo

Školstvo tvorí významnú súčasť sociálnej infraštruktúry každého územia, a teda aj územia OZ MR, kde je zastúpené sieťou materských a základných škôl. Momentálne sú **materské školy** zriadené v 15 obciach (viď tabuľka č. 11 a v roku 2014 ich navštevovalo 338 detí. Oproti roku 2013, kedy MŠ navštevovalo 297 je to mierny nárast.

Pokrytie územia MŠ je dostatočné, a starostlivosť v predškolských zariadeniach je poskytnutá aj deťom z obcí, kde sa takéto zariadenie nenachádza.

Základné školy sú prevádzkované v 10 obciach, z toho plne organizované školy (so zriadenými ročníkmi 1 až 9) sú v 6 obciach, vo zvyšných 4 obciach sú zriadené školy len po

štvrtý ročník. Deti potom pokračujú v základnej školskej dochádzke v susedných obciach, resp. dochádzajú do mesta.

V roku 2014 tieto školy navštevovalo spolu 1858 žiakov. Najväčšia ZŠ sa nachádza v obci Pavlovce nad Uhom, kde je registrovaných 572 žiakov, vrátane detí z okolitých obcí. Po skončení vyučovania je deťom umožnené tráviť voľný čas v školských kluboch. Veľmi aktívna a tiež úspešná v rôznych projektoch je napr. ZŠ s MŠ Štefana Ďurovčíka v Palíne. Učitelia sú zapojení v programe Erasmus+, v rámci ktorého si vymieňajú poznatky o zdravom životnom štýle, environmentálnej výchove a pod. v niekoľkých partnerských školách v rôznych krajinách. Škola sa stala v školskom roku 2013/2014 najúspešnejšou lesoochranskou školou, jej žiaci získali umiestnenia v súťažnej konferencii Junior Internet.

Stredné a vysoké školstvo v regióne nemá svoje zastúpenie, žiaci dochádzajú do škôl v Michalovciach, Sobrancech.

Tabuľka 11 Školské zariadenia na území OZ MR (rok 2014)

Materská škola	Základná škola (roč. 1-4)	Základná škola (roč. 1-9)
Bajany, Budkovce (2 triedy), Dúbravka, Hatalov, Iňačovce, Lastomír, Palín (2 triedy), Pavlovce nad Uhom, Slavkovce, Sliepkovce, Stretava, Zalužice, Závadka, Zemplínska Široká, Žbince	Hatalov, Iňačovce, Lastomír, Vrbnica, Zemplínska Široká	Budkovce, Palín, Pavlovce nad Uhom, Zalužice, Žbince

Zdroj: Štatistický úrad SR

Zdravotnícka starostlivosť

Zdravotnú starostlivosť v obciach na území OZ MR zabezpečujú najmä praktický lekár pre dospelých, praktický lekár pre deti a lekár - stomatológ. Ich samostatné ambulancie sa nachádzajú v niekoľkých obciach (tabuľka č. 12), je však bežné, že obyvatelia v značnej miere využívajú služby poskytované zdravotníckymi zariadeniami v mestách Michalovce a Sobrance. Dá sa povedať, že spádovou obcou pre blízke okolie je najmä obec Pavlovce nad Uhom.

V obciach na území OZ MR sa tiež nachádza niekoľko ambulancií lekára špecialistu a tiež lekární.

Tabuľka 12 Zdravotnícke zariadenia na území OZ MR (rok 2013)

Zdravotnícke zariadenie/ druh	Počet v území
--------------------------------------	----------------------

Samostatná ambulancia praktického lekára pre dospelých	4
Samostatná ambulancia praktického lekára pre deti	2
Samostatná ambulancia lekára špecialistu	3
Samostatná ambulancia lekára stomatóloga	3
Lekárne a výdajne liekov	3

Zdroj: Štatistický úrad SR

Sociálne služby a sociálnoprávna ochrana detí, sociálna kuratela

Sociálna pomoc a poskytovanie sociálnych služieb je zamerané na zmiernovanie nepriaznivej situácie rôznych skupín obyvateľstva a s tým spojených špecifických problémov.

Na základe tak štatistických podkladov, ako aj osobných rozhovorov so starostami obcí sa ako problematické ukazuje starnutie obyvateľstva. S prihliadnutím na to, že mnohí zo seniorov sú osamelo žijúci (vdovy, vdovci, obyvatelia s deťmi žijúcimi mimo obce), často sa ocitajú v situácii, že si sami nedokážu zabezpečiť svoje každodenné potreby. Obce sa im snažia vychádzať v ústrety napr. rozvozom obedov, taktiež vo viacerých obciach je naplánované zriadenie denného stacionára.

Obce s početnou rómskou menšinou využívajú nástroje aktívnej politiky trhu práce, a rôznych iných projektov. V obciach je tak k dispozícii napr. rómsky asistent na ZŠ, terénny pracovník a podobne.

3.1.7. Prehľad kultúrnych a historických zdrojov

Územie OZ MR je málo bohaté na kultúrne a historické pamiatky, či archeologické náleziská. Napriek tomu, návštevníci tu stále môžu obdivovať niekoľko kultúrnych pamiatok. Ide najmä o stavby kostolov, a to rímskokatolícke, gréckokatolícke aj reformované. Kostoly gréckokatolíckeho obradu sa zvyknú vyznačovať krásne zdobeným **Ikonostasom** – stenou s ikonami. Na území OZ MR sa maľbe ikon venuje aj maliarka zo Zalužíc - Dr. Ľudmila Lakomá-Krausová. Prehľad histórie a kultúrneho dedičstva je spracovaný v tabuľke č. 13.

Medzi najvýznamnejšie kultúrne podujatia regionálneho významu patria: Čečehovský polmaratón, folklórny festival „Zalužický poľo“. Každoročne sa v Chránenom vtáčom území Senianske rybníky koná podujatie zamerané na pozorovanie vtáctva „Vítanie žeriavov“ sprevádzané bohatým sprievodným programom.

V lete sú organizované rôzne festivaly menšieho významu, vo viacerých obciach sa komunita stretáva počas celého roka pri príležitostiach ako napr. rôzne plesy a zábavy na začiatku roka, neskôr oslavy Dňa matiek a Dňa detí. V zime sú to príležitosti ako Mikuláš, vianočné posedenia so staršími. Bohaté na program sú už tradične Dni obce, a podobne.

Tabuľka 13 Stručný prehľad histórie a kultúrneho dedičstva

OBEČ	História
 BAJANY	Názov obce je doložený z roku 1370 ako Bayanhaza, z roku 1439 ako Kysmerkowcz a. n. Bayan, z roku 1786 ako Bonyesty, z roku 1920 ako Bajanház, z roku 1927 ako Bajany; po maďarsky Bajanháza. Obec bola administratívne začlenená pod Užskú župu; pred rokom 1960 pod okres Veľké Kapušany, kraj Prešov; po roku 1960 pod okres Michalovce, kraj Východoslovenský. Vyvinutá obec sa spomína v roku 1370. Patrila panstvu hradu Nevické-Užhorod. V roku 1715 mala 8 poddanských domácností, v roku 1828 mala 59 domov a 424 obyvateľov. V 19. storočí vlastnili tunajšie majetky Berzeviczyovci. Obyvatelia sa zaoberali poľnohospodárstvom a tkáčstvom. Za I. ČSR sa zamestnanie obyvateľstva nezmenilo. V rokoch 1939 – 44 bola obec pripojená k Maďarsku. Pamiatky: Kostol rímskokatolícky secesný z roku 1910. Kostol reformovaný secesný z roku 1936. Významní rodáci: farár reformovanej cirkvi Pileczky
 BUDKOVCE	Názov obce je doložený z roku 1319 ako Buchka, z roku 1331 ako Butka, z roku 1332 ako Bucha, Wudka, Budka, z roku 1773 ako Butkowcze, z roku 1920 ako Budkovce; po maďarsky Butka. Obec bola administratívne začlenená pod Zemplínsku župu; pred rokom 1960 pod okres Michalovce, kraj Prešov, po roku 1960 pod okres Michalovce, kraj Východoslovenský. Obec sa spomína v roku 1319. Patrila rodine Buttkayovcov. V roku 1715 mala 3 obývané a 15 opustených domácností, v roku 1787 mala 121 domov a 925 obyvateľov, v roku 1828 mala 168 domov a 1275 obyvateľov. V 20. storočí vlastnili tunajšie majetky Lobkovitzovci. Obyvatelia sa zaoberali hrnčiarstvom, povozníctvom a pestovali tabak. Za I. ČSR sa obyvatelia zaoberali poľnohospodárstvom. Pamiatky: neskororenesančný Buttkayovský kaštieľ z roku 1617 rímskokatolícky ranogotický kostol sv. Trojice zo začiatku 14. storočia socha sv. Jána Nepomuckého z 50-tych rokov 19. stor. Významní rodáci: rod Budkaiovcov, rod Viczmándy, p. Ondič, maliar
	Názov obce je doložený z roku 1410 ako Chech, z roku 1808 ako Čzečahow, z roku 1920 ako Čečechov; po maďarsky Csecsehó, Zuhogó.

ČEČEHOV

Pamiatky
Významní rodáci

ČIERNE POLE

Pamiatky
Významní rodáci

Obec bola administratívne začlenená pod Užskú župu; pred rokom 1960 pod okres Michalovce, kraj Prešov, po roku 1960 pod okres Michalovce, kraj Východoslovenský.

Obec sa spomína v roku 1410. Patrila Andrejovi, synovi Ladislava. V roku 1715 mala 4 domácností, v roku 1828 mala 68 domov a 584 obyvateľov. V 19. storočí nemala obec ani ornú pôdu ani lesy. Obyvatelia sa zaoberali pastierstvom a tkáčstvom. Za I. ČSR sa obyvatelia živili chovom dobytky a tkaním pokrovcov.

Socha Krista Spasiteľa od autora Hilda

Ján Sudzina, Andrej Rimko - herec (Nitra), Juraj Pado - básnik

Názov obce je doložený z roku 1828 ako Fekete-Mezó, z roku 1863 ako Feketemező, z roku 1920 ako Čierne Pole, z roku 1927 ako Čierne Pole; po maďarsky Feketemező.

Obec bola administratívne začlenená pod Užskú župu; pred rokom 1960 pod okres Veľké Kapušany, kraj Prešov; po roku 1960 pod okres Trebišov, kraj Východoslovenský.

Obec sa spomína od 17. storočia. Patrila rodine Barkóczyovcov. V roku 1828 mala 26 domov a 284 obyvateľov. V polovici 19. storočia sa mnohí obyvatelia vysťahovali. Za I. ČSR sa obyvatelia zaoberali poľnohospodárstvom, chovom dobytky a tkáčstvom.

kostol Nepoškvrnené srdce P.M. z roku 1949

p. Toviš - Maliar

Pavel Milkovič 70 r., žije v obci - akademický maliar

Andrej Juhás – 33 rokov bol starostom, má 80 rokov, stále aktívny

DÚBRAVKA

Pamiatky
Významní rodáci

Názov obce je doložený z roku 1409 ako Dobroka, z roku 1560 ako Dobroka, z roku 1786 ako Dubrawka; po maďarsky Dubróka, Dobróka.

Obec bola administratívne začlenená pod Zemplínsku župu; pred rokom 1960 pod okres Michalovce, kraj Prešov, po roku 1960 pod okres Michalovce, kraj Východoslovenský.

Obec sa spomína v roku 1409. Patrila rodine Buttkayovcov, od roku 1774 Szirmayovcom, od 19. storočia Lobkovitzovcom. V roku 1715 mala 7 obývaných a 19 opustených domácností, v roku 1787 mala 57 domov a 404 obyvateľov, v roku 1828 mala 96 domov a 707 obyvateľov. Zapojili sa do roľníckeho povstania v roku 1831. Obyvatelia sa zaoberali poľnohospodárstvom. Za I. ČSR sa obyvatelia zaoberali poľnohospodárstvom a tkáčstvom.

-

-

HATALOV

Pamiatky
Významní
obyvatelia

Obec bola administratívne začlenená pod Zemplínsku župu; pred rokom 1960 pod okres Michalovce, kraj Prešov, po roku 1960 pod okres Michalovce, kraj Východoslovenský.

Obec sa spomína v roku 1326. Patrila viacerým zemepánom. V roku 1505 sa spomína tunajší hrad. V roku 1715 bola obec úplne opustená, v roku 1787 mala 44 domov a 387 obyvateľov, v roku 1828 mala 98 domov a 719 obyvateľov. V 19.- 20. storočí vlastnili tunajšie majetky a liehovar Widderovci. Obyvatelia sa zaoberali poľnohospodárstvom a ovocinárstvom. Zapojili sa do roľníckeho povstania v roku 1831. Po roku 1918 sa obyvatelia zaoberali poľnohospodárstvom. V roku 1820 došlo k štrajku poľnohospodárskych robotníkov.

-

p. Hajduk - Ex-poslanec Národnej rady

HAŽÍN

Pamiatky
Významní rodáci

Názov obce je doložený z roku 1336 ako Kysgesun, z roku 1337 ako Eghazatlangesun, z roku 1419 ako Wygeson, z roku 1520 ako Kysgesen, z roku 1808 ako Hazín; po maďarsky Gézsény.

Obec bola administratívne začlenená pod Užskú župu; pred rokom 1960 pod okres Michalovce, kraj Prešov, po roku 1960 pod okres Michalovce, kraj Východoslovenský.

Obec sa spomína v roku 1336. Patrila panstvu Michalovce. Zašiatkom 18. storočia sa útekem poddaných vyludnila. V roku 1715 mala 11 poddanských domácností, v roku 1828 mala 67 domov a 562 obyvateľov. V 19. storočí vlastnili tunajšie majetky rodiny Sztárayovcov a Grünwaldovcov. Obyvatelia sa zaoberali poľnohospodárstvom a chovom dobytky. Za I. ČSR sa obyvatelia zaoberali poľnohospodárstvom.

gréckokatolícky barokovo-klasicistický chrám Nanebovstúpenia Pána z roku 1786

Ing. Arch. Július Baláž Vysokoškolské štúdium na SVŠT, odbor architektúra a stavba miest, ukončil v roku 1962. Jeho projekty získali celý rad ocenení.

Ing. Ján Baláž, PhD. Podieľal sa na výskumnom projekte Dozimetria, ktorý bol realizovaný v rámci letu prvého slovenského kozmonauta na orbitálnu stanicu Mir.

Generálporučík Ing. Milan Maxim – náčelník Generálneho štábu ozbrojených síl SR.

Názov obce je doložený z roku 1390 ako Hnoyna, z roku 1419 ako Hnoyna an Rewche, z roku 1808 ako Hnojná, z roku 1920 ako Hnojné; po maďarsky Hanajna.

	Obec bola administratívne začlenená pod Užskú župu; pred rokom 1960 pod okres Sobrance, kraj Prešov, po roku 1960 pod okres Michalovce, kraj Východoslovenský. Obec sa spomína v roku 1390. Patrila panstvu Michalovce-Jasenov. Začiatkom 18. storočia sa úplne vyľudnila. V roku 1715 mala iba 1 poddanskú domácnosť, v roku 1828 mala 22 domov a 209 obyvateľov. V 20. storočí vlastnili tunajšie majetky Sztárayovci. Obyvatelia sa zaoberali poľnohospodárstvom a pracovali na miestnej píle. Za I. ČSR sa zamestnanie obyvateľstva nezmenilo. V 2. svetovej vojne bola zničená píla. Pamiatky murovaný vodný mlyn z 19. stor. Významní rodáci -
	Prvá písomná zmienka o obci Iňačovce sa datuje do roku 1417, kedy sa nazývala Solmus. V ďalšom historickom vývoji sa jej názov menil nasledovne: z roku 1808 je písomne doložený názov Jeňaššowce, z roku 1920 Iňačovce. Po maďarsky sa obec úradne nazývala Solymos. Po roku 1881 bola obec administratívne začlenená pod Užskú župu; pred rokom 1960 pod okres Michalovce, kraj Prešov; po roku 1960 pod okres Michalovce, kraj Východoslovenský. Obec je doložená v roku 1417. Patrila Sztárayovcom. V roku 1427 mala 18 port, v roku 1715 mala 8 poddanských domácností, v roku 1828 mala 119 domov a 1023 obyvateľov. Boli roľníci a tkáči. Koncom 18. storočia sa spomína tunajšie nálezisko soli. Obec mala rozsiahle lúky. V 19. storočí vlastnili tunajšie majetky rodiny Thuránszkovcov, Törökovcov a i. Po roku 1918 naďalej pretrvávali tradičné zamestnania. Pamiatky - Významní rodáci Jozef Kňežo – gréckokatolícky kňaz
	Názov obce je doložený z roku 1337 ako Lygetherth vulgo Yestreběluka, z roku 1364 ako Jeztreb, z roku 1920 ako Jastrabie, z roku 1960 ako Jastrabie pri Michalovciach; po maďarsky Jesztreb, Alsókánya. Obec bola administratívne začlenená pod Užskú župu; pred rokom 1960 pod okres Michalovce, kraj Prešov, po roku 1960 pod okres Michalovce, kraj Východoslovenský. Obec sa spomína v roku 1337. Patrila panstvu Michalovce. V roku 1715 je uvedená ako obec niekoľko rokov úplne opustená, v roku 1720 ju obývalo 5 poddanských rodín, v roku 1828 mala 51 domov a 408 obyvateľov. V 19. storočí vlastnili tunajšie majetky Sztárayovci. Obyvatelia sa zúčastnili roľníckeho povstania v roku 1831. Po roku 1918 sa obyvatelia zaoberali poľnohospodárstvom.

Pamiatky Významní rodáci	- -
 LASTOMÍR	Obec sa spomína od roku 1288 ako Lezthemer, z roku 1302 Leztemer, z roku 1389 ako Lestemir, z roku 1391 ako Kysleztemer, z roku 1412 ako Fel Leztemer, z roku 1773 ako Lastomír, maďarsky Lasztomir. V roku 1288 sa spomína ako zemiansky majetok. Patrila viacerým zemepánom, v 19. storočí Mednyanszkým, Nyevickým, Vladárovcom a iným. V roku 1715 mala obec 27 opustených a 7 obývaných domácností, v roku 1787 mala 108 domov a 956 obyvateľov, v roku 1828 mala 137 domov a 1001 obyvateľov. Zaoberali sa poľnohospodárstvom a ovocinárstvom, v rokoch 1880-1910 sa mnohí vystažovali. V roku 1832 bol v obci cukrovar. Pamiatky Významní rodáci reformovaný kalvínsky kostol zo 17. stor. Michal Dzvóník – spisovateľ; Helena Sigulova – spisovateľka; MUDr. Treščák – lekár a drevorezbár; prof. RNDr. Vladimír Šepelák, DrSc. – vedec
 LÚČKY	Osídlenie v neolite. Pohrebisko lengyelskej kultúry, eneolitické sídliskové nálezy kanelovanej keramiky, nálezy tiszapolgárskej a bodrogkeresztúrskej kultúry, sídlisko z mladšej doby bronzovej, hallštatské žiarové hroby, sídliskové nálezy z doby rímskej, slovanské z doby veľkomoravskej a z 10.-11. storočia. Obec sa spomína od roku 1336 ako Luchka, z roku 1418 ako Luczka, z roku 1808 ako Lúčky, maďarsky Lucska. V roku 1389 sa spomína tunajšia mýtnica. V roku 1427 mala 23 usadlostí. Patrila panstvu Michalovce. V roku 1715 sa značne vyľudnila (6 usadlostí), v roku 1720 je uvedená ako zemianska obec s 11 domácnosťami. V 18. storočí bol tu veľkostatok špecializovaný na chov kráv a byvolov. Majiteľmi boli Sztárayovci, ktorí vlastnili v obci majetky do 20. storočia. V roku 1828 mala 41 domov a 350 obyvateľov. Pracovali ako roľníci, vinohradníci a pestovali chmeľ. Po roku 1918 sa zamestnanie obyvateľov nezmenilo. V roku 1944 sa zapojili do partizánskeho hnutia. Pamiatky Významní rodáci - -
 MALÉ RAŠKOVCE	Osídlenie v paleolite. Sídliskové nálezy z mladšej doby bronzovej a z doby rímskej. Obec vznikla v chotári obce Veľké Raškovce. Spomína sa od roku 1478 ako Kysraska, z roku 1773 ako Male Rasskowcze, z roku 1786 ako Male Rakowicze, z roku 1808 ako Malé Rasskowce, z roku 1920 ako Malé Ražkovce, z roku 1927 ako Malé Raškovce, maďarsky Kysraska. V roku 1478 sa spomína ako zemiansky majetok. Zemepáni sa často striedali. V 19. storočí tu mali

Pamiatky Významní rodáci	majetky Stepánovci a iný. V roku 1715 mala obec 17 opustených a 10 obývaných domácností, v roku 1787 mala 48 domov a 356 obyvateľov, v roku 1828 mala 37 domov a 288 obyvateľov. Zaoberali sa poľnohospodárstvom. V roku 1831 sa zapojili do roľníckeho povstania.. Tunajší zeman Peter Tasnády patril k vodcom povstania. V rokoch 1880-1900 sa mnohí vysťahovali. Za I. ČSR sa zaoberali okrem poľnohospodárstva aj výšivkárstvom a zhotovovaním výrobkov z dreva. V rokoch 1938-1944 bola obec pripojená k Maďarsku. - Jozef Arvay (farárov syn, narodil sa v r. 1823) – pedagóg, neskôr riaditeľ v učiteľskom ústave v Sárospataku Tenor Gábor Szakál – operný spevák, žije v KE Peter Tasnády – tunajší zemepán, vodca roľníckeho povstania
 PALÍN Pamiatky Významní rodáci	Obec je písomne doložená v roku 1302 ako Paulyn, z roku 1394 ako Palen, z roku 1427 ako Palyn, z roku 1808 ako Palín, maďarsky Pályin. V roku 1320 sa spomína ako zemiansky majetok. Koncom 14. storočia tu mali podiel aj michalovskí zemani. V roku 1427 mala obec 12 port, v roku 1715 mala 10 domácností. Koncom 16. a 17. storočia boli zemepánmi Daróczyovci, Szeretvayovci, v 19. storočí Tomcsányiovci. V roku 1828 tu bolo 121 domov a 822 obyvateľov. Zaoberali sa poľnohospodárstvom, košíkárstvom a výšivkárstvom. - Štefan Ďorovčík – bibliograf, pracoval v Matici slovenskej (zakladateľom a tvorcom knižničného systému) p. Virčík – projektoval statiku mostu SNP
 PAVLOVCE NAD UHOM	Osídlenie koncom eneolitu a začiatkom doby bronzovej – skupiny východoslovenských mohýl, sídlisko otomanskej kultúry zo staršej doby bronzovej a slovanské z doby veľkomoravskej. Obec sa spomína od roku 1327 ako Palouch, z roku 1332 ako Pauloch, Palouch, z roku 1808 ako Pallowce, z roku 1920 ako Pavlovce, z roku 1927 ako Pavlovce nad Uhom, maďarsky Pálóc. Stala sa centrom panstva Pavlovce, ktorému patrili obce Blatná Polianka, Rebrín a Senné. V roku 1427 mala 37 port. Od 15. storočia sa vyvíjala ako zemepanské mestečko rodiny Palóczyovcov (Pankovcov). Od 16. storočia patrila Stancsicz-Horváthovcom, v 19. storočí rodine Hadik-Barkóczyovcom. V roku 1715 mala 21 domácností, v roku 1828 mala 155 domov a 1304 obyvateľov. Zaoberali sa poľnohospodárstvom, ovocinárstvom a pálením vápna. Ešte v polovici 20. storočia tu bola osada rumunsky hovoriacich Cigánov, ktorí sa zaoberali korytárskou výrobou (z ľahkých listnatých driev robili veľké korytá na obrábanie

Pamiatky Významní rodáci	ošípaných, na solenie mäsa, korýtka na cesto, vahany, lyžice, varechy ap.). rímskokatolícka kaplnka sv.Jána Nepomuckého z 18. stor. park pri býv. kaštieli z prvej polovice 19. stor. Panská jazdiareň, rajčulňa z 19. stor. rímskokatolícky kostol sv.Jána Krstiteľa z roku 1793 Štefán Bubán – výtvarný umelec (venuje sa kresbe, maľbe a monumentálnej tvorbe), žije a tvorí v TV, pôsobí v Umeleckej besede slovenskej. Pavol Balla – významný ukrajinský výtvarný umelec, jeho život a tvorba sú späté s mestom Užhorod
SENNÉ Pamiatky Významní rodáci	Prvá zmienka o obci je z roku 1263 Scinna. V ďalšom historickom vývoji sa názov obce menil nasledovne: 1302 Zynna, 1332 Senna, 1427 Sena, Senna, Zenna, 1920 Senné. Po maďarsky sa obec úradne nazývala Szenna. Obec patrila pod Užskú župu, okres Veľké Kapušany, Prešovský kraj. Po roku 1960 sa obec začlenila pod okres Michalovce, Východoslovenský kraj. Osídlenie v neolite, sídlisko eneolit., hallštatské a z rímskej doby, hroby z doby sťahovania národov a osídlenie z doby veľkomoravskej. Obec sa spomína 1263, keď ju kráľ daroval užhorodskému županovi Jakovi. Patrila panstvu Pavlovce nad Uhom. V roku 1715 mala 5 domácností, 1720 11 domácností. V 18.-20. storočí mali tu majetky Vécseyovci. Roku 1828 bolo v obci 120 domov a 833 obyvateľov. 1870-1890 sa mnohí vysťahovali. Za I. ČSR (Československej republiky) sa obyvatelia zaoberali poľnohospodárstvom a dobytkárstvom. JRD založili 1959. Časť obyvateľov je zamestnaná v Košiciach a v Michalovciach. Kaštieľ Biskup Augustín Roškoványi – narodil sa v kaštieli
SLAVKOVCE	Prvá zmienka o obci je z roku 1315 Zalouk. V ďalšom historickom vývoji sa názov obce menil nasledovne: 1321 Solouk, 1322 Zelenk, 1422 Zalowka, 1444 Zalka, 1461 Zalok, 1773 Szlawkovcze, 1786 Slakowcze, 1808 Slalowce, 1920 Slavkovce. Po maďarsky sa obec úradne nazývala Szalók. Obec patrila pod Zemplínsku župu, okres Michalovce, Prešovský kraj. Po roku 1960 sa obec začlenila pod okres Michalovce, Východoslovenský kraj. Osídlenie v neolite, sídlisko pilinskej kultúry, sídlisko a hromadný nález bronzov z mladšej doby bronzovej. Obec sa spomína 1315 ako majetok magistra Michala z rodu Ákoš, od 1403 patrila viacerým zemepánom, v 18. storočí rodine Kazinczyovcom, od začiatku 19. storočia rodine Kossuthovcov. V

Pamiatky Významní rodáci	roku 1715 mala 15 opustených a 6 obývaných domácností. 1828 82 domov a 604 obyvateľov. Zapojili sa do roľníckeho povstania 1831. Roku 1880-1900 sa mnohí vysťahovali. - Ignác Roškovič – pravoslávny ikonopisec/ Štefan Švagrovský – jazykovedec na UK v BA
SLIEPKOVCE Pamiatky Významní rodáci	Prvá zmienka o obci je z roku 1345 Selephke. V ďalšom historickom vývoji sa názov obce menil nasledovne: 1460 Zelepka, 1773 Slepkowecze, 1920 Denešovce, 1925 Sliepkovce. Po maďarsky sa obec úradne nazývala Szelepka. Obec patrila pod Zemplínsku župu, okres Michalovce, Prešovský kraj. Po roku 1960 sa obec začlenila pod okres Michalovce, Východoslovenský kraj. Obec vznikla ako osada kráľovských strážcov hraníc. Doložená je 1345. Roku 1787 mala 38 domov a 258 obyvateľov. V 18. storočí boli zemepánmi Szirmayovci, v 19. storočí Balassovci a Lobkovitsovci. Obyvatelia sa zaoberali poľnohospodárstvom, 1831 sa zapojili do roľníckeho povstania. Pôvodná dedina bola na mieste zvanom Starý valal, zničila ju povodeň. - -
STRETAVA Pamiatky Významní rodáci	Prvá zmienka o obci je z roku 1266 Zyrwthva. V ďalšom historickom vývoji sa názov obce menil nasledovne: 1302 Zyrtus, 1317 Nagzirothua, 1332 Zeretua, 1337 Scertus, 1377 Nogzerethua, Zerethwa, 1808 Welká Stretawa, 1920 Stretava. Po maďarsky sa obec úradne nazývala Nagyszeretva. Obec patrila pod Užskú župu, okres Veľké Kapušany, Prešovský kraj. Po roku 1960 sa obec začlenila pod okres Michalovce, Východoslovenský kraj. Vyvinutá obe je doložená 1266. Roku 1329 boli zemepánmi Mikuláš a Štefan, synovia Detricha. Roku 1427 mala 11 port. Roku 1715 sa útekcom poddaných vyľudnila, mala iba 3 domácnosti. 1828 už mala 101 domov a 610 obyvateľov. Zaoberali sa poľnohospodárstvom a chovom dobytky. kalvínsky kostol z 50-tych rokov 15.stor.
	Prvá zmienka o obci je z roku 1266 Zyrothwa. V ďalšom historickom vývoji sa názov obce menil nasledovne: 1317 Kyuszirothua, 1338 Kyuszerethva, 1808 Malá Stretawa, 1920 Stretavka. Po maďarsky sa obec úradne nazývala Kisszeretva.

STRETAVKA Pamiatky Významní rodáci	Obec patrila pod Užskú župu, okres Veľké Kapušany, Prešovský kraj. Po roku 1960 sa obec začlenila pod okres Michalovce, Východoslovenský kraj. Sídliskové nálezy zo staršej i mladšej doby bronzovej, kuštanovickej kultúry z doby halštatskej a laténsko – dáckej. Obec je písomne doložená 1266. V 14. storočí patrila niekoľkým zemepánom. Často ju postihovali povodne. Roku 1715 mala 4, 1720 7 domácností. 1828 mala obec 34 domov a 289 obyvateľov. V 19. storočí tu vlastnili majetky Molnárovci a Polányiovci. Po 1918 si obec zachovala poľnohospodársky ráz. 1880-1891, 45 obcí - vysušenie Senných blát – pamätná tabuľa -
 VRBNICA Pamiatky Významní rodáci	Názov obce je doložený z roku 1330 ako Fyzeser, z roku 1337 ako Fizeser, z roku 1773 ako Fésar, z roku 1808 ako Fissarowce, z roku 1920 ako Fišar, z roku 1948 ako Vrbnica; po maďarsky Füzesér. Obec bola administratívne začlenená pod Zempliansku župu; pred rokom 1960 pod okres Michalovce, kraj Prešov, po roku 1960 pod okres Michalovce, kraj Východoslovenský. Obec sa spomína v roku 1330. Patrila panstvu Michalovce, v roku 1338 bola zemepánskym majetkom. Často menila majiteľov, v 18. – 19. storočí patrila Füzeséryovcom. V roku 1715 mala 22 opustených a 2 obývané domácnosti, v roku 1787 mala 39 domov a 358 obyvateľov, v roku 1828 mala 49 domov a 368 obyvateľov. Obyvatelia sa zaoberali poľnohospodárstvom a ovčiarstvom. kúria z konca 19. stor. -
 ZALUŽICE	Zalužice vznikli v roku 1973 zlúčením Malých a Veľkých Zalužíc do spoločnej obce. Malé Zalužice: Názov obce je doložený z roku 1419 ako utraque Zalachka, z roku 1449 ako Kyszalachka, z roku 1450 ako Felsezalachka, z roku 1808 ako Malé Zalužice, z roku 1920 ako Zálužice; po maďarsky Zalacska, Kiszalacska. Osídlenie v neolite – sídlisko bukovohorskej kultúry z mladšej doby bronzovej a slovanské z doby veľkomoravskej. Obec je písomne doložená z roku 1419. Patrila panstvu Michalovce. V roku 1427 mala s obcou Veľké Zálužice 32 port. Začiatkom 18. storočia sa spomínajú tunajšie vinohrady. V roku 1715 sa útekem poddaných značne vyľudnila, v roku 1720, keď ju dosídlili, mala 16 domácností, v roku 1828 mala 58 domov a 543 obyvateľov. Zaoberali

Pamiatky Významní rodáci	sa poľnohospodárstvom a plátenníctvom. Do 20. storočia vlastnili v obci majetky Sztárayovci. Veľké Zálužice: Názov obce je doložený z roku 1249 ako Zoluska, Zaluska, z roku 1258 ako Zalchka, z roku 1336 ako Zaluchka, z roku 1419 ako utraque Zalachka, z roku 1449 ako Zalachka Maior, z roku 1808 ako Welké Zálužice; po maďarsky Nagyzalacska. Obe obce boli administratívne začlenené pod Užskú župu; pred rokom 1960 pod okres Michalovce, kraj Prešov, po roku 1960 pod okres Michalovce, kraj Východoslovenský. Vyvinutá obec sa spomína v roku 1249, keď majetok Sobeslavovho syna Petra získal Jakov. V roku 1427 mala s obcou Malé Zálužice 32 port. Patrila panstvu Michalovce. V rokoch 1715–20 bola takmer vyľudnená, obývanú mala 1 domácnosť, v roku 1828 mala 68 domov a 454 obyvateľov. Zaoberali sa poľnohospodárstvom. rímskokatolícky kostol sv. Petra a Pavla z roku 1848 p. Ľudmila Lakomá–Krausová – maliarka básnik Milan Choma (literát), býva v Kežmarku Martin Šalacha – herec Divadla Andreja Bagara v Nitre Miroslav Starják – huslista, založil sláčikové kvarteto Synequa Branko Ladič – dirigent SND v BA, klavirista
 ZÁVADKA Pamiatky Významní rodáci	Názov obce je doložený z roku 1418 ako Rewche a. n. Zawothka, z roku 1427 ako Zawada, Zawoda, z roku 1786 ako Zawatka, z roku 1808 ako Závadka; po maďarsky Zavadka, Fogas. Obec bola administratívne začlenená pod Užskú župu; pred rokom 1960 pod okres Sobrance, kraj Prešov, po roku 1960 pod okres Michalovce, kraj Východoslovenský. Obec sa spomína v rokoch 1418 a 1427, keď spolu s Hnojným a Fekišovcami mala 38 port. Patrila panstvu Michalovce-Jasenov. V 18. storočí sa značne vyľudnila. V roku 1715 mala 4 domácnosti, v roku 1828 mala 24 domov a 291 obyvateľov. Obyvatelia sa zaoberali poľnohospodárstvom a tkáčstvom. - -
 ŽBINCE	Názov obce je doložený z roku 1221 ako Cheb, z roku 1326 ako Cheb, z roku 1358 ako Cheby, z roku 1773 ako Welke Zbincze, z roku 1920 ako Veľké Žbince, z roku 1927 ako Žbince; po maďarsky Nagycsebb. Obec bola administratívne začlenená pod Zemplínsku župu; pred rokom 1960 pod okres Michalovce, kraj Prešov, po roku 1960 pod okres Michalovce, kraj Východoslovenský.

Pamiatky Významní rodáci	Obec sa spomína v roku 1221 a 1322 pri ohraničení chotára Pozdišoviec. Patrila zemepánom, koncom 16. storočia viacerým zemepánom, v 18. storočí Barkóczyovcom a i., v 19. storočí Andrásyovcom. Na rozdiel od Horných Žbinciev bola nazývaná Dolnými alebo Veľkými Žbincami. V roku 1715 mala 5 opustených a 1 obývanú domácnosť, v roku 1787 mala 43 domov a 335 obyvateľov, v roku 1828 mala 61 domov a 450 obyvateľov. Obyvatelia sa zaoberali poľnohospodárstvom, chovom dobytká a oviec. Za I. ČSR sa obyvatelia živil poľnohospodárstvom. JRD bolo založené v roku 1958. Kostol rímskokatolícky neskoroklasicistický z roku 1843. Kaplnka klasicistická z roku 1804. Hospodárske budovy bývalého kaštieľa klasicistické asi z roku 1800. -
ZEMPLÍNSKA ŠIROKÁ Pamiatky Významní rodáci	Obec vznikla 1. 1. 1961 zlúčením Rebrína a Krášku. Názov obce Rebrín je doložený z roku 1266 ako Rebren, z roku 1299 ako Rubren, z roku 1773 ako Pebrin, z roku 1808 ako Rebrin; po maďarsky Rebrin, Rebrény. Obec sa spomína v roku 1266. Patrila panstvu Pavlovce nad Uhom. V roku 1427 mala 4 porty, v roku 1715 mala 6 domácností, v roku 1828 mala 87 domov a 518 obyvateľov. V 19. storočí vlastnili tunajšie majetky Naviczkovci a iní. Názov obce je doložený z roku 1572 ako Kraska, z roku 1808 ako Krassky, z roku 1920 ako Kráška, z roku 1927 ako Krášok; po maďarsky Krások, Kraska. Obec sa spomína v roku 1572. Patrila Szirmayovcom. V roku 1715 mala 2 poddanské domácnosti, v roku 1828 mala 51 domov a 371 obyvateľov. Obyvateľstvo sa živilo poľnohospodárstvom. gréckokatolícky chrám sv. Petra a Pavla z roku 1802 pravoslávny chrám Narodenia Panny Márie z roku 1930 Hermen Jozef Hertz – hlavný rabín združených náboženských obcí
ZEMPLÍNSKE KOPČANY	Názov obce je doložený z roku 1322 ako Higi, z roku 1351 ako Hegi, z roku 1773 ako Kopcsany, z roku 1808 ako Kopčany; po maďarsky Hegyi. Obec bola administratívne začlenená pod Zemplínsku župu; pred rokom 1960 pod okres Michalovce, kraj Prešov, po roku 1960 pod okres Michalovce, kraj Východoslovenský. Osídlenie v paleolite; sídlisko neolit, s východoslovenskou lineárnou keramikou, eneolit s kanelovanou keramikou, zo staršej doby bronzovej, žiarové pohrebisko pilinskej kultúry z mladšej doby bronzovej. Ako osada sú Kopčany doložené z roku 1220, obec z roku

	1322. Do polovice 15. storočia patrila rodine Buttkayovcov (panstvu Veľké Raškovce), v roku 1451 časť Palócziovcom. Často striedala zemepánov. V 18. storočí ju vlastnili Rozgonyiovci, v 19. storočí rodina Kossuthovcov, Szentiványiovci a iní. V roku 1715 mala 19 opustených a 4 obývané domácnosti, v roku 1787 mala 52 domov a 400 obyvateľov, v roku 1828 mala 81 domov a 599 obyvateľov. Zaoberali sa poľnohospodárstvom a ovocinárstvom. V rokoch 1890–1900 sa mnohí vysťahovali. V 19. storočí bolo v obci sídlo spoločnosti pre zavodňovanie. Za I. ČSR sa obyvatelia zaoberali poľnohospodárstvom. V roku 1919 bolo v obci direktorium Slovenskej republiky rád. V rokoch 1938–44 boli Kopčany pričlenené k Maďarsku.
Pamiatky	kalvínsky kostol z 3. tret. 18. stor. rímskokatolícky kostol Nanebovzatia Panny Márie, doba vzniku 1795-1817
Významní rodáci	-

Zdroj: www.e-obce.sk, Vlastivedný slovník obcí na Slovensku, Pamiatkový úrad SR, vlastné dotazníky

Pre obce tejto časti nížiny sú typické tzv. vahadlové studne, ktoré výrazne dotvárajú kolorit krajiny. Dajú sa považovať za symbol, ktorý odkazuje na ďalší typický prvok kedysi močaristej nížiny – na vodu. Ide o prvok, symbol, predstavujúci potenciál napr. aj pre regionálnu značku.

Iné verejné služby

V obciach patriacich do územia OZ MR môžu obyvatelia využívať **poštové služby** na 9 poštách (obce Budkovce, Čečehov, Hatalov, Hnojné, Lastomír, Palín, Pavlovce nad Uhom, Zalužice a Zemplínske Kopčany).

Taktiež môžu využiť ponuku **verejných knižníc vrátane ich pobočiek** a to takmer v každej obci. **Kultúrne osvetové stredisko** sa nachádza v jedinej obci - Stretave.

3.1.8. Dostupné finančné zdroje, rozpočty a majetok obcí

Obce majú k dispozícii financie pochádzajúce z týchto zdrojov:

- Výnosy z podielových daní
- Výnosy z miestnych daní a poplatkov (daň z pozemkov, zo stavieb, za psa, za nevýherné hracie prístroje, za ubytovanie, za užívanie verejného priestranstva, za odpady a pod.)
- Príjmy z prenájmu nehnuteľností
- Poplatky za služby, stravné, prípadné pokuty

- Úroky z finančných vkladov
- Granty a dotácie

Najväčší podiel na príjmoch obcí majú výnosy z podielových daní a dotácie. V istých situáciach (v prípade predaja nehnuteľnosti) sú súčasťou rozpočtov obcí aj kapitálové príjmy, napr. z predaja nehnuteľností. Kapitálové príjmy tvoria v prípade obci OZ MR cca 3,8 % príjmu rozpočtov.

Rozpočty obcí sú rozdelené na Príjmy (v súlade z vyššie uvedeným) a Výdavky (kapitálové a bežné).

Medzi kapitálové výdavky patria investície do rôznej miestnej infraštruktúry, akými sú chodníky, miestne komunikácie, školské budovy, ihriská, kultúrne domy a pod. Kapitálové výdavky tvoria 8,3% výdavkov rozpočtov.

Medzi bežné výdavky patria tieto (vo väčšine prípadov) významnejšie položky: Chod obce, údržba ciest, nakladanie s odpadmi, chod MŠ, ZŠ, dávky sociálnej pomoci (stravovanie a pomôcky pre žiakov zo sociálne slabších rodín).

Tabuľka 14 Základné údaje o príjmoch, výdavkoch a majetku obcí OZMR v roku 2014

Obec	Bežné príjmy	Kapitálové príjmy	Bežné výdavky	Kapitálové výdavky	Neobežný majetok	Bankové úvery a výpomoci	Výsledok hospodárenia	Výsledok hospodárenia na obyvateľa	Celkový dlh	Základná bilancia	Celkový dlh na obyvateľa (€)	Základná bilancia na obyvateľa (€)	Čistý majetok na obyvateľa (€)
Bajany	154 089	0	147 337	2 629	350 916	5 639	10 719	21,92	4,15%	2,68%	11,53	8,43	267,06%
Budkovce	1 201 978	58 000	1 158 097	140 114	1 230 602	38 750	-143 736	-95,25	3,53%	-3,03%	25,71	-25,34	119,69%
Čečehov	112 577	0	102 852	15 069	255 183	7 011	3 609	10,46	7,68%	-4,75%	20,33	-15,49	283,19%
Čierne Pole	99 148	0	72 855	0	352 297	37 483	34 281	122,43	40,98%	26,52%	133,86	93,90	344,53%
Dúbravka	168 541	0	141 778	489	582 089	0	-593	-0,87	0,00%	15,59%	0,00	38,47	429,61%
Hatalov	267 144	6 000	246 086	20 417	857 280	55 836	6 685	8,91	21,27%	2,43%	74,45	8,85	310,08%
Hažín	122 123	9 000	130 333	6 641	824 413	44 086	-27 904	-63,56	23,25%	-4,46%	100,44	-13,33	416,78%
Hnojné	56 071	0	54 623	3 577	171 135	26 355	-2 761	-11,41	54,40%	-3,80%	108,92	-8,80	299,03%
Iňačovce	536 559	0	501 140	36 931	966 607	36 931	9 259	13,15	8,47%	-0,28%	52,45	-2,15	232,04%
Jastrabie pri Michalovciach	69 034	0	68 406	776	237 974	0	2 991	9,35	0,00%	-0,21%	0,00	-0,46	340,77%
Lastomír	425 067	14 000	416 741	18 908	726 764	128 040	-4 408	-3,87	35,07%	0,78%	112,33	3,00	179,00%
Lúčky	103 423	4 500	93 381	11 340	287 658	0	535	1,01	0,00%	2,97%	0,00	6,04	310,95%
Malé Raškovce	75 334	0	67 242	8 000	138 149	38 360	6 477	26,55	62,35%	0,12%	157,21	0,38	164,55%
Palín	845 486	32 350	790 610	54 380	1 065 854	0	181 819	198,28	0,00%	3,74%	0,00	35,82	155,51%
Pavlovce nad Uhom	1 993 984	23 851	1 792 334	121 297	4 968 951	0	5 927	1,34	0,00%	5,16%	0,00	23,47	312,49%
Senné	147 471	59 200	131 457	59 856	1 068 117	0	11 213	15,21	40,95%	7,43%	78,64	20,84	761,84%
Slavkovce	187 974	5 000	171 713	13 105	315 392	0	3 090	4,98	0,00%	4,23%	0,00	13,15	214,42%
Sliepkovce	260 932	0	259 499	61 352	793 418	38 872	-39 127	-54,04	24,15%	-22,96%	53,70	-82,76	476,47%
Stretava	193 727	117 647	185 868	126 336	505 386	101 185	-4 062	-6,30	54,02%	-0,27%	156,89	-1,29	222,81%
Stretavka	45 162	2 520	38 634	0	104 759	0	7 399	37,94	0,00%	18,98%	0,00	46,40	296,56%
Vrbnica	563 501	0	543 517	0	1 163 172	10 424	-10 655	-11,35	2,60%	3,55%	14,04	21,28	234,85%
Zalužice	760 874	16 638	686 146	28 964	3 781 659	22 167	68 175	59,39	3,24%	8,03%	19,31	54,36	583,56%
Závadka	150 255	0	143 562	2 831	307 958	44 055	3 687	8,34	33,59%	2,57%	99,67	8,74	202,46%
Zemplínska Široká	351 777	8 000	328 504	19 034	879 362	77 689	9 692	10,12	22,87%	3,40%	81,10	12,78	242,93%
Zemplínske Kopčany	86 708	0	86 171	4 374	142 856	19 897	-573	-1,58	29,51%	-4,43%	54,82	-10,57	186,36%
Žbince	697 584	15 604	679 146	3 205	540 788	0	49 072	50,64	0,00%	4,32%	0,00	31,82	84,59%
spolu za celý OZMR	9 676 523	372 310	9 038 032	759 625	22 618 739	732 780	180 811						

Zdroj: <http://obce.ineko.sk/>, projekt Hospodárenie miest, obcí a VÚC, INEKO

Všetky údaje zahŕňajú aj rozpočtové organizácie v pôsobnosti danej obce. Ide o skutočne dosiahnuté (nie rozpočtované) hodnoty. Majetkové ukazovatele sú k 31. decembru daného roka.

Príjmy (bežné a kapitálové) - Príjmy rozpočtu obce za kalendárny rok.

Výdavky (bežné a kapitálové) - Výdavky rozpočtu obce za kalendárny rok.

Bankové úvery a výpomoci - Celkový objem bankových úverov a výpomocí obce.

Výsledok hospodárenia - Dosiahnutý výsledok hospodárenia obce za kalendárny rok.

Celkový dlh - Údaje o celkovom dlhu obcí sú počnúc preberané od MF SR, pričom ide o tzv. "zákonné kritérium", teda dlh podľa § 17 ods. 8) Zákona 583/2004 Z.z. (nezapočítavajú sa záväzky z úverov poskytnutých z bývalých štátnych fondov a Štátneho fondu rozvoja bývania, a tiež záväzky z návratných zdrojov financovania prijatých na zabezpečenie predfinancovania eurofondov). Dlh je uvádzaný v pomere k bežným príjmom za predchádzajúci rok a podľa zákona by nemal presiahnuť úroveň 60 %.

Základná bilancia - Základná bilancia obce je počítaná ako (príjmy - výdavky) / príjmy. Ukazovateľ informuje, či samospráva hospodárila prebytkovo alebo deficitne z pohľadu bežného a kapitálového účtu ako celku. Vypovedá teda o tom, ako dokáže samospráva pokrývať svoje bežné výdavky (chod samosprávy) a kapitálové výdavky (zveľaďovanie majetku) zo svojich bežných príjmov (napr. daňové príjmy) a kapitálových príjmov (napr. predaj majetku).

Celkový dlh na obyvateľa (€) - Dlh obce v prepočte na 1 obyvateľa je za roky 2006 až 2011 počítaný ako (bankové úvery a výpomoci + dlhodobé záväzky - úvery od ŠFRB) / (počet obyvateľov k začiatku roka).

Čistý majetok obce je počítaný ako (neobežný majetok + finančné účty - (bankové úvery a výpomoci + dlhodobé záväzky - úvery od ŠFRB - záväzky z predfinancovania eurofondov)) / (bežné príjmy za predchádzajúci rok). Ukazovateľ informuje o výške majetku samosprávy (po očistení o jej zadlženie) v pomere k jej bežným príjmom za rok.

Čistý majetok na obyvateľa – sa počíta ako čistý majetok / počet obyvateľov.

V absolútnej hodnote majú najviac prostriedkov k dispozícii väčšie obce - napr. Pavlovce nad Uhom, Budkovce, Palín a Zalužice. To sa prejavuje aj vo výške výdavkov (bežných, aj kapitálových), ktoré sú najvyššie v obci Pavlovce n.U., Budkovce, Palín a Zalužice. Celkovo obce pracujú s cca 9 miliónmi eur ročne. Obce vlastnia neobežný (investičný) majetok v celkovej výške 22 miliónov EUR, ide o majetok väčšinou viazaný vo verejnej infraštruktúre, ktorý predstavuje istú formu záťaže (je nutné sa oň starať), ale predstavuje aj potenciál na rozvoj a investície, v istých prípadoch aj do podnikateľských zámerov. Majetok s najvyššou účtovnou hodnotou vlastní Obec Zalužice, "najchudobnejšia" je Stretavka. Prepočítaný ukazovateľ „čistý majetok“ je najpriaznivejší v prípade obce Senné, najhoršie je na tom Obec Budkovce. Najviac sú zadlžené Malé Raškovce (aj po prepočte na obyvateľa), naopak nulový dlh vykazujú viaceré obce, vrátane najväčších Pavloviec n. U.

3.1.9. Ekonomické zdroje

V obciach zapojených do OZ Medzi riekami je zaregistrovaných 1125 subjektov, z toho 930 je podnikateľských.

Tabuľka 15 Štruktúra podnikateľských subjektov z hľadiska právnej formy

Forma	počet	poznámka
Akciová spoločnosť	2	
Družstvo	12	3 v likvidácii
Slobodné povolanie	82	
Komanditná spoločnosť	1	
Samostatne hospodáriaci roľník	62	
Spoločnosť s ručením obmedzeným	170	
Verejná obchodná spoločnosť	1	
Zahraničná osoba	2	
Živnostník	598	
SPOLU	930	

Zdroj: Register účtovných závierok (www.registeruz.sk)

Do počtu živnostníkov sú zahrnuté aj podnikateľské subjekty s pozastavenou činnosťou.

Tabuľka 16 Informácie o náplni práce jednotlivých subjektov registrovaných v rámci OZ MR (ide o všetky subjekty – aj verejnú správu, aj MNO)

	Divízia v rámci SK NACE	Počet subjektov
01	Pestovanie plodín a chov zvierat, poľovníctvo a služby s tým súvisiace	77
02	Lesníctvo a ťažba dreva	21
10	Výroba potravín	6
13	Výroba textilu	2
14	Výroba odevov	7
16	Spracovanie dreva a výroba výrobkov z dreva a korku okrem nábytku; výroba predmetov zo slamy a prúteného materiálu	19
17	Výroba papiera a papierových výrobkov	2
18	Tlač a reprodukcia záznamových médií	1
20	Výroba chemikálií a chemických produktov	1
21	Výroba základných farmaceutických výrobkov a farmaceutických prípravkov	1
22	Výroba výrobkov z gumy a plastu	5
23	Výroba ostatných nekovových minerálnych výrobkov	5
25	Výroba kovových konštrukcií okrem strojov a zariadení	64
26	Výroba počítačových, elektronických a optických výrobkov	1
28	Výroba strojov a zariadení i. n.	1
29	Výroba motorových vozidiel, návesov a prívesov	1
32	Iná výroba	1
33	Oprava a inštalácia strojov a prístrojov	9
38	Zber, spracúvanie a likvidácia odpadov; recyklácia materiálov	1
41	Výstavba budov	22
42	Inžinierske stavby	2
43	Špecializované stavebné práce	121
45	Veľkoobchod a maloobchod a oprava motorových vozidiel a motocyklov	19
46	Veľkoobchod okrem motorových vozidiel a motocyklov	96
47	Maloobchod okrem motorových vozidiel a motocyklov	133
49	Pozemná doprava a doprava potrubím	21
52	Skladové a pomocné činnosti v doprave	6
53	Poštové služby a služby kuriérov	3

55	Ubytovanie	2
56	Činnosti reštaurácií a pohostinstiev	31
58	Nakladateľské činnosti	4
59	Výroba filmov, videozáznamov a televíznych programov, príprava a zverejňovanie zvukových nahrávok	1
62	Počítačové programovanie, poradenstvo a súvisiace služby	6
63	Informačné služby	4
64	Finančné služby okrem poistenia a dôchodkového zabezpečenia	7
66	Pomocné činnosti finančných služieb a poistenia	46
68	Činnosti v oblasti nehnuteľností	20
69	Právne a účtovnícke činnosti	28
70	Vedenie firiem; poradenstvo v oblasti riadenia	8
71	Architektonické a inžinierske činnosti; technické testovanie a analýzy	13
72	Vedecký výskum a vývoj	1
73	Reklama a prieskum trhu	6
74	Ostatné odborné, vedecké a technické činnosti	8
75	Veterinárne činnosti	4
77	Prenájom a lízing	2
78	Sprostredkovanie práce	1
80	Bezpečnostné a pátracie služby	2
81	Činnosti súvisiace s údržbou zariadení a krajinnou úpravou	12
82	Administratívne, pomocné kancelárske a iné obchodné pomocné činnosti	18
84	Verejná správa a obrana; povinné sociálne zabezpečenie	26
85	Vzdelávanie	17
86	Zdravotníctvo	12
88	Sociálna práca bez ubytovania	19
93	Športové, zábavné a rekreačné činnosti	35
94	Činnosti členských organizácií	103
95	Oprava počítačov, osobných potrieb a potrieb pre domácnosti	6
96	Ostatné osobné služby	23
	Neuvedené	12
	Celkový	1125

spracované podľa www.registeruz.sk

Najviac podnikateľských subjektov sa zaoberá maloobchodom, väčšinou sú v tejto skupine zastúpení živnostníci. Druhou najpočetnejšou skupinou sú špecializované stavebné práce, sem sú zahrnutí takisto zväčša živnostníci – murári, obkladači, klampiari, tesári a pod. Vysoký počet subjektov si uviedlo v rámci predmetu činnosti „94 Činnosti členských organizácií“, 40 z nich sú cirkevné organizácie, patria sem (početne značne zastúpené) základné organizácie odborových zväzov, združenia obcí a ostatné organizácie neziskového sektora. V rámci podnikateľských subjektov je treťou najpočetnejšou skupinou Veľkoobchod a štvrtou Pestovanie plodín a chov zvierat, poľovníctvo a služby s tým súvisiace (77 subjektov). Tu pôsobí jedna akciová spoločnosť, 11 družstiev, 15 spoločností s ručením obmedzeným, 8 živnostníkov a 22 samostatne hospodáriacich roľníkov.

Priamo na území regiónu sídlia aj firmy, ktoré zamestnávajú aj relatívne viac ľudí, napr. spoločnosť Slavstroj v Malých Raškovciach zamestnáva vyše 50 ľudí. V kategórii veľkosti organizácie 25 – 49 zamestnancov sa nachádzajú aj napr. spoločnosti JMP Plast, s.r.o. Zalužice, Hatafarm Hatalov, AGROSPOL PD Čierne Pole, AGROVES s.r.o. Zalužice, GAMA – PD Pavlovce nad Uhom, Agrospol Čečehov. V tejto veľkostnej kategórii sa nachádzajú už aj niektoré základné školy a obce. Vo veľkostnej kategórii 10-19 zamestnancov sa nachádza AGRO PALÍN, s.r.o., AGRO - BIO s.r.o., Závadka, DPT group s.r.o. Stretavka, HAKOV s.r.o. Palín, Myslina s.r.o. Z. Široká, PEKÁREŇ KELPEK s.r.o. Čierne Pole. Ostatné podniky majú menej ako 10 zamestnancov. Väčšina z nich pôsobí v oblasti poľnohospodárstva, niektoré z nich (Slavstroj, JMP Plast) v oblasti priemyslu.

Z uvedenej štatistiky vyplýva, že územie OZ MR disponuje bohatou organizačnou základňou, ktorú je možné rozvíjať. Evidentná je schopnosť jednotlivcov (živnostníkov, SHR) zabezpečiť si aspoň čiastočné samozamestnanie. Hospodárstvo v obciach OZ MR je relatívne diverzifikované, nie je možné hovoriť len o poľnohospodárskom regióne. Podnikateľské príležitosti v území OZ MR čiastočne zvyšuje aj blízkosť Michaloviec so svojim priemyslom, ktorý potrebuje subdodávateľov. Aj preto sú prítomné pomerne úspešné firmy aj napr. v oblasti strojárstva, či spracovania plastov.

Oblasť služieb je pomerne slabá, v oblasti je málo ubytovacích zariadení a reštaurácií (miestni to zdôvodňujú aj chýbajúcim zvykom a finančnými možnosťami miestnych stravovať sa, aspoň občas, v reštaurácii). Služby sú zastúpené napr. opravou vozidiel, kaderníctvami, finančnými, právnymi a prekladateľskými službami a pod.

Dá sa teda uvažovať o príležitostiach pre zvýšenie zamestnanosti v oblasti poľnohospodárstva (vrátane spracovania poľnohospodárskych výrobkov, zlepšenia odbytu týchto výrobkov a pestovania biomasy), ale aj v oblasti mimo poľnohospodárstva. Potenciálom je rast existujúcich podnikov, v menšej miere vznik nových. Samostatnou oblasťou je samozamestnávanie, ktoré by mohlo byť (vzhľadom k existujúcej zamestnanosti, ktorá je popísaná v kapitole 3.1.5) dobrým zdrojom pracovných príležitostí. To by mohlo byť aktuálne aj v prípade identifikovaného potenciálu v oblasti CR (najmä v oblasti Senného), kde by sa istý počet ľudí mohol živiť (aspoň čiastočne) napr. poskytovaním ubytovania na súkromí, prevádzkovaním bufetov alebo iných relevantných služieb.

Zaujímavý efekt by priniesla aj úprava legislatívneho prostredia a ďalších externých podmienok (z úrovne obce ťažšie ovplyvniteľných) v oblasti zníženia nezamestnanosti. Zmena istých parametrov by mala šancu existujúcu čiernu prácu aspoň čiastočne legalizovať. V prospech rozvoja regiónu a štátu by sa dala využiť aj šedá ekonomika, o ktorej sa dá predpokladať, že prináša pre istú časť obyvateľov vhodné doplnkové (nezachytiteľné) príjmy.

3.1.10. Popis doteraz realizovaných aktivít v území

Počas posledných 10 rokov sa v oblasti podarilo zrealizovať viacero rozvojových projektov, ktoré prispeli k rozvoju územia. Príklady projektov:

1. Územný plán mikroregiónu Juh Šíravy – prieskumy a rozbory, urbanistická štúdia
2. Urbanistická štúdia Zemplínskej Šíravy – I. Etapa: štúdia ekologickej únosnosti rekreačného priestoru Zemplínskej Šíravy
3. Stratégia rozvoja mikroregiónu Juh Šíravy
4. Ochrana chránených vtáčích území Senné a Medzibodrožie, podporený v rámci programu LIFE NATURE, ktorého hlavným cieľom je zabezpečenie priaznivého stavu biotopov a ochrana hniezdiacich a migrujúcich vtákov. Projekt začala realizovať Štátna ochrana prírody v spolupráci so Slovenskou ornitologickou spoločnosťou/ BirdLife Slovensko.
5. Projekt „Integrácia princípov a postupov ekologického manažmentu do krajinného a vodohospodárskeho manažmentu na Východoslovenskej nížine (región Laborec-Uh)“ prispieva k zavedeniu princípov a postupov integrovaného riadenia ekosystémov do

riadenia pôdneho a vodného hospodárstva v kontexte programu rozvoja vidieka Európskej únie na roky 2007-2013 a k implementácii Dohovoru o ochrane rieky Dunaj (vrátane Programu zníženia obsahu živín v povodí rieky Dunaj). Projekt bol vybraný na financovanie z Globálneho Environmentálneho Fondu ako pilotná lokalita pre zavedenie integrovaného manažmentu krajiny, ktorého súčasťou je riešenie problematiky vodného hospodárstva na princípe integrovaného manažmentu povodí, ochrany prírody a socioekonomického rozvoja územia.

6. Projekt MIKADO Realizáciou projektu MIKADO sa prispelo ku koncepčnému a komplexnému riešeniu pri optimalizácii nakladania s komunálnym odpadom. Projekt bol realizovaný v mikroregióne Laborecká niva, ale slúži príklad pre iné mikroregióny, obce a mestá v KSK. Pod komplexným riešením je myslené, aby miestne obyvateľstvo v úzkej spolupráci so samosprávou a mimovládnyimi organizáciami predchádzalo vzniku odpadov, aby boli vytvorené podmienky pre separáciu odpadov a následné zhodnocovanie. V rámci projektu boli vybrané čierne skládky likvidované, resp. rekultivované s použitím najnovších technologických postupov. Podarilo sa zriadiť kompostoviská, vyškoliť kompostmajstrov a uskutočniť vzdelávaciu kampaň

3.2. SWOT analýza

Pre spracovanie SWOT analýzy územia OZ MR ako podklad slúžili rôzne strategické dokumenty na úrovni obcí, Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja mikroregiónu Juh Šíravy, Integrovaná stratégia rozvoja územia spracovaná v rámci projektu *Integrácia princípov a postupov ekologického manažmentu na Východoslovenskej nížine* (projekt Laborec – Uh) v roku 2012 a v neposlednom rade aj analýza zdrojov územia.

Do procesu tvorby SWOT analýzy bola zapojená aj verejnosť. V mesiacoch august a september 2015 boli zrealizované **dotazníkové prieskumy** s jednotlivými starostami obcí, ktoré sú členmi OZ MR. Dotazníkové prieskumy sa uskutočnili formou osobných rozhovorov, v ktorých sa starostovia vyjadrili k otázkam súvisiacim s obyvateľstvom, zamestnanosťou, sociálnymi vecami, podnikaním, cestovným ruchom, technickou infraštruktúrou a taktiež mali pomenovať najpálčivejšie problémy v obci.

Následne sa v septembri 2015 konali **verejné stretnutia**. Na stretnutia boli pozývané rôzne skupiny obyvateľstva (seniori, zdravotne postihnutí, zraniteľné skupiny obyvateľstva). Týchto stretnutí sa aktívne zúčastnili zástupcovia jednotlivých sektorov (zástupcovia samospráv,

mimovládnych organizácií a podnikateľského sektora), ktorí metódou brainstormingu identifikovali silné a slabé stránky územia a príležitosti a ohrozenia prichádzajúce z vonku. Boli zorganizované 3 stretnutia, ktoré kopírovali územia mikroregiónov združených v Občianskom združení Medzi riekami: Čierna voda – Uh, Juh Šíravy a Laborecká niva.

Dňa 16.09.2015 sa v priestoroch Kultúrneho domu obce Zemplínska Široká uskutočnilo stretnutie členov OZ MR z územia mikroregiónu Čierna voda - Uh. Išlo o obce Bajany, Čečehov, Čierne Pole, Iňačovce, Jastrabie pri Michalovciach, Senné, Stretava, Stretavka, Palín, Pavlovce nad Uhom, Zemplínska Široká.

Ďalšie stretnutie k SWOT analýze územia sa uskutočnilo dňa 17.09.2015 v spoločenskej miestnosti ZŠ s MŠ v Zalužiciach v rámci mikroregiónu Juh Šíravy (obce Zalužice, Lúčky, Hažín, Závadka a Hnojné).

Posledným stretnutím bolo stretnutie 21.09.2015 na Obecnom úrade v Budkovciach, kde sa stretli členovia OZ MR z mikroregiónu Laborecká niva (obce Lastomír, Hatalov, Budkovce, Zemplínske Kopčany, Sliepkovce, Slavkovce).

Individuálne bol oslovený aj jeden z najväčších podnikateľov na území – nemecký konateľ firmy Agrosopol s.r.o., ktorý porozprával o svojich postrehoch z podnikania na východnom Slovensku.

Prehľad o jednotlivých stretnutiach je súčasťou dokumentov preukazujúcich proces tvorby partnerstva v kapitole 2.2.

Tabuľka 17 SWOT analýza

Oblasť: Ekonomika a rozvoj služieb

Silné stránky	Slabé stránky
- náučný chodník s vyhliadkovými vežami – Senné – Iňačovce – Remety - rybníky v Sennom a Iňačovciach - kaštieľ v Sennom – začatá rekonštrukcia - oddychové zóny – Zemplínska Široká (aj rybník) - silné poľnohospodárstvo - tradície v oblasti rybníkárstva a rybárstva	- málo pracovných príležitostí, vysoká miera nezamestnanosti v obciach - málo podnikateľov, nedostatok skúseností a chýbajúca motivácia na podnikanie - problém získať pôdu pre začínajúcich mladých poľnohospodárov - jednostranne orientovaná a teda nestabilná produkcia (repka a pod.) - v minulosti vybudované, dnes nevyužívané a nefunkčné závlahy - nedostatočné zhodnotenie poľnohospodárskych produktov v regióne

- existencia dôveryhodných podnikateľov podporujúcich komunitný život - prebúdajúce sa malé podnikanie v poľnohospodárstve (farmárka v Slavkovciach - výroba syrov a mlieka, farma v Iňačovciach – chov kačíc, lesná škôlka v Sliepkovciach, farma v Dúbravke) - zlepšujúce sa webstránky niektorých obcí (Zalužice) - blízkosť pracovných príležitostí a vybavenosti (najmä Michalovce) - dostatok využiteľných nehnuteľností v majetku obcí - dobrá spolupráca samosprávy s podnikateľmi - dlhodobá koncepcia rozvoja celého územia a obcí samostatne	- stratovosť živočíšnej výroby u malých podnikateľov - chýbajúce cyklotrasy a napojenie na Dolnozemplínsku cyklomagistralu - chýba informačný a navigačný systém - chýba informačné centrum pre región - chýbajúca infraštruktúra pre cestovný ruch (ubytovanie, stravovanie) - nedostatočné využitie prírodných a kultúrnych hodnôt územia - chýbajú vhodné atrakcie a balíčky pre turistov - chýba spoločná propagácia regiónu - nevyužitie geotermálne zdroje - nevyužitý potenciál rybníkov pre cestovný ruch
Príležitosti	Ohrozenia
- vhodné klimatické podmienky - potenciál pre agroturistiku, jazdectvo (chov športových koní), rybárstvo, člnkovanie - záujem zahraničných investorov (farma na chov kačíc – investor z Číny) - možnosť využitia vežového výškového vodojemu (108 m) - podpora zo strany štátu a EÚ (napr. pre mladých poľnohospodárov, podnikateľov) - využitie poľných ciest na cyklotrasy a napojiť na Zemplínsku cyklomagistralu - výstavba cyklotrás - cestovný ruch – potenciál na poskytovanie drobných služieb - možnosť zlepšenia informačného systému pre zvýšenie návštevnosti - rozšírenie rybníkárstva - využitie predaja z dvora - podpora malých a stredných podnikov - zriadenie inkubátora, rozvoj kooperačných výrobov - možnosť založenia sociálnych podnikov - využitie turistických atrakcií v regióne - zosieťovanie web stránok obcí a ich prepojenie v rámci informácií - využitie dostupnosti centier osídlenia ako príležitostí pre odbytišťa produkcie – Michalovce, Sobrance, Trebišov, Veľké Kapušany	- nízke výkupné ceny komodít - nepriaznivé podnikateľské prostredie, krátka životnosť podnikov - globalizačné trendy v ekonomike – ľudský a finančný kapitál sa koncentruje do centier - pestovanie monokultúr – nezapojenie nezamestnaných (<u>mechanizácia ako globálny trend v poľnohospodárstve</u>) - nízka motivácia sa zamestnať za nízku mzdu - rastie podiel „nezamestnateľných“ (chýbajúce pracovné návyky, nízka kvalifikácia) - často sa meniace a nejasné pravidlá pri implementácii projektov, komplikovaný proces VO - nedokončená pozemková reforma - periférne územie pre zahraničných investorov - nevymožiteľnosť práva – neukončené právne spory o majetky bývalých družstiev - málo zahraničných investorov - legislatíva obmedzujúca predaj z dvora - odchod mladých ľudí do miest - viac pracovných príležitostí - nedostatočná motivácia a obavy obyvateľov v oblasti podnikania

Oblasť: Ľudské zdroje

Silné stránky	Slabé stránky
----------------------	----------------------

- priaznivá veková štruktúra obyvateľstva – pomerne silné zastúpenie obyvateľstva v produktívnom veku - existujúce aktívne mimovládne organizácie v obciach (SOS BirdLife, Nadácia na záchranu kaštieľa, športové kluby, Jednota dôchodcov, Únia žien a pod.) - terénna sociálna práca, národný projekt Zdravé komunity – asistenti pre rómske etnikum - vybudované komunitné centrá - dobrá spolupráca obcí aj s inými subjektmi na území - funkčné predškolské a školské zariadenia na území niektorých obcí - zdravotná starostlivosť v niektorých obciach (lekári)	- nízka kvalifikácia obyvateľstva - nedostatočne vybavené školské zariadenia - slabá komunikácia medzi ľuďmi, málo spoločných aktivít, záujmov, nízka aktivizácia ľudí a ich zapojenie do života obce - zanikanie starých remesiel a zvykov v obciach - odchod kvalifikovanej pracovnej sily - málo využívané možnosti na športové a iné vyžitie - nedostatočné aktivity zamerané na rozvoj osobnosti ľudí (najmä mládeže) - existencia nelegálnej (čiernej) práce - nedostatok skúseností a chýbajúca motivácia na podnikanie - zvyšujúci sa podiel ľudí v poproduktívnom veku - nedostatočné pokrytie opatrovateľskými službami - slabá zdravotná a sociálna starostlivosť pre osamelých a starých ľudí - nie je záujem o sociálne služby - chýba denný stacionár - chýbajú komunitné centrá - nedostatočný lokálpatriotizmus - absencia cezhraničných partnerstiev - nevyužitá kapacita cezhraničných programov
Príležitosti	Ohrozenia
- možnosť využitia rôznych foriem sociálnych služieb - získavanie pracovných návykov (realizáciou projektov UPSVARu) - programy vzdelávania a sociálnej inklúzie spolufinancované z EÚ a štátneho rozpočtu - využitie nástrojov riešiacich rómsku problematiku - využitie FB na šírenie informácií - pripravené zámery pre rôzne skupiny obyvateľstva (napr. domov dôchodcov Palín, Pavlovce)	- pretrvávajúci odliv obyvateľstva z regiónu - nefunkčné rodinné väzby – starostlivosť o starých rodičov (deti odchádzajú preč) - rozpadajúce sa rodinné zväzky z dôvodu odchodu žien za prácou - zvyšovanie nákladov na zabezpečenie starostlivosti o starých a sociálne odkázaných - neriešenie rómskej problematiky - rastúci výskyt sociopatologických javov (alkoholizmus, drogy)

Oblasť: Infraštruktúra

Silné stránky	Slabé stránky
- aktívna spolupráca obcí pri dobudovaní infraštruktúry na mikroregionálnej úrovni - dobrá dopravná dostupnosť územia	- nedostatočná technická úroveň miestnych cestných a peších komunikácií - chýbajúce chodníky vo viacerých obciach - neochota ľudí pripájať sa na infraštruktúru

- pošta v obciach - návrat mladých rodín (investícia do bývania) - plná plynofikácia a elektrifikácia obcí, vybudované vodovody - dostatočná intenzita a dostupnosť verejnej autobusovej dopravy vo väčšine obcí - školský autobus - cesta I. triedy prechádzajúca časťou obcí mikroregiónu	- chýbajúca kanalizácia a ČOV - vysoký podiel neobývaných domov - športové ihriská nie sú vybudované v každej obci - miestami problémové pokrytie telekomunikačným a internetovým systémom - nedostatočné protipovodňové opatrenia
Príležitosti	Ohrozenia
- využitie strategickej polohy – najmä voči UA - plánovaná diaľnica D1 - dotácie na kanalizáciu, miestne komunikácie, ČOV - riešenie kanalizácie vodárenskou spoločnosťou	- rast záťaže cestných komunikácií zvyšovaním osobnej a nákladnej automobilovej dopravy, predovšetkým v dôsledku tranzitu - vysoké cestovné - individuálna doprava vytláča verejnú dopravu - vzdialený časový horizont realizácie diaľnice D1 - autobusová zastávka presunutá na železničnú stanicu v MI (pre starších ľudí ďaleko)

Oblasť: Životné prostredie

Silné stránky	Slabé stránky
- významné chránené lokality (napr. CHVÚ Senné, CHA Zemplínska Šírava, PR Ortov, NPR Kopčianske Slanisko, PR Slavkovské Slanisko, ...) - Stretava - rybníky - oddychové zóny – Stretava, Zemplínska Široká (rybníčky) - prítomné remízky, lesy v malom rozsahu - rast podielu vyseparovaného odpadu - projekt na kompostoviská (spracovanie bioodpadu kompostermi) - organizácia medzi obcami pri čistení ciest od odpadu, čiernych skládok	- existencia environmentálnych záťaží v podobe čiernych skládok a PCB (5) - chýbajúce zberné dvory a zariadenia na zhodnocovanie bioodpadov (kompostovisko) - nízke environmentálne povedomie ľudí - zlá kvalita povrchových a podzemných vôd - záťaž pôdy znečisťujúcimi látkami - nevyužitý melioračný kanál, čerpacia stanica sa už rozpadala - odpad zo severu znečisťuje pobrežie Zemplínskej Šíravy, zdevastované pobrežie - narušená hrádza Zemplínskej Šíravy - malé množstvo lesov, pasienkov, mokradí a podobných prvkov v krajine - deficit zelene v krajine - rozsiahle súvislé intenzívne poľnohospodársky obhospodarované územia - územie patrí medzi environmentálne najviac zaťažené oblasti - nekoria sa, neudržiavajú sa kanály, hrádza a brehy Laborca - neodstraňovanie náletových drevín

	- neupravené verejné priestranstvá - neudržiavané parky
Príležitosti	Ohrozenia
- využívanie OZE, projekt „Zelená domácnostiam“ - mikro vodná elektráreň - zvýšenie ekologickej stability územia vytvorením nových vodných plôch a mokradí, vysadením (obnovou) lesov	- oblasť ohrozovaná povodňami - zhoršenie problémov súvisiacich s kumuláciou PCB v životnom prostredí

Oblasť: Kultúra a šport

Silné stránky	Slabé stránky
- existencia historických a kultúrnych pamiatok (kúria, kaštiele, mlyn, kostoly, 3 cestné kaplnky pri obci Zalužice) - dom ľudových tradícií (Budkovce, Slavkovce) - čechovský polmaratón - stále podujatia s tradíciou (festivaly, festival rómskych tancov, miestne plesy, folklórne podujatia, súťaže vo varení gulášu, pirohov, varenie lekváru, športové akcie) - dostupnosť iných možností kultúrneho vyžitia (zájazdy bábkového divadla z Košíc, koncerty klasickej hudby) - celoslovenské stretnutia mladých (Pavlovce nad Uhom, Palín) - rôznorodé aktivity SOS BirdLife (vítanie žeriavov, pečenie rýb, dobrovoľnícky tábor v avescentre) - záujem vedenia obcí o vytvorenie podmienok športového a kultúrneho vyžitia obyvateľov - rôzne aktívne spolky organizujúce podujatia	- chýbajú spoločné podujatia na území, koordinácia a propagácia aktivít (kalendár spoločných akcií, propagačný materiál) - nízky záujem mladej generácie o ľudovú kultúru, ale aj športové podujatia - blízkosť okresného mesta (MI), uprednostnenie mesta pred obcou mladými - slabá účasť ľudí na podujatiach - nepodchytené rómske etnikum / folklór, umenie.../ - chátrajúce pamiatky (napr. mlyn v Hnojnom, kaštiele v Sennom, Budkovciach a iné) - vandalizmus mladých (ničenie ihrísk a majetku obcí) - strata charakteru starých domov ich necitlivým zrekonštruovaním
Príležitosti	Ohrozenia
- potenciál územia na rozvoj voľno časových aktivít pre obyvateľov - možnosti cezhraničnej spolupráce v kultúre a športe (možnosť zapojenia sa do cezhraničných programov) - propagácia podujatí na web stránke OZ Medzi riekami - zriadenie komunitných centier	- blízkosť okresného mesta a väčší záujem a uprednostnenie mladých ľudí mesta pred obcou

- odkupovanie starých domov obcou a zachovanie ich tradičného charakteru - vytvorenie spoločného podujatia (napr. dni OZ MR)	
---	--

3.3. Identifikácia potrieb

Na jednotlivých verejných stretnutiach k SWOT analýzam mohli všetci prítomní obodovať slabé stránky, t.j. priradiť im dôležitosť pridelením bodov. Každý z účastníkov stretnutia dostal 6 bodov, ktoré mohol prideliť problémom/slabým stránkam podľa naliehavosti (3 body najväčší problém, 2 body stredný problém, 1 bod menší problém). Po priradení bodov sme získali zoznam problémov územia OZ Medzi riekami podľa jednotlivých oblastí, ktoré miestne zainteresované strany považujú za najzávažnejšie.

V oblasti **Ekonomika a rozvoj služieb**:

- 1) nedostatok pracovných príležitostí, vysoká miera nezamestnanosti v obciach
- 2) nedostatok podnikateľov, nedostatok skúseností a chýbajúca motivácia na podnikanie
- 3) problém získať pôdu pre začínajúcich mladých poľnohospodárov
- 4) stratovosť živočíšnej výroby u malých podnikateľov
- 5) jednostranne orientovaná a teda nestabilná produkcia (repka a pod.)
- 6) nedostatočné zhodnotenie poľnohospodárskych produktov v regióne
- 7) nedostatočný odbyt poľnohospodárskych produktov v regióne
- 8) chýbajúca infraštruktúra pre cestovný ruch

V oblasti **Ľudské zdroje**:

- 1) slabá komunikácia medzi ľuďmi, málo spoločných aktivít, záujmov, nízka aktivizácia ľudí a ich zapojenie do života obce
- 2) odchod kvalifikovanej pracovnej sily do miest a zahraničia

- 3) nízka kvalifikácia obyvateľstva
- 4) nedostatočne vybavené školské zariadenia
- 5) existencia nelegálnej (čiernej) práce
- 6) nezáujem o sociálne služby, chýbajúci denný stacionár, chýbajúce komunitné centrá
- 7) nedostatočné aktivity zamerané na rozvoj osobnosti ľudí (najmä mládeže)

V oblasti **Infraštruktúra:**

- 1) nedostatočná technická úroveň miestnych cestných a peších komunikácií
- 2) chýbajúca kanalizácia a ČOV v obciach
- 3) nevybudované športové ihriská v každej obci

V oblasti **Životné prostredie:**

- 1) existencia environmentálnych záťaží v podobe čiernych skládok a PCB
- 2) nekosené a neudržiavané kanály, hrádza a brehy Laborca
- 3) pestovanie monokultúr – nezapojenie nezamestnaných
- 4) zlá kvalita životného prostredia ako celku
- 5) chýbajúce zberné dvory a zariadenia na zhodnocovanie bioodpadov (kompostovisko)

V oblasti **Kultúra a šport:**

- 1) slabá účasť ľudí na podujatiach a nízky záujem mladej generácie o ľudovú kultúru a športové podujatia
- 2) chýbajúce spoločné podujatia na území, koordinácia a propagácia aktivít
- 3) chátrajúce pamiatky (napr. mlyn v Hnojnom, kaštiele v Sennom, Budkovciach a iné)
- 4) nepodchytené rómske etnikum

Prioritizácia problémov definovala kľúčové problémy územia, ktoré budú slúžiť ako základ pre zostavenie strategického rámca a rozvojových priorít. Keďže rozvojové priority reflektujú najpálčivejšie problémy územia, predstavujú aj oblasti, ktoré budú môcť byť riešené v rámci tejto stratégie.

4. Strategický rámec

4.1. Definovanie vízie a strategického cieľa

Na základe SWOT analýzy a prioritizáciou problémov v jednotlivých oblastiach bola definovaná vízia územia v horizonte 15 rokov a strategický cieľ, ktorý konkretizuje definovanú víziu.

Vízia

Územie obcí združených v OZ Medzi riekami je miestom s dobrou kvalitou života a dobrými medziľudskými vzťahmi, s rozvinutým hospodárstvom využívajúcim miestne zdroje, s dostatkom pracovných príležitostí a za odvedenú prácu dostávajú obyvatelia uspokojivý zárobok. Územie poskytuje dostatok oddychových a voľnočasových aktivít pre všetky skupiny obyvateľstva, pričom obyvatelia územia sa aktívne zapájajú do ich organizovania. Je miestom s vytvorenými podmienkami pre rozvoj vidieckeho cestovného ruchu s kvalitnými službami a zachovanými tradíciami. Obyvatelia žijú v kvalitnom životnom prostredí s vybudovanou technickou, kultúrnou a sociálnou infraštruktúrou.

Strategický cieľ

Zlepšiť kvalitu života obyvateľov obcí združených v OZ Medzi riekami prostredníctvom využitia miestnych ľudských a prírodných zdrojov a vytvorením vhodných podmienok pre podnikanie.

4.2. Stanovenie priorít, špecifických cieľov a opatrení

Strategické zameranie stratégie pre OZ MR vychádzalo z analýz zdrojov územia a SWOT analýz. Prioritizáciou problémov boli vybraté najpálčivejšie problémy územia, na základe ktorých boli definované 3 tematické prioritné oblasti rozvoja územia OZ MR. Keďže zrejme najväčším problémom územia je nedostatok pracovných príležitostí, nedostatok podnikateľov a následný odchod kvalifikovaných ľudí do väčších miest alebo do zahraničia, **prvou prioritou** pre územie je **Podporiť ekonomický rozvoj a zvýšiť zamestnanosť**. Podpora bude zameraná na poľnohospodárstvo, existujúce ale aj novovznikajúce podniky a na zlepšenie podmienok rozvoja vidieckeho cestovného ruchu. Veľkým

problémom územia je aj chýbajúca kanalizácia a čistiarne odpadových vôd v obciach, nedostatočná technická úroveň miestnych komunikácií. **Ďalšou prioritou** pre územie je preto **Zlepšiť technickú infraštruktúru**, pričom cieľom je skvalitniť miestnu infraštruktúru (komunikácie, chodníky, zastávky) a environmentálnu infraštruktúru. Medzi ďalšie väčšie problémy identifikované na území OZ MR patria nezáujem obyvateľstva o komunitné sociálne služby, chýbajúce komunitné centrá, nízka kvalifikácia obyvateľstva, slabá zapojenosť ľudí do diania v obci, nelegálne skládky odpadov, preto **poslednou prioritou** je **Zlepšiť kvalitu života v obciach** a podpora bude zameraná na skvalitnenie komunitných sociálnych služieb a vzdelávania, zlepšenie vzhľadu intravilánov a extravilánov obcí a na aktivizáciu ľudí. Na dosiahnutie vyššie uvedených tematických priorít je potrebné zabezpečiť efektívnosť chodu OZ MR, čo je účelom priority **Efektívna činnosť MAS**.

V rámci každej priority boli definované **špecifické ciele a opatrenia na ich dosiahnutie**.

Priorita: Podporiť ekonomický rozvoj a zvýšiť zamestnanosť

V tejto priorite boli definované štyri špecifické ciele:

ŠC: 1. Podporiť poľnohospodárstvo

Územie je tradičnou poľnohospodárskou oblasťou, poľnohospodárstvo je však v úpadku, keďže sa väčšinou pestujú plodiny dotované v rámci poľnohospodárskej politiky SR, na niektorých miestach sa nepravidelne obhospodaruje pôda, ale súčasne je problém získať pôdu pre začínajúcich mladých poľnohospodárov. Ubudol aj chov zvierat, nedostatočne sa využívajú OZE, pričom tu jestvuje potenciál na využitie biomasy z rastlinnej aj živočíšnej výroby a potenciál pestovania rýchlo rastúcich drevín a iných trvalých energetických plodín na nepravidelne obhospodarovanej pôde. V úpadku je aj potravinársky a spracovateľský priemysel, nakoľko na území nie sú dostatočne zhodnocované poľnohospodárske produkty. Je tu nedostatočný odbyt poľnohospodárskych produktov, ale s potenciálom využitia predaja z dvora.

Tento špecifický cieľ prispieva svojím zameraním primárne k napĺňaniu fokusových oblastí: 2A, 2B, 3A, 6A, 6B.

Týmto cieľom naplníme potreby identifikované:

V oblasti **Ekonomika a rozvoj služieb**:

- 1) stratovosť živočíšnej výroby u malých podnikateľov
- 2) jednostranne orientovaná a teda nestabilná produkcia (repka a pod.)
- 3) nedostatočné zhodnotenie poľnohospodárskych produktov v regióne
- 4) nedostatočný odbyt poľnohospodárskych produktov v regióne

V oblasti **Ľudské zdroje**:

- 1) odchod kvalifikovanej pracovnej sily do miest a zahraničia

Špecifický cieľ 1 bude napĺňaný prostredníctvom nasledovných opatrení:

Opatrenie 1.1. Podporiť živočíšnu a rastlinnú výrobu, podporiť využívanie OZE ktoré bude realizované prostredníctvom podopatrenia 4.1 PRV

Opatrenie 1.2. Podporiť mladých a malých poľnohospodárov, ktoré bude realizované prostredníctvom podopatrenia 6.1 a 6.3 PRV

Opatrenie 1.3. Podporiť zhodnocovanie poľnohospodárskej produkcie, ktoré bude realizované prostredníctvom podopatrenia 4.2 PRV

Opatrenie 1.4. Podporiť miestne produkty na trhu a predaj z dvora, ktoré bude realizované prostredníctvom podopatrenia 6.4 a 7.4 PRV

ŠC: 2. Podporiť existujúce podniky a vznik nových podnikov

Na území je málo podnikateľov a málo pracovných príležitostí, podnikatelia nemajú dostatok skúseností, chýba motivácia na podnikanie. V obciach je vysoká miera nezamestnanosti a väčší podnikatelia sú hlavne v okresnom meste Michalovce. Cieľom špecifického cieľa je, aby v rámci podpory existujúcich podnikov a vzniku nových podnikov na území OZ MR si mohli podnikatelia vybaviť svoje prevádzky, vykonať s tým spojené stavebné úpravy, podporiť svoj marketing a vytvorením nových pracovných miest tak prispieť k ekonomickému rozvoju a zvyšovaniu zamestnanosti.

Tento špecifický cieľ prispieva svojím zameraním primárne k napĺňaniu špecifického cieľa: ŠC 5.1.1.

Týmto cieľom naplníme potreby identifikované:

V oblasti **Ekonomika a rozvoj služieb**:

- 1) nedostatok pracovných príležitostí, vysoká miera nezamestnanosti v obciach

- 2) nedostatok podnikateľov, nedostatok skúseností a chýbajúca motivácia na podnikanie

V oblasti **Ľudské zdroje**:

- 1) odchod kvalifikovanej pracovnej sily do miest a zahraničia

Špecifický cieľ 2 bude napĺňaný prostredníctvom nasledovného opatrenia:

Opatrenie 2.1. Vybaviť prevádzky a s tým spojené stavebné úpravy (existujúce podniky), ktoré bude realizované prostredníctvom ŠC 5.1.1 IROP

ŠC: 3. Zlepšiť podmienky na rozvoj vidieckeho CR

Na území chýba infraštruktúra pre cestovný ruch (ubytovanie, stravovanie), informačný systém, cyklotrasy. Je tu však potenciál na značenie cyklotrás a ich napájanie na kostrovú sieť cyklotrás navrhnutých Košickým samosprávnym krajom. Na území chátrajú pamiatky a celkovo chýbajú vhodné atrakcie a ponuka pre turistov, aj keď už v súčasnosti SOS BirdLife Slovensko organizuje rôznorodé aktivity celoslovenského a medzinárodného charakteru (vítanie žeriavov, dobrovoľnícky tábor v avescentre). Cieľom špecifického cieľa je podporiť infraštruktúru v CR a zrekonštruovať chátrajúce pamiatky na území OZ MR, a tak prispieť k ekonomickému rozvoju a zvyšovaniu zamestnanosti.

Tento špecifický cieľ prispieva svojím zameraním primárne k napĺňaniu fokusovej oblasti: 6A, 6B.

Týmto cieľom naplníme potreby identifikované:

V oblasti **Ekonomika a rozvoj služieb**:

- 1) chýbajúca infraštruktúra pre cestovný ruch

V oblasti **Kultúra a šport**:

- 1) chýbajúce spoločné podujatia na území, koordinácia a propagácia aktivít
- 2) chátrajúce pamiatky (napr. mlyn v Hnojnom, kaštieľ v Sennom, Budkovciach a iné)

Špecifický cieľ 3 bude napĺňaný prostredníctvom nasledovných opatrení:

Opatrenie 3.1. Podporiť infraštruktúru v CR, ktoré bude realizované prostredníctvom podopatrenia 6.4 a 7.5 PRV

Opatrenie 3.2. Zrekonštruovať chátrajúce pamiatky, ktoré bude realizované prostredníctvom podopatrenia 7.5 PRV

Priorita: Zlepšiť technickú infraštruktúru

V tejto priorite bol definovaný nasledovný špecifický cieľ:

ŠC: 4. Zlepšiť technickú infraštruktúru

Na území je nedostatočná technická úroveň miestnych cestných a peších komunikácií, vo viacerých obciach chýbajú chodníky a zastávky nie sú zrekonštruované. V mnohých obciach chýba kanalizácia a čistiareň odpadových vôd, kanalizácia je vybudovaná úplne alebo čiastočne v 11 obciach. Cieľom špecifického cieľa je skvalitniť technickú infraštruktúru na území OZ MR.

Tento špecifický cieľ prispieva svojím zameraním primárne k napĺňaniu fokusovej oblasti: 6B.

Týmto cieľom naplníme potreby identifikované:

V oblasti **Infraštruktúra:**

- 1) nedostatočná technická úroveň miestnych cestných a peších komunikácií
- 2) chýbajúca kanalizácia a ČOV v obciach

Špecifický cieľ 4 bude napĺňaný prostredníctvom nasledovných opatrení:

Opatrenie 4.1. Skvalitniť miestnu infraštruktúru, ktoré bude realizované prostredníctvom podopatrenia 7.2

Opatrenie 4.2. Skvalitniť environmentálnu infraštruktúru, ktoré bude realizované prostredníctvom podopatrenia 7.2, ŠC 5.1.2 IROP a OP KŽP, Environmentálny fond

Priorita: Zlepšiť kvalitu života v obciach

V tejto priorite boli definované štyri špecifické ciele:

ŠC: 5. Zabezpečiť kvalitné komunitné sociálne služby

Na území nie je záujem o sociálne služby, nie je dostatočné pokrytie opatrovateľskými službami, chýba denný stacionár a komunitné centrá, aj keď ako ukázala SWOT analýza obyvateľstvo starne a zvyšuje sa zastúpenie obyvateľov rómskej národnosti. Cieľom špecifického cieľa je zabezpečiť dostatok komunitných sociálnych služieb a prispieť tak k lepšej kvalite života v obciach.

Tento špecifický cieľ prispieva svojím zameraním primárne k napĺňaniu špecifického cieľa: ŠC 5.1.2.

Týmto cieľom naplníme potreby identifikované:

V oblasti **Ľudské zdroje**:

- 1) nezáujem o sociálne služby, chýbajúci denný stacionár, chýbajúce komunitné centrá

Špecifický cieľ 5 bude napĺňaný prostredníctvom nasledovného opatrenia:

Opatrenie 5.1. Zabezpečiť dostatok komunitných sociálnych služieb, ktoré bude realizované prostredníctvom ŠC 5.1.2 IROP

ŠC6. Posilniť kvalitu vzdelávania

Na území OZ MR má najvyššie percento ľudí základné vzdelanie, vysoké zastúpenie tvoria aj obyvatelia bez vzdelania. Súčasne je na území vysoké zastúpenie obyvateľov rómskej národnosti. Cieľom špecifického cieľa je vybudovať, modernizovať učebne ZŠ, a umožniť aktivity pre mladých na školách a zlepšiť stav materských škôl na území OZ MR, a tak prispieť k lepšej kvalite života v obciach.

Tento špecifický cieľ prispieva svojím zameraním primárne k napĺňaniu špecifického cieľa: ŠC 5.1.2.

Týmto cieľom naplníme potreby identifikované:

V oblasti **Ľudské zdroje**:

- 1) nedostatočne vybavené školské zariadenia
- 2) nízka kvalifikácia obyvateľstva
- 3) nedostatočné aktivity zamerané na rozvoj osobnosti ľudí (najmä mládeže)

Špecifický cieľ 6 bude napĺňaný prostredníctvom nasledovného opatrenia:

Opatrenie 6.1. Vybudovať, modernizovať učebne ZŠ; umožniť aktivity pre mladých na školách; zlepšiť stav MŠ, ktoré bude realizované prostredníctvom ŠC 5.1.2 IROP

ŠC: 7. Zlepšiť vzhľad intravilánov a extravilánov obcí

V intravilánoch niektorých obcí nie sú upravené verejné priestranstvá a parky, nie sú vybudované športové ihriská. V extravilánoch obcí sa nachádzajú čierne skládky, nekoria a neudržiavajú kanály, hrádza a brehy Laborca, neodstraňujú náletové dreviny, v krajine je malé množstvo lesov, pasienkov, mokradí a iných ekostabilizačných prvkov. Cieľom špecifického cieľa je zlepšiť vzhľad intravilánov a kvalitu extravilánov obcí na území OZ MR, a tak prispieť k lepšej kvalite života v obciach.

Tento špecifický cieľ prispieva svojím zameraním primárne k napĺňaniu fokusovej oblasti: 3B, 6B.

Týmto cieľom naplníme potreby identifikované:

V oblasti **Infraštruktúra:**

- 1) existencia environmentálnych záťaží v podobe čiernych skládok
- 2) nevybudované športové ihriská v každej obci

V oblasti **Životné prostredie:**

- 1) neudržiavané parky
- 2) nekosené a neudržiavané kanály, hrádza a brehy Laborca

Špecifický cieľ 8 bude napĺňaný prostredníctvom nasledovných opatrení:

Opatrenie 7.1. Zlepšiť vzhľad intravilánov obcí, ktoré bude realizované prostredníctvom podopatrenia 7.4 PRV

Opatrenie 7.2. Zlepšiť kvalitu extravilánov obcí, ktoré bude realizované prostredníctvom podopatrenia 5.1 a 7.4 PRV

ŠC: 8. Aktivizovať ľudí, zapojiť ich do života obce a rozvíjať spoluprácu

Na území bola identifikovaná slabá účasť ľudí na podujatiach, nízka zapojenosť obyvateľov do života obcí, slabá komunikácia medzi ľuďmi, málo spoločných aktivít, napriek tomu však tu jestvuje potenciál pre dobrovoľnícku činnosť, nakoľko mnohé podujatia by sa bez dobrovoľníkov nezrealizovali. Cieľom špecifického cieľa je vytvoriť spoločné podujatie, rozvíjať dobrovoľníctvo a spoluprácu aj mimo územia OZ MR, a prispieť tak k lepšej kvalite života v obciach.

Týmto cieľom naplníme potreby identifikované:

V oblasti **Ľudské zdroje**:

- 1) slabá komunikácia medzi ľuďmi, málo spoločných aktivít, záujmov, nízka aktivizácia ľudí a ich zapojenie do života obce

V oblasti **Kultúra a šport**:

- 1) slabá účasť ľudí na podujatiach a nízky záujem mladej generácie o ľudovú kultúru a športové podujatia
- 2) absencia cezhraničných partnerstiev

Špecifický cieľ 8 bude napĺňaný prostredníctvom nasledovných opatrení:

Opatrenie 8.1. Vytvoriť spoločné podujatie, koordinovať a propagovať aktivity a zvýšiť ponuku aktivít pre rôzne skupiny obyvateľov, ktoré bude realizované prostredníctvom rôznych nadačných grantov

Opatrenie 8.2. Rozvíjať a podporiť dobrovoľníctvo, ktoré bude realizované prostredníctvom rôznych nadačných grantov

Opatrenie 8.3. Rozvíjať spoluprácu, aj mimo územia MAS, ktoré bude realizované prostredníctvom podopatrenia 19.3 PRV

Priorita: Efektívna činnosť MAS

V tejto priorite boli definované nasledovné špecifické ciele:

ŠC: 9. Zabezpečiť chod MAS

Pre implementáciu stratégie je nevyhnutné zabezpečiť chod MAS vrátane financovania prevádzkových nákladov.

Uvedený špecifický cieľ prispieva primárne k napĺňaniu fokusových oblastí: 6B a 1A PRV.

Špecifický cieľ 9 bude financovaný prostredníctvom špecifického cieľa 5.1.1 IROP a napĺňaný prostredníctvom nasledovného opatrenia:

Opatrenie 9.1 Financovanie prevádzkových nákladov MAS spojených s riadením uskutočňovania stratégie CLLD, ktoré bude realizované prostredníctvom špecifického cieľa 5.1.1 IROP.

ŠC: 10. Zabezpečiť animácie na území MAS

Tento špecifický cieľ prispieva primárne k napĺňaniu fokusových oblastí: 6B a 1A PRV.

Špecifický cieľ 10 bude financovaný prostredníctvom podopatrenia 19.4 PRV a napĺňaný prostredníctvom nasledovného opatrenia:

Opatrenie 10.1 Zabezpečiť financovanie animačných nákladov MAS v súvislosti s oživovaním stratégie CLLD, ktoré bude realizované primárne prostredníctvom podopatrenia 19.4 PRV.

4.3. Súhrn strategického rámca

Tabuľka 18 Súhrnný prehľad strategického rámca

Vízia
Územie obcí združených v OZ Medzi riekami je miestom s dobrou kvalitou života a dobrými medziľudskými vzťahmi, s rozvinutým hospodárstvom využívajúcim miestne zdroje, s dostatkom pracovných príležitostí a za odvedenú prácu dostávajú obyvatelia uspokojivý zárobok. Územie poskytuje dostatok oddychových a voľnočasových aktivít pre všetky skupiny obyvateľstva, pričom obyvatelia územia sa aktívne zapájajú do ich organizovania. Je miestom s vytvorenými podmienkami pre rozvoj vidieckeho cestovného ruchu s kvalitnými službami

a zachovanými tradíciami. Obyvatelia žijú v kvalitnom životnom prostredí s vybudovanou technickou, kultúrnou a sociálnou infraštruktúrou		
Strategický cieľ		
Zlepšiť kvalitu života obyvateľov obcí združených v OZ Medzi riekami prostredníctvom využitia miestnych ľudských a prírodných zdrojov a vytvorením vhodných podmienok pre podnikanie.		
Priorita:		
Podporiť ekonomický rozvoj a zvýšiť zamestnanosť		
ŠC 1. Podporiť poľnohospodárstvo Príspevok k fokusovej oblasti: 2A, 2B, 3A, 6A, 6B Príspevok k špecifickému cieľu: 5.1.1		
Opatrenia PRV: - Opatr. 4, Podopatrenie 4.1 - Opatr. 4, Podopatrenie 4.2 - Opatr. 6, Podopatrenie 6.1 - Opatr. 6, Podopatrenie 6.3 - Opatr. 6, Podopatrenie 6.4 - Opatr. 7, Podopatrenie 7.4	Opatrenia IROP: -	Iné opatrenia: -
ŠC 2. Podporiť existujúce podniky a vznik nových podnikov Príspevok k fokusovej oblasti: -		

Príspevok k špecifickému cieľu: ŠC 5.1.1		
Opatrenia PRV: -	Opatrenia IROP: - Prioritná os 5, ŠC 5.1.1	Iné opatrenia: -
ŠC 3. Zlepšiť podmienky na rozvoj vidieckeho cestovného ruchu Príspevok k fokusovej oblasti: 6A, 6B Príspevok k špecifickému cieľu:		
Opatrenia PRV: - Opatr. 6, Podopatrenie 6.4 - Opatr. 7, Podopatrenie 7.5	Opatrenia IROP: -	Iné opatrenia: - HU-SK, ENI
Priorita: Zlepšiť technickú infraštruktúru		
ŠC 4. Zlepšiť technickú infraštruktúru Príspevok k fokusovej oblasti: 6B Príspevok k špecifickému cieľu: -		
Opatrenia PRV: - Opatr. 7, Podopatrenie 7.2	Opatrenia IROP: - ŠC 5.1.2 IROP	Iné opatrenia: - OP KŽP - Environmentálny fond
Priorita: Zlepšiť kvalitu života v obciach		
ŠC 5. Zabezpečiť kvalitné komunitné sociálne služby		

Príspevok k fokusovej oblasti: - Príspevok k špecifickému cieľu: ŠC 5.1.2		
Opatrenia PRV: -	Opatrenia IROP: - Prioritná os 5, ŠC 5.1.2	Iné opatrenia: -
ŠC 6. Posilniť kvalitu vzdelávania Príspevok k fokusovej oblasti: - Príspevok k špecifickému cieľu: ŠC 5.1.2		
Opatrenia PRV: -	Opatrenia IROP: - Prioritná os 5, ŠC 5.1.2	Iné opatrenia: -
ŠC 7. Zlepšiť vzhľad intravilánov a extravilánov obcí Príspevok k fokusovej oblasti: 3B, 6B Príspevok k špecifickému cieľu: -		
Opatrenia PRV: - Opatr. 5, Podopatrenie 5.1 - Opatr. 7, Podopatrenie 7.4	Opatrenia IROP: -	Iné opatrenia: -
ŠC 8. Aktivizovať ľudí, zapojiť ich do života obce a rozvíjať spoluprácu Príspevok k fokusovej oblasti: - Príspevok k špecifickému cieľu: -		
Opatrenia PRV:	Opatrenia IROP: -	Iné opatrenia: - HU-SK, ENI, nadácie

- Opatr. 19, Podopatrenie 19.3		
Priorita: Efektívna činnosť MAS		
ŠC 9. Zabezpečiť chod MAS Príspevok k fokusovej oblasti: 6B a 1A Príspevok k špecifickému cieľu: -		
Opatrenia PRV: -	Opatrenia IROP: - ŠC: 5.1.1	Iné opatrenia: -
ŠC 10. Zabezpečiť animácie na území MAS Príspevok k fokusovej oblasti: 6B a 1A Príspevok k špecifickému cieľu: -		
Opatrenia PRV: - Opatr. 19, Podopatrenie 19.4	Opatrenia IROP: -	Iné opatrenia: -

4.4. Integrované znaky stratégie CLLD

Stratégia miestneho rozvoja vedeného komunitou pre OZ Medzi riekami bola pripravená na obdobie rokov 2014 – 2020 za využitia **partnerského prístupu**, t. j. do jej prípravy boli v dostatočnej miere zapojené všetky relevantné skupiny obyvateľstva z územia. Ako doklad slúžia zápisnice a

fotografie z jednotlivých stretnutí. V rámci těchto stretnutí boli identifikované potreby územia, ktoré by sa realizáciou stratégie mali naplniť, pričom do rozhodovania o ďalšom smerovaní územia boli zapojení miestni ľudia. S uplatňovaním tohto prístupu má OZ Medzi riekami už skúsenosti, nakoľko sa v minulosti pripravovala Integrovaná stratégia rozvoja územia za účasti miestnych obyvateľov.

Stratégia si kladie za cieľ skvalitniť život v obciach združených v OZ Medzi riekami podporou ekonomiky územia, skvalitnením dopravnej a environmentálnej infraštruktúry na území a skvalitnením prostredia pre život obyvateľov, čím integruje rôzne úrovne života.

Spoločným záujmom je riešiť problémy, ktoré **presahujú hranice obcí** a hľadať **spoločné prvky/podujatia na odlíšenie a následnú spoločnú propagáciu územia** ako celku.

Účelom je vytváranie **synergického efektu**, aby sa investície v území zhodnocovali, prinášali úžitok podnikateľom a súčasne všetkým obyvateľom územia a tak prinášali vyššiu pridanú hodnotu.

Opatrenia navrhnuté v stratégii smerujú do oblastí s pridanou hodnotou pre celé územie OZ MR (napr. CHVÚ Senné, kde sa už aj v súčasnosti realizujú rôzne projekty a aktivity zamerané na popularizáciu ochrany vodného vtáctva).

Prepojenie rôznych skupín obyvateľstva na území sa v budúcnosti uskutoční prostredníctvom kancelárie MAS, ktorá bude realizovať aktivity zamerané **na propagáciu výstupov stratégie a semináre pre všetkých členov OZ MR**, ktoré budú zamerané na rozširovanie vedomostí a zručností pri vykonávaní stratégie.

Existujúce činnosti, ktorých podpora v rámci Stratégie môže priniesť najvyšší efekt, resp. zmenu a zároveň zlepšenie situácie na území MAS:

- Poľnohospodárstvo: Vzhľadom k tomu, že ide o nížinné územie, dlhodobo využívané na poľnohospodárstvo, dá sa skonštatovať že práve tento sektor predstavuje najvýznamnejší endogénny, miestny zdroj, ktorého podpora prinesie regiónu vysokú hodnotu. Preto bola poľnohospodárstvu pričlenená výrazná alokácia, pričom aj ďalšie aktivity (napr. cestovný ruch) sú čiastočne naviazané na poľnohospodárstvo. K zlepšeniu podmienok spracovania, propagácie a predaja miestnych poľnohospodárskych produktov prispeje tvorba

projektov zameraných na rozvoj krátkych dodávateľských reťazcov a miestnych trhov, zároveň to napomôže aj lepšej integrácii prvovýrobcov.

- **Prírodné a kultúrne dedičstvo:** V regióne sú lokality nadregionálneho významu, ktoré do istej miery koncentrujú body záujmu pre cestovný ruch, čo umožňuje prilákať záujemcu na dlhší čas. Medzi významnejšie lokality patrí Senné (rybníky – Ramsarská lokalita s nedávno zriadeným Avescentrom, kaštieľ). Z hľadiska kultúrnych pamiatok medzi zaujímavé patria obce Pavlovce nad Uhom a Budkovce, z hľadiska prírodného dedičstva pripadá do úvahy okrem rybníkov pri obci Senné aj Chránený areál Zemplínska Širava a PR Ortov. Spolupráca a prepojenie existujúcich, prípadne zapojenie novovzniknutých subjektov v oblasti vidieckeho cestovného ruchu a koordinácia ich aktivít má za cieľ tak lepšiu propagáciu územia, ako aj poskytnutie prehľadnej a atraktívnej ponuky návštevníkom územia MAS.
- **Ľudské zdroje:** Väčšina aktivít je zameraná na rozvoj ľudských zdrojov – od predproduktívneho veku (zlepšenie kvality vzdelávania), cez rozvoj zamestnávania a samozamestnávania (poľnohospodárstvo, existujúce podniky, nové podniky, CR) až po jednotlivcov potrebujúcich sociálne služby (komunitné sociálne služby). Ostatné aktivity sú prierezovo zamerané na zlepšenie prostredia pre život obyvateľov vidieka, resp. návštevníkov.

Ďalšie špecifické znaky integrácie stratégie:

- **Mobilizácia komunity a partnerský prístup** – mnohé úlohy, ktoré sú riešené prevažne obcami (obecnými úradmi) sú „delegované“ tretiemu sektoru – ide najmä o sociálne veci, vzdelávanie, údržba neziskovej infraštruktúry cestovného ruchu (napr. cyklotrasy), čo si vyžaduje mobilizáciu ľudí aj mimo orgánov miestnej samosprávy. Do procesu prípravy a realizácie stratégie sú zapájaní aktéri tak z verejného, ako aj súkromného sektora.
- **Spolupráca a koordinácia** – stratégia (na rozdiel od individuálnych projektov financovaných z rôznych externých zdrojov) umožňuje zvyšovať násobiace efekty investíciou do navzájom prepojených odvetví – napr. v prípade poľnohospodárstva do prvovýroby, zhodnocovania produkcie a umiestňovania na trh, v prípade cestovného ruchu do estetizácie krajiny, budovania infraštruktúry v oblasti služieb a budovania infraštruktúry priamo negenerujúcej tržby (informačný systém, značenie cyklotrás, propagácia).

- **Prepájanie** – v prípade stratégie ide o zlepšovania konektivity vidieka a miest najmä udržateľnými formami dopravy – cyklistickou a hromadnou dopravou. Dôraz sa tiež kladie na sieťovanie zástupcov rôznych odvetví.
- **Koncentrácia/integrácia investícií** – z hľadiska geografického by išlo najmä o podporu oblastí s najväčším potenciálom (napr. vyššie spomenutá obec Senné), z hľadiska odvetvového by išlo o koncentráciu podpory najmä do oblasti zamestnanosti (vrátane CR), ľudských zdrojov a kultúrneho a prírodného dedičstva.

4.5. Inovatívne znaky stratégie CLLD

Samotné princípy prístupu Leader aplikované na území OZ MR sú inovatívne znaky: nutnosť spolupráce pri vytváraní verejno-súkromného partnerstva, účasť prístup zdola nahor, spájanie viacerých obcí do jedného súdržného celku, vytváranie sietí, integrované akcie a inovácie.

Inovatívnym znakom plánovaných opatrení je, že samotní miestni **obyvatelia boli zapojení do rozhodovania** o ďalšom smerovaní územia a navrhovaní jednotlivých opatrení. Tento participatívny prístup umožnil, aby sa so svojimi nápadmi a návrhmi riešenia problémov zapojili zástupcovia všetkých troch sektorov. Fungovanie a riadenie partnerstva bude taktiež inovatívne, nakoľko zloženie orgánov OZ MR bude vo vyváženom pomere zastupovať existujúce miestne záujmové skupiny z verejného a súkromného sektora.

Uvedený prístup zdola nahor môže podporiť vznik nových inovatívnych nápadov na riešenie problémov územia OZ MR, ktoré možno bude môcť podporiť MAS niekedy v budúcnosti, ak už nebude viazaná fixnou ponukou opatrení danou zhora.

Vôľa nájsť spoločné podujatie a spoločnú „značku“ regiónu (tradičné vahadloové studne), ktoré by územie OZ MR odlišovali od ostatných území a definovalo jeho charakter je ďalším inovatívnym znakom spolupráce ľudí na území. Realizáciou niektorých aktivít napr. rekonštrukciou učební na školách, budú učebne využívané nielen samotnými žiakmi, ale bude umožnené ich využitie aj inými skupinami obyvateľstva (rodičia detí, seniori združení v Jednote dôchodcov).

OZ MR bude klásť dôraz na rozvoj a podporu dobrovoľníctva (ako jedno z opatrení) pri rozličných podujatiach a aktivitách v území, čo je taktiež novátorský prístup.

Sledovanie plnenia stratégie bude vykonávať kancelária MAS a monitorovací výbor a o jej plnení budú pravidelne informovaní všetci členovia OZ MR a verejnosť prostredníctvom internetových stránok a pravidelných správ.

Podpora stratégie je smerovaná len do určitých oblastí, pričom snahou je nerozdeliť alokáciu na všetky oblasti, ale sa koncentrovať na vybrané činnosti. Napríklad rekonštrukcia technickej infraštruktúry sa stratégiou podporovať nebude (obce sa budú uchádzať o podporu z iných zdrojov), aby sa prostriedky „nerozbili“ na malé časti. O to viac prostriedkov preto ostáva na rozvoj podnikania (v poľnohospodárskych aj nepoľnohospodárskych činnostiach), na cestovný ruch, na vzdelávanie a na sociálnu oblasť. Tak vznikne väčší potenciál na zmenu, hlavne v oblasti zamestnanosti. **Hodnotiace kritériá** budú nastavené tak, aby sa brala do úvahy aj **inovatívnosť riešení v oblasti výroby, predaja, poskytovania služieb, prípadne v oblasti využívania nových postupov a technológií.**

Potenciál pre inovácie v OZ MR zvyšuje aj **existencia subjektov, ktoré už majú skúsenosti s rôznou formou inovácií**, vďaka ktorým sú úspešní. Ide o neziskové, aj podnikateľské subjekty aktívne napr. v oblasti ochrany biotopov, v oblasti ochrany kultúrnych pamiatok, v oblasti strojárstva, chemickej výroby, poľnohospodárstva a pestovania rýchlorastúcich drevín. Tieto subjekty (čiastočne členovia občianskeho združenia) predstavujú potenciál pre rozvoj inovatívnych postupov, výrobkov, služieb, využívania IKT, využívania existujúceho potenciálu krajiny s dôrazom na TUR, spolupráce s ďalšími inovatívnymi subjektmi aj mimo územia MAS a v oblasti prípravy a realizácie inovatívnych pilotných projektov.

V rámci priority: „Podporiť ekonomický rozvoj a zvýšiť zamestnanosť“, ŠC 1, Opatrenie 1.1., 1.2. 1.3. a 1.4. bude poskytovaná podpora, ktorá môže pomôcť so zavádzaním inovácií, využívaním inovatívnych technológií a výrobných postupov, čím sa zvýši efektivita práce, produktivita, a pod. Opatrenie 1.1. zároveň smeruje k podpore využívania OZE a tým k zvýšeniu energetickej efektívnosti.

Pokiaľ ide o prioritu: „Zlepšiť kvalitu života v obciach“, v nej definované ŠC 5, ŠC 6, ŠC 7 a ŠC 8 smerujú k zlepšeniu občianskej vybavenosti a rozvíjaniu spolupráce v obci. Opatrenie 5.1. smeruje k pokrytiu identifikovaných potrieb a to zavádzaním a podporou služieb sociálneho charakteru – stacionár, komunitné centrum.

Opatrenie 6.1. smeruje k vybudovaniu, modernizovaniu učební ZŠ, čím podporí skvalitnenie vzdelávacieho procesu a nové aktivity pre mladých na školách. Pri podpore projektov bude kladený dôraz na ich inovatívnosť v tejto oblasti.

Opatrenia 8.1., 8.2. a 8.3. podporujú inovatívne prvky najmä vytvorením spoločného podujatia, rozvíjaním a podporou dobrovoľníctva a tiež spoluprácou a tvorbou rôznych cezhraničných partnerstiev. Tieto budú napomáhať výmene skúseností aj mimo územia OZ MR a generovaniu rôznych inovatívnych, kreatívnych nápadov.

V rámci priority: „Efektívna činnosť MAS“ a ŠC 9, ŠC 10 sa pri zabezpečovaní chodu kancelárie a animácie na území MAS vytvára priestor na inovácie a nové prístupy najmä pri vzdelávaní, spolupráci a zdieľaní skúseností či hľadaní nových spôsobov propagácie tak územia, ako aj produktov. Najmä spolupráca s inými územiami MAS a nachádzanie nových partnerov je veľkou príležitosťou na získavanie nových podnetov, pohľadov, zručností, prenos know-how a celkové šírenie inšpirácií a inovácií na území MAS.

5. Implementačný rámec

Implementácia Stratégie miestneho rozvoja vedeného komunitou Občianskeho združenia Medzi riekami bude prebiehať v súlade s aktuálne platným Systémom riadenia CLLD.

5.1. Popis riadiaceho a implementačného procesu

5.1.1. Riadiaci proces - organizačná štruktúra MAS

Občianske združenie Medzi riekami (OZ MR) vzniklo v auguste 2009 v zmysle zákona č. 83/1990 Zb. o združovaní občanov. Dňa 07.10.2009 bolo zaregistrované na Ministerstve vnútra Slovenskej republiky.

Orgány OZ MR sú:

- Valné zhromaždenie - najvyšší orgán
- Výkonný výbor - výkonný orgán
- Predseda - štatutárny orgán
- Revízna komisia – kontrolný orgán
- Výberová komisia
- Monitorovací výbor

OZ MR je partnerstvom zástupcov verejného, súkromného a občianskeho sektora. Členom OZ MR sa môže, na základe písomnej prihlášky, stať každá právnická a fyzická osoba (vo veku nad 18 rokov), ktorá musí pôsobiť (mať sídlo alebo prevádzku resp. trvalé príp. prechodné bydlisko) na území OZ MR. Členstvo vzniká rozhodnutím výkonného výboru a zaplatením členského príspevku. Dokladom o členstve je potvrdenie o členstve,

ktoré vydá výkonný výbor. Členmi OZ MR môžu byť predstavitelia verejných a súkromných miestnych spoločenskohospodárskych záujmov, pričom na úrovni rozhodovania (v zložení jednotlivých orgánov, ktoré majú rozhodovaciu právomoc) nemajú ani orgány verejnej moci, ani žiadna záujmová skupina viac ako 49 % hlasovacích práv.

Tabuľka 19 Valné zhromaždenie

Zloženie	všetci členovia združenia
Zastúpenie záujmových skupín	žiadna záujmová skupina nemá viac ako 49% hlasovacích práv
Základné činnosti	činnosť valného zhromaždenia je podrobne popísaná v bode 5.2.7 Stanov Občianskeho združenia Medzi riekami
Zasadnutia	minimálne 1-krát ročne

Tabuľka 20 Výkonný výbor

Zloženie	15 členov, z toho: - 4 členovia zastupujú občiansky sektor, - 4 členovia zastupujú podnikateľský sektor, - 7 členovia zastupujú verejný sektor.
Zastúpenie záujmových skupín	žiadna záujmová skupina nemá viac ako 49% hlasovacích práv
Základné činnosti	činnosť výkonného výboru je podrobne popísaná v bode 5.3.3 Stanov Občianskeho združenia Medzi riekami
Zasadnutia	minimálne 2-krát ročne

Tabuľka 21 Revízna komisia

Zloženie	3 členovia, z toho: - 1 člen z podnikateľského sektora - 1 člen z neziskového sektora
-----------------	--

	- 1 člen z verejného sektora
Zastúpenie záujmových skupín	žiadna záujmová skupina nemá viac ako 49% hlasovacích práv
Základné činnosti	činnosť revíznej komisie je podrobne popísaná v bode 5.7.5 Stanov Občianskeho združenia Medzi riekami
Zasadnutia	minimálne 2-krát ročne

Tabuľka 22 Predseda, podpredseda

Zloženie	1 predseda, 1 podpredseda
Zastúpenie záujmových skupín	predseda z ktorejkoľvek záujmovej skupiny 1 podpredseda zastupujúci podnikateľský resp. neziskový sektor
Základné činnosti	činnosť predsedu je podrobne popísaná v bode 5.4.3 Stanov Občianskeho združenia Medzi riekami
Konanie v mene MAS	Predseda je štatutárnym orgánom MAS, ktorý vystupuje v mene MAS navonok a podpisuje zmluvy. Za OZ MR podpisuje tak, že k názvu OZ MR pripojí svoj podpis. Počas dlhodobej neprítomnosti predsedu ho zastupuje podpredseda, na základe poverenia predsedu.

Funkčné obdobie výkonného výboru je 2 roky, revízna komisia je volená na obdobie 3 rokov. Mandát členov týchto orgánov partnerstva končí uplynutím ich funkčného obdobia, odstúpením člena alebo jeho odvolaním valným zhromaždením a v prípade predsedu resp. podpredsedu výkonným výborom.

Tabuľka 23 Výberová komisia

Zloženie	minimálne 3 členov
Zastúpenie záujmových skupín	Výberová komisia má také zloženie členov, aby aspoň 50 % hlasov rozhodnutí o výbere patrilo partnerom, ktorí nie sú orgánmi verejnej správy.
Základné činnosti	činnosť výberovej komisie je podrobne popísaná v bode 5.5.12 Stanov Občianskeho združenia Medzi riekami

Tabuľka 24 Monitorovací výbor

Zloženie	5 členov
Zastúpenie záujmových skupín	žiadna záujmová skupina nemá viac ako 49% hlasovacích práv
Základné činnosti	- vyhodnocuje výstupy a výsledky a monitoruje realizáciu projektov v rámci stratégie CLLD - pripravuje a vypracováva správy o implementácii stratégie - pripravuje správy o monitoringu za ročné obdobie

Pre účely výberu projektov v rámci každej výzvy, OZ MR menuje vždy novú výberovú komisiu pre každú výzvu, pričom jednotliví členovia sa môžu opakovať. Výberovú komisiu volí a odvoláva výkonný výbor. V rámci jednej výzvy môže byť menovaná len jedna výberová komisia na celú výzvu, výnimkou môže byť len výmena členov z opodstatnených dôvodov. Člen výberovej komisie nemôže byť členom výkonného výboru, revíznej komisie a monitorovacieho výboru OZ MR. Člen výberovej komisie nemusí pôsobiť (mať trvalé, prípadne prechodné bydlisko, sídlo alebo prevádzku) v území OZ MR. Monitorovací výbor je volený a odvolávaný výkonným výborom na obdobie implementovania stratégie CLLD.

Výkonný výbor na zabezpečenie manažovania činnosti OZ MR, spravovanie verejných prostriedkov a realizáciu úloh združenia zriadi kanceláriu a menuje manažéra. Manažér zodpovedá výkonnému výboru OZ MR za každodennú činnosť kancelárie.

Funkcia manažéra OZ MR bude zahŕňať najmä nasledovné činnosti:

- Vykonávanie formálnej kontroly prijatých projektových zámerov a ŽoNFP (projektov) od žiadateľov.
- Poskytovanie informácií žiadateľom.
- Zabezpečenie zberu informácií pre monitoring a hodnotenie a zabezpečenie ďalších administratívnych činností MAS (napr. príprava žiadostí o platbu, príprava podkladových dokumentov k verejnému obstarávaniu, účtovníctvu, príprava dokumentov na zasadnutia a zo zasadnutí jednotlivých orgánov OZ MR a pod.).

- Príprava a manažovanie projektových výziev.
- Zabezpečenie publicity a informovania.
- Zabezpečenie ďalších informačných a vzdelávacích aktivít pre záujemcov.
- Zabezpečenie prípravy ŽoP na čerpanie nenávratného finančného príspevku na chod MAS.
- Zabezpečenie ďalších činností súvisiacich s implementáciou stratégie CLLD a chodom MAS.

V prípade udelenia štatútu MAS a realizácie stratégie sa predpokladá nárast administratívy, úloh a zodpovedností, a preto bude nutné posilniť kanceláriu OZ MR po stránke personálnej, technickej a materiálnej.

Kvalifikačné predpoklady člena výkonného výboru

Ukončené stredoškolské vzdelanie s maturitou alebo ukončené vysokoškolské vzdelanie I. alebo II. stupňa a minimálne 5 ročné skúsenosti v oblasti poľnohospodárstva, lesníctva, potravinárstva, rozvoja vidieka, regionálneho rozvoja a pod.

Kvalifikačné predpoklady manažéra OZ MR

Ukončené stredoškolské vzdelanie s maturitou a viac ako 6 rokov praxe alebo ukončené vysokoškolské vzdelanie I. alebo II. stupňa a viac ako 4 roky praxe na zodpovedajúcej manažérskej pozícii alebo v oblasti projektového manažmentu alebo regionálneho rozvoja a prax v oblasti tvorby, implementácie a koordinácie projektov v rámci štrukturálnych fondov EÚ.

Úlohy a zodpovednosti jednotlivých orgánov OZ MR, spôsob volenia, výberu jednotlivých zástupcov, spôsob zastupovania a delegovania

Úlohy a zodpovednosti jednotlivých orgánov OZ MR a spôsob volenia, výberu jednotlivých zástupcov, spôsob zastupovania a delegovania je bližšie popísaný v stanovách Občianskeho združenia Medzi riekami. V prípade potreby upresniť vnútornú organizáciu OZ MR, bude v súlade so stanovami vypracovaný organizačný poriadok.

5.1.2. Implementačný proces

Žiadosti podporované v rámci PRV

Výkonný výbor Občianskeho združenia Medzi riekami (OZ MR) v závislosti od charakteru projektov, ktorých sa bude výzva týkať rozhodne, či výber projektov zabezpečí prostredníctvom dvoch výberových kôl (výzva na predkladanie projektových zámerov a výzva na predkladanie ŽoNFP) alebo iba prostredníctvom jedného kola (výzva na predkladanie ŽoNFP).

Výzva môže mať formu:

- otvorenej výzvy – dĺžka trvania výzvy je závislá na disponibilných finančných prostriedkoch, ktorých vyčerpanie je dôvodom na ukončenie výzvy. OZ MR prostredníctvom PPA zverejní informáciu o tom, že plánuje ukončiť výzvu z dôvodu blížiaceho sa vyčerpania alokácie finančných prostriedkov v lehote najmenej 30 dní pred predpokladaným uzavretím výzvy,
- uzavretej výzvy – bude mať presne stanovené dátumy jej vyhlásenia a uzatvorenia a minimálna dĺžka jej trvania je 20 pracovných dní.

OZ MR môže v rámci dvojkolového výberu projektov využiť nasledovné kombinácie typov výziev:

- uzavretá výzva na predkladanie projektových zámerov a otvorená výzva na predkladanie ŽoNFP,
- uzavretá výzva na predkladanie projektových zámerov a uzavretá výzva na predkladanie ŽoNFP,

Projektový zámer

Výzva na predkladanie projektových zámerov

1. OZ MR bude vyhlasovať výzvy v súlade s indikatívnym harmonogramom výziev, ktorý zverejní na svojom webovom sídle www.medziriekami.sk.
2. Vo výzve bude uvedená forma projektových zámerov a rozsah informácií a dokumentácie, ktoré budú potrebné na posúdenie zámerov. Ďalšie náležitosti obsahu výzvy sú upravené v časti 8.1 aktualizovaného Systému riadenia CLLD pre programové obdobie 2014-2020.

Spôsob vyhlasovania výziev na predkladanie projektových zámerov

OZ MR vyhlási výzvu na predkladanie projektových zámerov jej:

- zverejnením na webovom sídle PPA www.apa.sk,
- zverejnením na svojom webovom sídle www.medziriekami.sk,
- zaslaním elektronickou poštou na všetky dostupné kontakty územia OZ MR.

Okrem uvedených spôsobov zverejnenia bude OZ MR potenciálnych žiadateľov informovať aj prostredníctvom informačných seminárov. OZ MR ku každej výzve uskutoční minimálne jeden informačný seminár. Semináre budú organizovať a viesť zástupcovia OZ MR, ktorí účastníkov oboznámia s pravidlami a postupmi platnými v rámci danej výzvy. V priebehu trvania výzvy budú zástupcovia OZ MR poskytovať potenciálnym žiadateľom konzultácie (osobne, elektronicky alebo telefonicky).

Schvaľovací proces – Projektový zámer

Doručenie projektového zámeru

1. OZ MR zabezpečí príjem projektových zámerov odo dňa vyhlásenia výzvy na predkladanie projektových zámerov do jej uzatvorenia.
2. Projektové zámery sa prijímajú poštou alebo priamo na adrese sídla OZ MR uvedenej vo výzve v súlade s ustanoveniami predmetnej výzvy na predkladanie projektových zámerov.

3. Projektové zámery sa predkladajú odo dňa vyhlásenia výzvy na predkladanie projektových zámerov do jej uzatvorenia, alebo odo dňa uvedeného vo výzve na predkladanie projektových zámerov do dňa uzatvorenia výzvy.

Administratívne overenie projektových zámerov

1. Po doručení projektového zámeru manažér OZ MR posúdi splnenie podmienky doručenia projektového zámeru **riadne a včas**.
2. Na splnenie podmienky podať projektový zámer **včas** je rozhodujúcim dátumom dátum odovzdania písomnej verzie projektového zámeru osobne v kancelárii OZ MR alebo dátum odovzdania na poštovú, resp. inú prepravu (napr. zasielanie prostredníctvom kuriéra) najneskôr v posledný deň uzávierky výzvy, resp. lehoty určenej na predkladanie projektových zámerov vo výzve.
3. Projektový zámer je doručený **riadne**, ak spĺňa požiadavky na formát stanovený vo výzve a zaslaný formát umožňuje objektívne posúdenie obsahu projektového zámeru.
4. Po overení splnenia podmienok predložiť projektový zámer riadne, včas manažér OZ MR zabezpečí overenie splnenia ostatných podmienok výzvy a zaregistrovanie projektového zámeru v IS AGIS PRV.
5. V prípade, že projektový zámer nebol doručený riadne alebo včas podávateľ projektového zámeru nebude považovaný za žiadateľa. Poskytovateľ projektový zámer v IS AGIS PRV zaregistruje a spolu s Oznámením o nesplnení podmienok výzvy, vráti projektový zámer žiadateľovi.
6. Manažér OZ MR zabezpečí pri administratívnom overení projektového zámeru dôsledné dodržiavanie princípu štyroch očí.

Hodnotenie projektových zámerov

1. OZ MR zabezpečí posúdenie projektového zámeru minimálne dvoma odbornými hodnotiteľmi, ktorí vyhodnotia predložené projektové zámery.

2. Ak počas odborného hodnotenia vzniknú pochybnosti o pravdivosti projektového zámeru alebo jeho príloh, alebo projektový zámer je nejasný, OZ MR tieto pochybnosti resp. nejasnosti oznámi žiadateľovi a vyzve ho, aby sa k nim vyjadril; OZ MR určí primeranú lehotu na vyjadrenie, ktorá nesmie byť kratšia ako 5 pracovných dní od doručenia oznámenia OZ MR.
3. OZ MR zabezpečí posudzovanie/hodnotenie projektových zámerov v zmysle ustanovení kapitoly 6.1.4.3, bod 2 písm. a) a kapitoly 6.1.4.7 aktualizovaného Systému riadenia CLLD pre programové obdobie 2014-2020.
4. Aplikáciou výberových kritérií, ktorých súčasťou sú rozlišovacie kritéria, výberová komisia stanoví poradie projektových zámerov, ktoré je vytvorené od najvyššie umiestneného projektového zámeru spĺňajúceho všetky podmienky pre poskytnutie príspevku po najnižšie umiestnený projektový zámer spĺňajúci všetky podmienky pre poskytnutie príspevku.
5. Manažér OZ MR na základe odborného hodnotenia projektového zámeru zabezpečí vypracovanie hodnotiacej správy. V hodnotiacej správe bude uvedené, či boli splnené podmienky stanovené vo výzve na predkladanie projektových zámerov a v prípade, ak niektorá/niektoré z podmienok neboli splnené, uvedie ich v hodnotiacej správe. Súčasťou pozitívnej hodnotiacej správy môžu byť aj odporúčania týkajúce sa prípravy a realizácie projektu.
6. Manažér OZ MR zabezpečí doručenie hodnotiacej správy projektového zámeru žiadateľovi. Hodnotiaca správa bude povinnou prílohou k ŽoNFP.

Žiadosť o nenávratný finančný príspevok (ŽoNFP)

Výzva na predkladanie ŽoNFP

1. OZ MR bude vyhlasovať výzvy v súlade s indikatívnym harmonogramom výziev, ktorý zverejní na svojom webovom sídle.
2. Vo výzve bude uvedená forma ŽoNFP a rozsah informácií a dokumentácie, ktoré budú potrebné na ŽoNFP. Ďalšie náležitosti obsahu výzvy sú upravené v časti 9.1 aktualizovaného Systému riadenia CLLD pre programové obdobie 2014-2020.

Spôsob vyhlasovania výziev na predkladanie ŽoNFP

OZ MR vyhlási výzvu na predkladanie ŽoNFP jej:

- zverejnením na webovom sídle PPA www.apa.sk,
- zverejnením na svojom webovom sídle www.medziriekami.sk,
- zaslaním elektronickou poštou na všetky dostupné kontakty územia OZ MR.

Okrem uvedených spôsobov zverejnenia bude OZ MR potenciálnych žiadateľov informovať aj prostredníctvom informačných seminárov. OZ MR ku každej výzve realizovanej jednokolovým systémom uskutoční minimálne jeden informačný seminár. Seminäre budú organizovať a viesť zástupcovia OZ MR, ktorí účastníkov oboznámia s pravidlami a postupmi platnými v rámci danej výzvy. V prípade dvojkolového systému budú seminäre realizované iba v rámci výzvy na predkladanie projektových zámerov. V priebehu trvania výzvy budú zástupcovia OZ MR poskytovať potenciálnym žiadateľom konzultácie (osobne, elektronicky alebo telefonicky).

Schvaľovací proces – ŽoNFP

1. Konanie o ŽoNFP sa začína doručením ŽoNFP do kancelárie OZ MR.
2. OZ MR bude prijímať ŽoNFP odo dňa vyhlásenia výzvy do dňa jej uzavretia, resp. v lehote prijímania ŽoNFP uvedenej vo výzve.

Administratívne overenie a registrácia ŽoNFP

1. Po doručení ŽoNFP manažér OZ MR posúdi splnenie podmienky doručenia ŽoNFP včas a riadne, t.j. vo forme určenej vo výzve.
2. Na splnenie podmienky podať ŽoNFP **včas** je rozhodujúcim dátumom dátum odovzdania písomnej verzie ŽoNFP osobne v kancelárii OZ MR alebo dátum odovzdania na poštovú, resp. inú prepravu (napr. zasielanie prostredníctvom kuriéra) najneskôr v posledný deň uzávierky výzvy, resp. lehoty určenej na predkladanie ŽoNFP vo výzve alebo dátum odovzdania na poštovú, resp. inú prepravu (napr. zasielanie prostredníctvom kuriéra) najneskôr v posledný deň uzávierky výzvy, resp. lehoty určenej na predkladanie ŽoNFP vo výzve.

3. ŽoNFP je doručená **riadne**, ak spĺňa požiadavky na formát stanovený vo výzve a zaslaný formát umožňuje objektívne posúdenie obsahu ŽoNFP (podmienka nie je splnená najmä v prípadoch, kedy je obsah ŽoNFP vyplnený v inom ako slovenskom jazyku alebo jazyku určenom vo výzve ako akceptovateľným alebo písmom, ktoré neumožňuje rozpoznanie obsahu textu).
4. Po overení splnenia podmienok predložiť ŽoNFP riadne a včas manažér OZ MR zabezpečí zaregistrovanie ŽoNFP v IS AGIS PRV a overenie ostatných podmienok poskytnutia príspevku. Po zaregistrovaní ŽoNFP bude žiadateľovi vystavené Potvrdenie o registrácii žiadosti, ktoré bude doručené žiadateľovi.
5. Ak vyhláseniu výzvy predchádzalo posudzovanie projektových zámerov, podmienkou poskytnutia príspevku je predloženie hodnotiacej správy projektového zámeru, ktorá tvorí prílohu ŽoNFP. V prípade, že žiadateľ, ktorý predložil ŽoNFP sa nezúčastnil výzvy na predkladanie projektových zámerov, manažér OZ MR navrhne zastavenie konania o ŽoNFP.
6. Aj žiadateľ, ktorý mal v rámci posudzovania projektových zámerov negatívnu hodnotiacu správu, sa môže zúčastniť výzvy na predkladanie ŽoNFP.
7. Ak bola hodnotiaca správa negatívna a žiadateľ napriek tomu predložil ŽoNFP, buď identifikovaný nedostatok bol odstrániteľný a po splnení ostatných podmienok je ŽoNFP spôsobilá na postúpenie do výberu alebo nedostatok nebol odstránený na základe čoho sa navrhne vydanie rozhodnutia o neschválení ŽoNFP.
8. V rámci administratívneho overenia ŽoNFP manažér OZ MR zabezpečí vykonanie kontroly formálnej a vecnej správnosti ŽoNFP a overenie oprávnenosti výdavkov. Uvedené procesy sú bližšie popísané v aktualizovanom systéme riadenia CLLD pre programové obdobie 2014 – 2020.
9. Manažér OZ MR zabezpečí pri administratívnom overení ŽoNFP dôsledné dodržiavanie princípu štyroch očí.

Hodnotenie a výber ŽoNFP

1. OZ MR zabezpečí posúdenie ŽoNFP minimálne dvoma odbornými hodnotiteľmi, ktorí vyhodnotia predložené ŽoNFP na základe hodnotiacich kritérií zverejnených vo výzve a v stratégii CLLD.

2. Ak počas odborného hodnotenia odborní hodnotitelia zistia, že na posúdenie splnenia odborného hodnotenia je potrebné poskytnúť zo strany žiadateľa doplňujúce informácie, manažér OZ MR vyzve žiadateľa na objasnenie resp. doplnenie chýbajúcich údajov. Požadované údaje musia mať jasnú súvislosť s posúdením kritérií odborného hodnotenia. Lehota na doplnenie údajov na základe výzvy na doplnenie ŽoNFP nemôže byť kratšia ako 5 pracovných dní.
3. Výstupom z odborného hodnotenia je hodnotiaci hárok, ktorý obsahuje vyhodnotenie kritérií a súčet dosiahnutých bodov.
4. OZ MR vo výzve môže stanoviť minimálny počet bodov, ktoré musí ŽoNFP v rámci bodovacích kritérií dosiahnuť aby bola oprávnená na poskytnutie príspevku.

Dvojkolový proces výberu

1. Aplikáciou výberových kritérií, ktorých súčasťou sú rozlišovacie kritéria výberová komisia OZ MR stanoví poradie projektových zámerov, ktoré je vytvorené od najvyššie umiestneného po najnižšie umiestnený projektový zámer.
2. Pri výbere ŽoNFP výberová komisia prihliada na výsledky uvedené v hodnotiacej správe vo fáze výberu projektových zámerov. Ak pri ŽoNFP, ktoré splnili všetky podmienky poskytnutia príspevku nie je dostatok finančných prostriedkov uvedených vo vyhlásenej výzve na podporu všetkých ŽoNFP, výberová komisia zoradí ŽoNFP, ktoré splnili podmienky poskytnutia príspevku na základe výsledkov odborného hodnotenia tak, že vytvorí dve skupiny.
 - prvá skupina ŽoNFP je vytvorená zo ŽoNFP, ktoré splnili podmienky poskytnutia príspevku, a ktoré zároveň obsahovali pozitívnu hodnotiacu správu projektového zámeru. Z takto vytvorenej skupiny ŽoNFP OZ MR podľa bodového poradia schváli ŽoNFP do výšky finančných prostriedkov určených na výzvu.
 - druhá skupina ŽoNFP je vytvorená zo ŽoNFP, ktoré splnili podmienky poskytnutia príspevku a ktoré obsahovali negatívnu hodnotiacu správu projektového zámeru. V rámci tejto skupiny ŽoNFP OZ MR schváli ŽoNFP podľa určeného bodového poradia za podmienky, že schválením ŽoNFP v prvej skupine neboli vyčerpané finančné prostriedky určené vo výzve.

Jednokolový proces výberu

1. Aplikáciou výberových kritérií, ktorých súčasťou sú rozlišovacie kritéria výberová komisia OZ MR stanoví poradie ŽoNFP, ktoré je vytvorené od najvyššie umiestnenej po najnižšie umiestnenú ŽoNFP.
2. Po ukončení procesu výberu ŽoNFP výberová komisia vypracuje v rámci každého kola hodnotenia Protokol o výbere ŽoNFP, v ktorom navrhne jednotlivé ŽoNFP na vydanie príslušného rozhodnutia (rozhodnutie o schválení/neschválení ŽoNFP, rozhodnutie o zastavení konania).
3. Protokol o výbere ŽoNFP spolu so všetkými predloženými ŽoNFP, v rámci príslušného kola hodnotenia, OZ MR predloží na PPA do 45 pracovných dní odo dňa ukončenia výzvy.
4. Následne PPA overí výber ŽoNFP.
5. V rámci procesu overenia ŽoNFP PPA vykoná kontrolu formálnej a vecnej správnosti ŽoNFP a odborné hodnotenie ŽoNFP.
6. Na základe skutočností zistených v rámci overovania procesu výberu ŽoNFP zo strany OZ MR zabezpečí PPA vydanie rozhodnutia:
 - o schválení;
 - o neschválení;
 - o zastavení konania.

Tabuľka 25 Časový plán vyhlásenia výzvy a schvaľovania projektového zámeru v rámci PRV

Vyhlásenie výzvy		Dĺžka trvania uzavretej výzvy je minimálne 20 pracovných dní.
Konzultácie k výzve		Konzultácie sa budú poskytovať odo dňa vyhlásenia výzvy do 5 dní pred uzávierkou projektových zámerov
Informačný seminár		Do 10-ich dní od vyhlásenia výzvy
Schvaľovanie projektového zámeru	Podávanie a prijímanie	Do posledného možného dátumu na doručenie projektového zámeru

Začína od posledného možného dátumu na doručenie projektového zámeru a končí zaslaním pozitívnej/negatívnej hodnotiacej správy	projektových zámerov	
	Hodnotenie projektových zámerov	Najneskôr do 30 pracovných dní od zahájenia hodnotenia projektového zámeru
	Vypracovanie pozitívnej/negatívnej hodnotiacej správy	Najneskôr do 30 pracovných dní od ukončenia hodnotenia projektových zámerov

Tabuľka 26 Časový plán vyhlásenia výzvy a konania o ŽoNFP v rámci PRV

Vyhlásenie výzvy	Dĺžka trvania uzavretej výzvy je minimálne 30 pracovných dní. Dĺžka trvania otvorenej výzvy závisí od disponibilných finančných prostriedkov alokovaných na danú výzvu	
Konzultácie k výzve	Konzultácie sa budú poskytovať odo dňa vyhlásenia výzvy do 5 dní pred uzávierkou projektových zámerov	
Informačný seminár	Do 10-ich dní od vyhlásenia výzvy	
Konanie o ŽoNFP Začína od posledného možného dátumu na doručenie ŽoNFP a končí dňom vydania Rozhodnutia o schválení / neschválení ŽoNFP	Podávanie a prijímanie ŽoNFP	Do posledného možného dátumu na doručenie ŽoNFP
	Vypracovanie potvrdenia o registrácii ŽoNFP	Najneskôr do 10 pracovných dní od posledného možného dátumu na doručenie ŽoNFP poštovou alebo obdobnou prepravou
	Hodnotenie ŽoNFP a výber	Najneskôr do 25 pracovných dní od vypracovania potvrdenia o registrácii ŽoNFP
	Vydanie rozhodnutia o schválení / neschválení ŽoNFP	Po Po ukončení schvaľovacieho procesu PPA

Žiadosti podporované v rámci Integrovaného regionálneho operačného programu (IROP)

Výzva na predkladanie Žiadosti o príspevok

1. Občianske združenie Medzi riekami (OZ MR) bude vyhlasovať výzvy v súlade s indikatívnym harmonogramom výziev, ktorý zverejní na svojom webovom sídle.
2. Výzva bude mať iba formu otvorenej výzvy, ktorej dĺžka trvania je závislá na disponibilných finančných prostriedkoch, ktorých vyčerpanie je dôvodom na ukončenie výzvy.
3. OZ MR zverejní na svojom webovom sídle informáciu o tom, že plánuje ukončiť výzvu z dôvodu blížiaceho sa vyčerpania alokácie finančných prostriedkov v lehote najmenej 30 dní pred predpokladaným uzavretím výzvy.
4. OZ MR zároveň priebežne zverejňuje informáciu o tom, že dopyt predložených ŽoPr dosiahol indikatívnu alokáciu, resp. aktuálne voľnú časť indikatívnej alokácie z dôvodu, aby sa mohli žiadatelia efektívne rozhodovať pri predkladaní ŽoPr.
5. Výzva bude obsahovať informácie a pokyny pre žiadateľov vrátane formulárov a príručiek, pričom pri ich príprave sa Oz MR bude riadiť vzormi formulárov a metodickými pokynmi RO pre IROP.

Spôsob vyhlasovania výziev na implementáciu stratégie a informovanie verejnosti

OZ MR vyhlási výzvu na predkladanie žiadostí o NFP jej:

- zverejnením na svojom webovom sídle www.medziriekami.sk
- zverejnením na webovom sídle RO pre IROP,
- zaslaním elektronickou poštou na všetky dostupné kontakty územia OZ MR,
- šírením aj inými masovo komunikačnými prostriedkami (tlač, médiá a pod.).

Okrem uvedených spôsobov zverejnenia bude OZ MR potenciálnych žiadateľov informovať aj prostredníctvom informačných seminárov. OZ MR ku každej výzve uskutoční minimálne jeden informačný seminár.

Semináre budú organizovať a viesť zástupcovia OZ MR, ktorí účastníkov oboznámia s pravidlami a postupmi platnými v rámci danej výzvy.

V priebehu trvania výzvy budú zástupcovia OZ MR poskytovať potenciálnym žiadateľom konzultácie (osobne, elektronicky alebo telefonicky).

V priebehu implementácie stratégie plánuje OZ MR zorganizovať minimálne 2 školenia zamerané na prípravu projektov a projektové riadenie, ktorých cieľom bude poskytnutie základných informácií týkajúcich sa prípravy a realizovania projektov financovaných z EŠIF.

Schvaľovací proces

Doručenie ŽoPr

1. Konanie o ŽoPr sa začína doručením ŽoPr do kancelárie OZ MR. Žiadateľ doručuje ŽoPr elektronicky podľa inštrukcií definovaných vo výzve a písomne v určenej forme na adresu MAS určenú vo výzve.
2. OZ MR bude prijímať ŽoPr odo dňa vyhlásenia výzvy do dňa jej uzavretia, resp. v lehote prijímania ŽoPr.

Administratívne overenie a registrácia ŽoPr

1. Po doručení ŽoPr manažér OZ MR posúdi splnenie podmienky doručenia ŽoPr **včas a riadne**, t.j. vo forme určenej vo výzve. ŽoNFP je doručená vo forme určenej MAS, ak je doručená elektronicky a v písomnej podobe.
2. Na splnenie podmienky podať ŽoPr **včas** je rozhodujúcim dátumom dátum odovzdania písomnej verzie ŽoPr osobne v kancelárii OZ MR alebo dátum odovzdania na poštovú, resp. inú prepravu (napr. zasielanie prostredníctvom kuriéra) najneskôr v posledný deň uzávierky výzvy, resp. lehoty určenej na predkladanie ŽoPr vo výzve.

3. ŽoPr je doručená **riadne**, ak spĺňa požiadavky na formát stanovený explicitne vo výzve a zaslaný formát umožňuje objektívne posúdenie obsahu ŽoPr (podmienka nie je splnená najmä v prípadoch, kedy je obsah ŽoPr vyplnený v inom ako slovenskom jazyku alebo jazyku určenom vo výzve ako akceptovateľným alebo písmom, ktoré neumožňuje rozpoznanie obsahu textu)

4. V prípade, ak žiadateľ nepredložil ŽoPr riadne, včas alebo v určenej forme, MAS zastaví konanie a informuje o tejto skutočnosti žiadateľa.

ŽoPrŽoPr

5. Následne manažér OZ MR v rámci administratívneho overenia overí ostatné podmienky poskytnutia príspevku, určené vo výzve s výnimkou tých, ktoré sú úplne alebo z časti overované v rámci odborného hodnotenia ŽoPr.

6. V prípade, ak na základe preskúmania ŽoPr a jej príloh vzniknú pochybnosti o pravdivosti alebo úplnosti ŽoPr alebo jej príloh, manažér OZ MR vyzve žiadateľa na doplnenie. Lehota na doplnenie údajov na základe výzvy na doplnenie ŽoPr nemôže byť kratšia ako 5 pracovných dní.

7. Po doplnení údajov zo strany žiadateľa manažér OZ MR overí, či žiadateľ predložil všetky požadované informácie a dokumenty a či ich predložil včas a opätovne overí splnenie podmienok poskytnutia príspevku. V prípade splnenia všetkých podmienok poskytnutia príspevku, ktorých overenie je súčasťou administratívneho overenia, je ŽoPr postúpená na odborné hodnotenie.

8. V prípade nesplnenia niektorej z podmienok poskytnutia príspevku a to ani po predložení doplnených údajov zo strany žiadateľa, manažér OZ MR navrhne vydanie oznámenia o neschválení ŽoPr, pričom v návrhu identifikuje ktorá z podmienok nebola splnená.

9. OZ MR zastaví konanie v prípade nedoplnenia žiadnych náležitostí, v prípade doručenia požadovaných náležitostí po stanovenom termíne alebo v prípade, ak aj po doplnení chýbajúcich náležitostí naďalej pretrvávajú pochybnosti o pravdivosti alebo úplnosti žiadosti, na základe čoho nie je možné overiť splnenie niektorej z podmienok poskytnutia príspevku a rozhodnúť o schválení ŽoPr.

Hodnotenie a výber ŽoPr

1. Hodnotenie ŽoPr predložených na základe otvorenej výzvy bude prebiehať v termínoch (kolách) stanovených vo výzve.
2. OZ MR zabezpečí posúdenie ŽoPr minimálne dvoma odbornými hodnotiteľmi, ktorí vyhodnotia predložené ŽoPr na základe hodnotiacich kritérií zverejnených vo výzve a v stratégii CLLD v priestoroch určených OZ MR, pričom nie sú oprávnení odnášať poskytnuté dokumenty mimo priestorov OZ MR.
3. Ak počas odborného hodnotenia odborní hodnotitelia zistia, že na posúdenie splnenia odborného hodnotenia je potrebné poskytnúť zo strany žiadateľa doplňujúce informácie, OZ MR vyzve žiadateľa na objasnenie resp. doplnenie chýbajúcich údajov. Požadované údaje musia mať jasnú súvislosť s posúdením kritérií odborného hodnotenia. Lehota na doplnenie údajov na základe výzvy na doplnenie ŽoPr nemôže byť kratšia ako 5 pracovných dní.
4. Konečným výstupom z odborného hodnotenia ŽoPr je jeden spoločný hodnotiaci hárok obsahujúci závery, ktoré predstavujú spoločné posúdenie odborných hodnotiteľov.
5. Ak ŽoPr nesplnila podmienky odborného hodnotenia, manažér OZ MR navrhne vydanie oznámenia o neschválení ŽoPr.
6. Aplikáciou výberových kritérií, ktorých súčasťou sú rozlišovacie kritéria výberová komisia stanoví poradie ŽoPr, ktoré je vytvorené od najvyššie umiestnenej ŽoPr spĺňajúcej všetky podmienky pre poskytnutie príspevku po najnižšie umiestnenú ŽoPr spĺňajúcu všetky podmienky pre poskytnutie príspevku.
7. Po ukončení procesu výberu výberová komisia vypracuje v rámci každého kola hodnotenia Protokol o výbere ŽoPr, v ktorom navrhne jednotlivé ŽoPr na vydanie príslušného oznámenia (oznámenie o schválení/neschválení ŽoPr.).

8. Protokol o výbere ŽoPr spolu so všetkými predloženými ŽoPr, v rámci príslušného kola hodnotenia, je OZ MR povinná predložiť na RO pre IROP do 45 pracovných dní od termínu uvedeného vo výzve.
9. Následne RO pre IROP overí výber ŽoPr.
10. V prípade, ak na základe preskúmania ŽoPr a jej príloh vzniknú pochybnosti o pravdivosti alebo nejasnosti o ŽoPr a jej príloh, alebo jej procesu administratívneho overovania, odborného hodnotenia a výberu, RO pre IROP vyzve OZ MR na doplnenie neúplných údajov, vysvetlenie nejasností alebo nápravu nepravdivých údajov zaslaním výzvy na doplnenie chýbajúcich náležitostí. Lehota na doplnenie údajov na základe výzvy na doplnenie nemôže byť kratšia ako 10 pracovných dní.
11. Na základe skutočností zistených v rámci overovania procesu výberu ŽoPr zo strany RO vydá OZ MR:
 - a. oznámenie o schválení;
 - b. oznámenie o neschválení; .

Tabuľka 27 Časový plán vyhlásenia výzvy a konania o ŽoPr v rámci IROP

Vyhlásenie výzvy		Dĺžka trvania otvorenej výzvy závisí od disponibilných finančných prostriedkov alokovaných na danú výzvu.
Konzultácie k výzve		Konzultácie sa budú poskytovať odo dňa vyhlásenia výzvy do 5 dní pred uzávierkou projektových zámerov
Informačný seminár		Do 10-ich dní od vyhlásenia výzvy
Schvaľovanie ŽoPr Začína dátumom doručenia ŽoPr poštovou alebo obdobnou	Podávanie a prijímanie ŽoPr	Do konečných termínov jednotlivých hodnotiacich kôl na doručenie ŽoPr
	Vypracovanie potvrdenia o registrácii ŽoPr	Najneskôr do 10 pracovných dní od posledného možného dátumu na doručenie ŽoPr poštovou alebo obdobnou prepravou

prepravou a končí dňom vydania oznámenia o schválení neschválení ŽoPr /	Hodnotenie ŽoPr a výber	Najneskôr do 25 pracovných dní od vypracovania potvrdenia o registrácii ŽoPr
	Vydanie oznámenia o schválení /neschválení ŽoPr	Po ukončení overovania ŽoPr RO pre IROP

Spôsob výberu hodnotiteľov pre účely hodnotenia projektových zámerov, ŽoNFP a ŽoPr podaných v rámci PRV a IROP

Manažér OZ MR vytvorí zoznam hodnotiteľov, do ktorého sú hodnotitelia zaradení na základe výberového konania.

O zaradení hodnotiteľov do zoznamu rozhoduje výkonný výbor OZ MR, pričom si vyhradzuje právo odmietnuť niektorého z hodnotiteľov, v prípade ak hodnotiteľ nepreukázal dostatočné kvalifikačné predpoklady a/alebo praktické skúsenosti v súlade so stanovenými požiadavkami, príp. z iných dôvodov (napr. ak sa v priebehu zaradovania hodnotiteľov do databázy zistí, že hodnotiteľ uviedol nepravdivé, neúplné alebo mylné informácie).

Pri výbere hodnotiteľov pre danú výzvu sa bude prihliadať aj na obsahové zameranie výzvy, pri ktorom bude výhodou pôsobenie navrhnutého hodnotiteľa v danej oblasti.

Výkonný výbor OZ MR zabezpečí pridelenie projektových zámerov, ŽoNFP a ŽoPr jednotlivým hodnotiteľom náhodným výberom.

Spôsob zostavenia výberovej komisie pre účely výberu projektových zámerov, ŽoNFP a ŽoPr podaných v rámci PRV a IROP

Členov výberovej komisie volí a odvoláva výkonný výbor OZ MR z kandidátov, ktorých navrhujú členovia OZ MR. Pre účely hodnotenia a výberu projektov v rámci každej výzvy, výkonný výbor menuje vždy novú výberovú komisiu, ktorá sa môže skladať z rovnakých členov. Člen výberovej komisie nemôže byť členom výkonného výboru, revíznej komisie a monitorovacieho výboru OZ MR.

Nezvolení kandidáti sa stávajú náhradníkmi v poradí podľa počtu hlasov a v prípade odvolania alebo odstúpenia niektorého z členov výberovej komisie, ich výkonný výbor stanoví za člena výberovej komisie.

Zastúpenie členov z akéhokoľvek sektora vo výberovej komisii nemôže byť vyššie ako 49 % z celkového počtu členov výberovej komisie. Počet členov výberovej komisie OZ MR je nepárny (7 členov). Výberová komisia prijíma stanovisko k jednotlivým projektovým zámerom, ŽoNFP a ŽoPr hlasovaním prítomných členov. Zloženie úlohy a spôsob rokovania výberovej komisie bude bližšie upravený vo vykonávacích predpisoch. Do výberovej komisie budú navrhovaní taký kandidáti, ktorí majú preukázateľné skúsenosti so spracovaním alebo realizáciou minimálne jedného projektu, výhodou budú skúsenosti s hodnotením projektov. Pri výbere členov výberovej komisie sa bude prihliadať aj na obsahové zameranie výzvy, pri ktorom bude výhodou pôsobenie navrhnutého člena v danej oblasti.

Ďalšie postupy implementácie stratégie

OZ MR bude pri implementácii stratégie CLLD postupovať v súlade s aktualizovaným Systémom riadenia CLLD pre programové obdobie 2014 – 2020 a metodickými pokynmi k systému riadenia CLLD vydanými riadiacim orgánom pre PRV SR 2014-2020, resp. riadiacim orgánom IROP. V prípadoch ak bude OZ MR financovať napĺňanie priorít, tejto stratégie prostredníctvom iných programov resp. finančných zdrojov bude sa riadiť pravidlami príslušných výziev.

5.2. Akčný plán

Časť A.) Akčný plán implementácie stratégie CLLD

Tabuľka 28 Opatrenia stratégie CLLD

Názov opatrenia	1.1. Podporiť živočíšnu a rastlinnú výrobu, podporiť využívanie OZE
Priradenie kódu opatrenia ²	Opatrenie 4., Podopatrenie 4.1 – podpora investícií do existujúcich poľnohospodárskych podnikov
Priradenie k fokusovej oblasti PRV/ŠC IROP	2A, 2B, 3A, 5C, 6A
Ciele opatrenia	Cieľom opatrenia je podporiť rastlinnú a živočíšnu výrobu na území OZ MR a prispieť tak k ekonomickému rozvoju a zvyšovaniu zamestnanosti. Cieľom je tiež zvýšiť využívanie OZE na území OZ MR a prispieť tak k ekonomickému rozvoju a zvyšovaniu zamestnanosti.
Zdôvodnenie výberu	Územie je tradičnou poľnohospodárskou oblasťou, poľnohospodárstvo je však (v porovnaní s časom prosperity JRD) v úpadku, keďže sa väčšinou pestujú plodiny dotované v rámci poľnohospodárskej politiky SR, na niektorých miestach sa nepravidelne obhospodaruje pôda a ubudol aj chov zvierat. Na území je tiež nedostatočné využitie OZE, pričom tu jestvuje potenciál na využitie biomasy z rastlinnej aj živočíšnej výroby a potenciál pestovania rýchlo rastúcich drevín a iných trvalých energetických plodín na nepravidelne obhospodarovanej pôde.
Rozsah a oprávnené činnosti	Oprávnené aktivity projektu (činnosti), ktoré žiadateľ musí spĺňať sú oprávnené aktivity projektu (činnosti) v zmysle stratégie CLLD uvedené vo výzve na predkladanie ŽoNFP ako oprávnené aktivity/činnosti MAS. Žiadateľ musí zároveň spĺňať aj podmienky uvedené v bode 2.1 pre Podopatrenie 4.1 Podpora na investície do poľnohospodárskych podnikov uvedené v Prílohe 6B k Príručke pre príjemateľa o poskytnutie nenávratného finančného príspevku z Programu rozvoja vidieka SR 2014 – 2022 pre opatrenie 19. Podpora na miestny rozvoj v rámci iniciatívy LEADER

² Platí v prípade opatrení z PRV, priradí sa kód opatrenia/podopatrenia v zmysle nariadenia (EÚ) č. 808/2014.

	Žiadateľ musí zároveň spĺňať aj nasledovné podmienky (ak relevantné): Oprávnené sú činnosti, ktoré zvyšujú celkovú výkonnosť a udržateľnosť poľnohospodárskeho podniku: - zvýšením produkcie alebo jej kvality v kritických odvetviach ŽV a ŠRV; - zvýšením odbytu; - znížením záťaže na ŽP vrátane technológii; - zvýšením skladovacích kapacít a pozberovej úpravy; - reštrukturalizáciou výroby podniku alebo diverzifikáciou výroby; - zlepšením kvality a úrodnosti pôdy a ochranou pred jej degradáciou; - zvýšením efektivity využívania vody. Kategória A) Oblasť zamerania č. 1 - Špecializovaná rastlinná výroba - investície do výstavby, rekonštrukcie a modernizácie objektov špecializovanej rastlinnej výroby vrátane prípravy staveniska a vrátane okolitých spevnených plôch; - investície do obstarania technického a technologického vybavenia špecializovanej rastlinnej výroby vrátane strojov a náradia slúžiacich na pestovanie, aplikáciu prípravkov na ochranu rastlín, priemyselných a hospodárskych hnojív, zber a pozberovú úpravu; - investície do objektov na využívanie geotermálnej energie na vykurovanie skleníkov a fóliovníkov a na vlastnú spotrebu v podniku vrátane súvisiacich investičných činností. - investície do výstavby, rekonštrukcie a modernizácie objektov a do jeho vnútorného vybavenia na priamy predaj výhradne vlastných výrobkov v rámci areálu daného podniku (vrátane okolitých spevnených plôch); Oblasť zamerania č. 2 - Živočíšna výroba - investície do výstavby, rekonštrukcie a modernizácie objektov živočíšnej výroby vrátane prípravy staveniska; - investície do obstarania technického a technologického vybavenia živočíšnej výroby vrátane strojov a náradia slúžiacich aj na zber objemových krmív, uskladnenie a manipuláciu s krmivami a stelivami;
--	---

	- investície do zavádzania technológií na výrobu energie energetickou transformáciou biomasy vyprodukovanej primárne v rámci živočíšnej výroby s doplnkovou funkciou biomasy vyprodukovanej na ostatnej poľnohospodárskej pôde (nevyužitej ornej i TTP) a odpadových druhov biomasy z poľnohospodárstva, vlastnej výroby potravinárskych výrobkov. Oblasť zamerania č. 3 - Zlepšenie využívania závlah (zavlažovanie) - stavebné investície na výstavbu, rekonštrukciu alebo modernizáciu závlahových systémov vrátane infraštruktúry s cieľom zvýšenia produkcie alebo jej kvality; - investície do obstarania a modernizácie techniky a technológie závlahových systémov s cieľom zvýšenia produkcie alebo jej kvality, pričom oprávnené sú len kompletne závlahové detaily (nie súčasti na existujúci detail, ani stavebné investície) Oblasť zamerania č. 4 - Zníženie záťaže na životné prostredie vrátane technológií na znižovanie emisií skleníkových plynov v spojitosti s rastom produkcie alebo rastom kvality produkcie - investície do nových technológií na znižovanie emisií skleníkových plynov v ustajnení hospodárskych zvierat v súvislosti s rastom produkcie alebo rastom kvality produkcie; - investície do objektov a technológií na bezpečné uskladnenie a nakladanie s hospodárskymi hnojivami a inými vedľajšími produktmi vlastnej živočíšnej výroby (výstavba hnojísk, uskladňovacích nádrží alebo žump) v súvislosti s rastom produkcie alebo rastom kvality produkcie; - investície do uskladnenia hnojív a chemických prípravkov v rastlinnej výrobe a do objektov, technológií a zariadení na bezpečné uskladnenie senáže a siláže v súvislosti s rastom produkcie alebo rastom kvality produkcie. Oblasť zamerania č. 5 - Skladovacie kapacity a pozberová úprava a oblasť odbytu - investície do výstavby, rekonštrukcie a modernizácie skladovacích kapacít a pozberovej úpravy vrátane sušiarň s energetickým využitím biomasy na výrobu tepla s max. tepelným výkonom do 2 MWt. - investície do výstavby, rekonštrukcie a modernizácie objektov a do jeho vnútorného vybavenia: na priamy predaj výhradne vlastných výrobkov v rámci areálu daného podniku. Oblasť zamerania č. 6 - Zavádzanie inovatívnych technológií v súvislosti s variabilnou aplikáciou organických a priemyselných hnojív a ostatných substrátov s cieľom lepšenia kvalitatívnych vlastností a úrodnosti pôdy a ochrany pred jej degradáciou
--	--

	- investície do obstarania inovatívnej techniky, technológie a strojov s variabilnou aplikáciou organických a priemyselných hnojív a ostatných substrátov do pôdy. Oblasť 7: Biomasa, založenie porastov rýchlo rastúcich drevín a iných trvalých energetických plodín, investície súvisiace s energetickým využitím biomasy v spojitosti s investíciami v ostatných oblastiach - náklady na založenie porastov rýchlo rastúcich drevín a iných trvalých energetických plodín na poľnohospodárskej pôde. Zoznam rýchlorastúcich drevín pre účely pestovania na ornej pôde tvorí prílohu č. 10B k Príručke pre prijímateľa o poskytnutie nenávratného finančného príspevku z Programu rozvoja vidieka SR 2014 – 2022 pre opatrenie 19. Podpora na miestny rozvoj v rámci iniciatívy LEADER - investície na budovanie, rekonštrukciu a modernizáciu zariadení na energetické využívanie biomasy na výrobu tepla a vykurovanie s max. tepelným výkonom do 500 kWt; - investície na budovanie, rekonštrukciu a modernizáciu zariadení na energetické využívanie biomasy na výrobu elektriny a tepla spaľovaním bioplynu vyrobeného anaeróbnou fermentáciou, s max. elektrickým výkonom do 500 kWe; - investície na výrobu biomasy pre technické a energetické využitie
Oprávnení prijímateľa	1. Fyzické a právnické osoby podnikajúce v poľnohospodárskej prvovýrobe, ako napr.: poľnohospodári alebo skupina poľnohospodárov, mladý poľnohospodár, ktorý prvýkrát zakladá poľnohospodársky podnik ako jeho vedúci na investície, ktoré spĺňajú normy Únie uplatňované na poľnohospodársku výrobu, ako aj bezpečnosť pri práci. Takáto podpora sa môže poskytovať maximálne 24 mesiacov odo dňa založenia podniku. V prípade kolektívnej investície minimálne 2 personálne a majetkovo neprepojených a partnerských podnikov partnerov musia oprávnenosť žiadateľa (prijímateľa) uvedenú vyššie spĺňať všetci partneri kolektívnej investície
Intenzita pomoci ³	Základná miera podpory z COV: 50 %

³ Intenzita pomoci je percentuálny pomer medzi financovaním zo strany žiadateľa a príspevkom v fondov a rozpočtu.

	Základná miera podpory sa zvyšuje o 20 % v prípade mladých poľnohospodárov; ekologického poľnohospodárstva a agroenvironmentu;
Oprávnené výdavky	Oprávnené výdavky projektu, ktoré žiadateľ musí spĺňať sú oprávnené výdavky v zmysle stratégie CLLD uvedené vo výzve ako oprávnené výdavky MAS. Žiadateľ musí zároveň spĺňať aj podmienky uvedené v bode 2.2 pre Podopatrenie 4.1 Podpora na investície do poľnohospodárskych podnikov uvedené v Prílohe 6B k Príručke pre prijímateľa o poskytnutie nenávratného finančného príspevku z Programu rozvoja vidieka SR 2014 – 2022 pre opatrenie 19. Podpora na miestny rozvoj v rámci iniciatívy LEADER a podmienky v kapitole 7., ods. 3 až ods. 5 vyššie uvedenej príručky. Žiadateľ musí zároveň spĺňať aj nasledovné podmienky (ak relevantné): 1. výdavky na hmotné a nehmotné investície v súlade s podporovanými činnosťami (vrátane začlenenie prvkov zelenej infraštruktúry, následné "ozelenenie" objektov a ich začlenenie do zelenej infraštruktúry obce, náklady súvisiace s investíciami do využívania OZE a do úspor energie, pokiaľ sú tieto investície súčasťou iných investícií v rámci operácie) 2. súvisiace všeobecné náklady s bodom 1 (v prípade investičných opatrení): a) výstavba, obstaranie (vrátane leasingu) alebo zlepšenie nehnuteľného majetku; b) kúpa alebo kúpa na leasing nových strojov a zariadení, ako i strojov a zariadení do výšky ich trhovej hodnoty; c) všeobecné náklady súvisiace s výdavkami uvedenými v bode a) a v bode b) ako sú poplatky architektom, inžinierom a konzultantom, poplatky za poradenstvo v oblasti environmentálnej a ekonomickej udržateľnosti vrátane štúdií uskutočniteľnosti. Štúdie uskutočniteľnosti zostávajú oprávnenými aj v prípade, ak sa na základe ich výsledkov nebudú realizovať žiadne výdavky uvedené v bodoch a) a b) – max. do 15% z výšky projektu; d) nehmotné investície ako obstaranie alebo vývoj počítačového softvéru, získanie patentov, licencií, autorských práv a obchodných značiek Výdavky pre žiadateľa/prijímateľa projektov v rámci implementácie stratégie CLLD sú považované za oprávnené, ak vznikli a boli zaplatené v čase od podania ŽoNFP, na základe výzvy na predkladanie ŽoNFP v rámci implementácie stratégie CLLD, ktorá je vyhlásená MAS, s výnimkou všeobecných nákladov súvisiacich s investíciou vymedzených v článku 45 ods. 2 písm. c) nariadenia EP a Rady (EÚ) č. 1305/2013, kde sa za oprávnené budú považovať vzniknuté a zaplatené - výdavky v čase pred podaním ŽoNFP na základe výzvy na predkladanie ŽoNFP v rámci implementácie stratégie CLLD, ktorá je vyhlásená príslušnou MAS, a to od 1. januára 2016. Oprávnené

	výdavky sú výdavky vzniknuté pri uskutočnení VO/O ktoré sa začalo najskôr dňa 19. apríla 2016. Uvedené sa vzťahuje aj na všeobecné náklady súvisiace s investíciou vymedzené v článku 45 ods. 2 písm. c) nariadenia EPFRV.					
Výška príspevku (minimálna a maximálna)	0 – 100 000 €					
Finančný plán	Región ⁴	Spolu	EÚ	ŠR	VZ	Iné
	MR	300 000	112 500	37 500	150 000	0
	VR	0	0	0	0	0
	Spolu	300 000	112 500	37 500	150 000	0
Princípy stanovenie výberových a hodnotiacich kritérií / Hlavné zásady výberu operácií ⁵	Uprednostnené budú projekty zavádzajúce inovatívne postupy, technológie a nové produkty; prispievajúce k zvyšovaniu pridanej hodnoty; projekty v rámci kritických odvetví; prispievajúce k udržaniu alebo zvýšeniu zamestnanosti; na zabezpečenie zvyšovania produkcie a jej kvality; investície vedúce k rozšíreniu kapacít; prispievajúce k ochrane životného prostredia; kolektívne investície a integrované projekty; V rámci hodnotenia budú aplikované princípy: komplexnosť, udržateľnosť, realizovateľnosť, hospodárnosť a efektívnosť. Pre investície týkajúce sa uskladňovania a nakladania s hospodárskymi hnojivami a inými vedľajšími produktmi vlastnej živočíšnej výroby sa budú brať do úvahy kategórie zraniteľných oblastí. Pri činnostiach zameraných na využívanie závlah budú uprednostnené projekty závlah napojených a využívajúcich existujúcu infraštruktúru; v prípade existujúcich závlah, uprednostnené budú projekty s vyššími úsporami vody. Pri činnostiach zameraných na energetické využívanie biomasy budú uprednostnené projekty zamerané na spracovanie a využitie najmä odpadovej biomasy.					

⁴ Typ regiónu: MR – menej rozvinutý región, VR – viac rozvinutý región

⁵ v prípade identického textu postačuje odvolávka na text PRV/IROP

	Pri činnostiach zameraných na reštrukturalizáciu podniku alebo diverzifikáciu poľnohospodárskej výroby budú uprednostnené projekty s vyšším predpokladaným rastom produktivity alebo zamestnanosti vplyvom reštrukturalizácie v podniku; s komplexnejším projektom diverzifikácie poľnohospodárskych činností podniku a projekty s väčším zameraním na uskladnenie a pozberovú úpravu vyrobenej produkcie s cieľom stabilizácie a posilnenia odbytových možností vyrobenej produkcie. V súlade s PRV 2014 - 2020, kapitola 8.2.3.3.1.7 a vlastné princípy: - žiadateľ ešte nezískal pomoc v rámci stratégie CLLD v danom opatrení - kvalitatívne hodnotenie				
Merateľné ukazovatele projektu	Kód/ID	Názov/Ukazovateľ	Merná jednotka	Počiatočná hodnota	Celková cieľová hodnota
	4.1	Počet podnikov, ktoré získali podporu na investície do poľnohospodárskych podnikov	počet	0	6
	4.1	Celkové investície (v EUR) (verejné + súkromné)	€	0	300 000
	4.1	Celkové verejné výdavky v EUR (4.1)	€	0	150 000
	OZMR 1.1	Počet zariadení využívajúcich OZE	počet	0	2

Názov opatrenia	1.3. Podporiť zhodnocovanie poľnohospodárskej produkcie
Priradenie kódu opatrenia	Opatrenie 4.1, Podopatrenie 4.2. Podpora pre investície na spracovanie/uvádzanie na trh a/alebo vývoj poľnohospodárskych výrobkov
Priradenie k fokusovej oblasti PRV/ŠC IROP	2A, 3A, 6A

Ciele opatrenia	Cieľom opatrenia je podporiť zhodnocovanie poľnohospodárskej produkcie na území OZ MR a prispieť tak k ekonomickému rozvoju a zvyšovaniu zamestnanosti.
Zdôvodnenie výberu	Opatrenie je navrhnuté z dôvodu úpadku potravinárskeho a spracovateľského priemyslu. Na území nie sú dostatočne zhodnocované poľnohospodárske produkty, pričom práve v tradične poľnohospodárskej oblasti toto odvetvie môže priniesť vytváranie nových pracovných miest.
Rozsah a oprávnené činnosti	Oprávnené aktivity/činnosti 1. výstavba vrátane prípravy staveniska, rekonštrukcia a modernizácia objektov súvisiacich so spracovaním, skladovaním, uvádzaním na trh a/alebo vývojom poľnohospodárskych a potravinárskych výrobkov, vrátane kancelárií (sklady obalových materiálov, čistiacich a dezinfekčných prostriedkov a pomôcok); 2. obstaranie, rekonštrukcia a modernizácia zariadení, strojov, prístrojov a technológií, spracovateľských a výrobných kapacít, vrátane laboratórneho vybavenia a detektorov kovov v rámci procesu spracovania, skladovania, uvádzania na trh produktov a /alebo vývoja poľnohospodárskych a potravinárskych výrobkov, vrátane produktov s chráneným označením pôvodu, chráneným zemepisným označením a zaručených tradičných špecialít podľa osobitného predpisu (nariadenie EÚ č. 1151/2012 , nariadenie (EÚ) č. 1308/2013); 3. stavebné alebo technologické investície na vytvorenie alebo modernizáciu miestnej zbernej siete - príjem, skladovanie, úprava, triedenie a balenie; 4. nákup chladiarenských, mraziarenských alebo termoizolačných nákladných, osobných alebo špeciálnych automobilov, prívesov a návesov, nákladných automobilov a prívesov (návesov) špecializovaných na prepravu zvierat (aj nad 3,5 t), manipulačných vozíkov v súvislosti so spracovaním, resp. uvádzaním na trh; 5. zavedenie technológií a postupov s cieľom vytvoriť nové alebo kvalitnejšie výrobky a otvorenie nových trhov, najmä v súvislosti s krátkym dodávateľským reťazcom vrátane podpory uvádzania výrobkov na trh alebo vypracovania programov správnej výrobnéj praxe; 6. stavebné alebo technologické investície podporujúce lepšie využitie alebo elimináciu vedľajších produktov alebo odpadu a čistiare odpadových vôd; 7. investície v súvislosti s výrobou a miešaním krmív z poľnohospodárskych produktov; 8. investície na vybudovanie a zariadenie vlastných podnikových predajní ;

	9. investície do zlepšenia pracovného prostredia pre zamestnancov (hygienické zariadenia, jedálne, odpočívárne, klimatizácia). Oprávnené sú len tie investície, ktoré sa týkajú spracovania, uvádzania na trh alebo vývoja poľnohospodárskych a potravinárskych výrobkov v súvislosti s niektorými stanovenými príslušnou MAS: a) zavádzaním výroby nových ako aj tradičných výrobkov, b) zavádzaním novej techniky/technológií, c) rozširovaním výroby, d) zvýšením efektívnosti výrobného procesu, e) zvýšením účinnosti využitia energie (ide o investície vyplývajúce z energetických auditov v zmysle 476/2008 Z. z. o efektívnosti pri používaní energie), f) zavádzaním a rozširovaním informačných a komunikačných technológií, g) podporou budovania odbytových miest pre odbyt poľnohospodárskej produkcie a produktov spracovania poľnohospodárskej výroby. -
Oprávnení prijímatelia	Oprávneným žiadateľom je oprávnený žiadateľ v zmysle stratégie CLLD uvedený vo výzve na predkladanie ŽoNFP ako oprávnený žiadateľ MAS, ktorý musí spĺňať aj nasledovné podmienky: Oprávneným žiadateľom sú: - fyzické a právnické osoby (mikro, malé a stredné podniky) podnikajúce v oblasti spracovania produktov poľnohospodárskej prvovýroby a/alebo potravinárskej výroby (s výnimkou rybích produktov) v rámci celého rozsahu činností, - fyzické a právnické osoby (mikro, malé a stredné podniky) podnikajúce v oblasti poľnohospodárskej prvovýroby ako aj spracovania vlastnej produkcie (v tomto prípade prijímateľ podpory bude môcť predávať výhradne výrobky, na ktoré sa ako vstup vzťahuje príloha I ZFEÚ), - poľnohospodár alebo skupina poľnohospodárov - mladým poľnohospodárom, ktorí prvýkrát zakladajú poľnohospodársky podnik ako jeho vedúci, na investície, ktoré spĺňajú normy Únie uplatňované na poľnohospodársku výrobu, ako aj bezpečnosť pri práci. Takáto podpora sa môže poskytovať maximálne 24 mesiacov odo dňa založenia podniku,

	- Oprávnenosť žiadateľa pri spracovaní produktov v prípade výstupu mimo prílohy I ZFEU v menej rozvinutých regiónoch/ostatných regiónoch: pre oprávneného žiadateľa v prípade spracovania produktov kde výstup je mimo prílohy I ZFEÚ platia podmienky schémy de minimis ktorá tvorí Prílohu č. 7C. Oprávneným žiadateľom je: - žiadateľ (konečný prijímateľ) je podnikom v zmysle čl. 107 ZFEÚ t.j. subjektom, ktorý vykonáva hospodársku činnosť bez ohľadu na jeho právny status a spôsob financovania; - oprávnenými žiadateľmi sú mikro, malé a stredné podniky (v zmysle Prílohy I nariadenia Komisie (EÚ) č. 651/2014)
Intenzita pomoci	1. výstup v rámci prílohy I. Základná miera podpory z celkových oprávnených výdavkov: pre mikro, malý a stredný podnik: 50%; 2. výstup mimo prílohy I. Miera podpory z celkových oprávnených výdavkov pre mikro a malé podniky: 55%; pre stredné podniky: 50%;
Oprávnené výdavky	Oprávnené výdavky projektu, ktoré žiadateľ musí spĺňať sú oprávnené výdavky v zmysle stratégie CLLD uvedené vo výzve na predkladanie ŽoNFP ako oprávnené výdavky MAS. Žiadateľ musí zároveň spĺňať aj podmienky uvedené v bode 2.2 pre podopatrenie 4.2 Podpora na investície do spracovania/uvádzania na trh a/alebo vývoja poľnohospodárskych výrobkov uvedené v Prílohe 6B k Príručke pre prijímateľa o poskytnutie nenávratného finančného príspevku z Programu rozvoja vidieka SR 2014 – 2022 pre opatrenie 19. Podpora na miestny rozvoj v rámci iniciatívy LEADER a podmienky v kapitole 7., ods. 3 až ods. 5 vyššie uvedenej príručky. Žiadateľ musí zároveň spĺňať aj nasledovné podmienky (ak relevantné): 1. výdavky na hmotné a nehmotné investície v súlade s podporovanými činnosťami (vrátane začlenenie prvkov zelenej infraštruktúry, následné "ozelenenie" objektov a ich začlenenie do zelenej infraštruktúry obce, náklady súvisiace s investíciami do využívania OZE a do úspor energie, pokiaľ sú tieto investície súčasťou iných investícií v rámci operácie)

	2. súvisiace všeobecné náklady s bodom 1 (v prípade investičných opatrení): a) výstavba, obstaranie (vrátane leasingu) alebo zlepšenie nehnuteľného majetku; b) kúpa alebo kúpa na leasing nových strojov a zariadení, ako i strojov a zariadení do výšky ich trhovej hodnoty; c) všeobecné náklady súvisiace s výdavkami uvedenými v bode a) a v bode b) ako sú poplatky architektom, inžinierom a konzultantom, poplatky za poradenstvo v oblasti environmentálnej a ekonomickej udržateľnosti vrátane štúdií uskutočniteľnosti. Štúdie uskutočniteľnosti zostávajú oprávnenými aj v prípade, ak sa na základe ich výsledkov nebudú realizovať žiadne výdavky uvedené v bodoch a) a b) – max. do 15% z výšky projektu; d) nehmotné investície ako obstaranie alebo vývoj počítačového softvéru, získanie patentov, licencií, autorských práv a obchodných značiek. Výdavky pre žiadateľa/prijímateľa projektov v rámci implementácie stratégie CLLD sú považované za oprávnené, ak vznikli a boli zaplatené v čase od podania ŽoNFP, na základe výzvy na predkladanie ŽoNFP v rámci implementácie stratégie CLLD, ktorá je vyhlásená MAS, s výnimkou všeobecných nákladov súvisiacich s investíciou vymedzených v článku 45 ods. 2 písm. c) nariadenia EP a Rady (EÚ) č. 1305/2013, kde sa za oprávnené budú považovať vzniknuté a zaplatené - výdavky v čase pred podaním ŽoNFP na základe výzvy na predkladanie ŽoNFP v rámci implementácie stratégie CLLD, ktorá je vyhlásená príslušnou MAS, a to od 1. januára 2016. Oprávnené výdavky sú výdavky vzniknuté pri uskutočnení VO/O ktoré sa začalo najsôr dňa 19. apríla 2016. Uvedené sa vzťahuje aj na všeobecné náklady súvisiace s investíciou vymedzené v článku 45 ods. 2 písm. c) nariadenia EPFRV.					
Výška príspevku (minimálna a maximálna)	0 – 100 000 €					
Finančný plán	Región	Spolu	EÚ	ŠR	VZ	Iné
	MR	175 511,70	65 816,89	21 938,96	87 755,85	0
	VR	0	0	0	0	0
	Spolu	175 511,70	65 816,89	21 938,96	87 755,85	0

Princípy stanovenie výberových a hodnotiacich kritérií / Hlavné zásady výberu operácií	pre	Zvýhodnené budú projekty, ktoré budú spĺňať kritériá: 1. príspevok investície k udržaniu alebo zvýšeniu zamestnanosti alebo k zvyšovaniu efektívnosti výroby; 2. investícia sa týka výrobcov, ktorých výrobky majú Značku kvality SK, iný certifikát kvality alebo chránené označenie pôvodu, chránené zemepisné označenie alebo sú to výrobky s označením zaručená tradičná špecialita; 3. príspevok investície k zvýšeniu produkcie alebo k zvýšeniu kvality výrobkov; 4. uprednostnené budú projekty s väčšou preukázanou komplexnosťou, udržateľnosťou, realizovateľnosťou, efektívnosťou a hospodárnosťou; 5. zvýhodnenie integrovaných projektov; 6. žiadateľ poskytuje možnosť absolvovania praxe pre študentov potravinárskych a poľnohospodárskych študijných alebo učebných odborov. v súlade s PRV 2014 – 2020 , kapitola 8.2.3.3.2.7 a vlastné princípy: - Žiadateľ ešte nezískal pomoc v rámci stratégie CLLD v danom opatrení - Počet obyvateľov, ktorí budú mať prospech zo zrealizovaného projektu			
Merateľné ukazovatele projektu	Kód/ID	Názov/Ukazovateľ	Merná jednotka	Počiatková Hodnota	Celková Cieľová hodnota
	4.2	Počet operácií, ktoré získali podporu na investície (napr. do poľnohospodárskych podnikov, v oblasti spracovania a uvádzania poľnohospodárskych výrobkov na trh)	Počet	0	3
	4.2	Celkové investície (v EUR) (verejné + súkromné)	€	0	175 511,70
	4.2	Celkové verejné výdavky (v EUR)	€	0	87 755,85

Názov opatrenia	4.1. Zlepšiť technickú infraštruktúru				
Priradenie opatrenia kódu	Opatrenie 7. Podopatrenie 7.2. – Podpora na investície do vytvárania, zlepšovania alebo rozširovania všetkých druhov infraštruktúr malých rozmerov vrátane investícií do energie z obnoviteľných zdrojov a úspor energie				

Priradenie k fokusovej oblasti PRV/ŠC IROP	6B) Podpora miestneho rozvoja vo vidieckych oblastiach
Ciele opatrenia	Cieľom opatrenia je podporiť zlepšovanie stavu všetkých druhov infraštruktúr.
Zdôvodnenie výberu	Na území nie je zabezpečená dostatočná úroveň miestnych cestných a peších komunikácií v jednotlivých obciach. Znížená kvalita verejných infraštruktúr má vplyv na kvalitu života obyvateľov, ale súvisí aj s rozvojom cestovného ruchu.
Rozsah a oprávnené činnosti	• výstavba a rekonštrukcia miestnych komunikácií, lávok, mostov, chodníkov a záchytných parkovísk, autobusových zastávok. V prípade investícií do miestnych komunikácií, tie budú umožnené len v malom rozsahu a za predpokladu, že prispievajú k oživeniu znevýhodnenej vidieckej oblasti, kde môže zlepšiť prepojenie medzi vidieckymi oblasťami a širšou dopravnou sieťou, príp. budú prispievať k miestnemu ekonomickému rozvoju (napr. k rozvoju vidieckeho cestovného ruchu a pod.) Konkrétnejšie aktivity: miestne komunikácie v dedinách, vidiecke cesty a chodníky (cesty a chodníky aj vrátane parkovísk), parkoviská, priekopy a rigoly (len ak sú súčasťou popri realizovanej ceste, resp. chodníku), cestné mosty (z ocele, betónu alebo z iného materiálu) spolu s nadjazdami a príjazdami, pešie mosty (lávky pre peších), autobusové prístrešky (autobusové zastávky). Za oprávnený výdavok sa považuje aj tzv. mobiliár: - lavička, - odpadkový kôš, - kontajner na zeleň/kvetináč, informačné plochy/tabule/vitríny (napr. aj vrátane názvu zastávky, názvu ulice, umiestnenie mapy obce/okolia/kultúrnych pamiatok), - uvítacie tabule, - smerníky a ukazovatele (napr. k obecnému úradu, ku kultúrnej pamiatke, k historickej budove, múzeu, pamätnej izbe, a pod.), - bariéry, - zábrany vjazdu, - ochranné mreže (napr. na koreň/kmeň stromov). • výstavba, rekonštrukcia, modernizácia, dostavba kanalizácie, vodovodu, alebo čistiarne odpadových vôd. Podrobnejšie: stokové siete (kmeňové stoky, zberače a uličné stoky, výustné stoky

	a odľahčovacie stoky), čistiarne odpadových vôd, obecné, skupinové a ostatné vodovody lokálneho charakteru, miestne potrubné rozvody teplej vody, súvisiace vodárenské stavby miestneho významu (úpravne vody, čerpacie stanice). • zlepšenie vzhľadu obcí – úprava a tvorba verejných priestranstiev, námestí, parkov, aleje, pešie zóny, nábrežia (v prípade, že je súčasťou takejto investície aj parkovisko v menšom rozsahu, tak sú výdavky oprávnené aj vrátane parkovísk) a pod. Za verejné priestranstvo možno považovať pre účely vydávania zákazov a príkazov v legislatívnej pôsobnosti obce každý priestor, ktorý spĺňa súčasne tri nasledujúce podmienky: - je prístupný všetkým bez obmedzenia (teda prístupný každému bez toho, aby musel prekonávať prekážky) - slúži na všeobecné užívanie (teda neexistuje žiadny právny dôvod, ktorý by niekoho vylučoval z jeho užívania resp. neexistuje právny dôvod, ktorý by obmedzoval jeho využívanie len pre zúžený okruh osôb alebo len pre určitý účel) - je ako verejné priestranstvo definovaný alebo určený (lokalizovaný) vo všeobecne záväznom nariadení obce. Slová "priestor prístupný bez obmedzení" je nutné definovať tak, že nejde o akékoľvek ľubovoľné priestory, ale že ide o priestranstvá majúce podobný charakter ako námestie, trhovisko, cesty, miestne komunikácie, parky a verejná zeleň. Obec je vo všeobecne záväzných nariadeniach oprávnená pojem "verejné priestranstvo" definovať, avšak táto definícia musí vychádzať zo zákonného základu. Vo všeobecnosti môžeme za verejné priestranstvo považovať verejnosti prístupné pozemky vo vlastníctve obce alebo pozemky, ktoré si obec prenajíma. Verejným priestranstvom na účely zákona nie sú pozemky, ktoré sú síce vo vlastníctve obce, ale obec ich prenajala podľa osobitného zákona. Za verejné priestranstvo je možné považovať aj cintorín, a aj to len v prípade, ak ho má obec definovaný alebo určený (lokalizovaný) vo všeobecne záväznom nariadení obce pred podaním ŽoNFP, ako verejné priestranstvo. Za verejné priestranstvo nie je možné považovať školu, školské zariadenia (škôlky, jasle), areál školy (školský dvor). Oprávneným výdavkom v rámci aktivity 3 je aj mobiliár/drobný architektonický prvok napr. - lavička, odpadkový kôš, - kontajner na zeleň/kvetináč,
--	--

	- informačné plochy/tabule/vitríny (napr. názvu námestia/parku, umiestnenie mapy obce/okolia/kultúrnych pamiatok a pod.), - smerníky a ukazovatele (napr. ku kultúrnej pamiatke, k historickej budove, múzeu, pamätnej izbe, a pod.), - stojan a/alebo prístrešky na bicykle, - bariéry, - zábrany vjazdu, - ochranné mreže (napr. na koreň/kmeň stromov), - hodiny, - fontánka na pitnú vodu/výpustný stojan na pitnú vodu • výstavba, rekonštrukcia a údržba odvodňovacích kanálov, prehlbovanie existujúcich obecných studní Oprávnené investície sú drenáže a odvodňovacie kanály. otvorené odtokové kanály, odvodňovacie priekopy, obecné studne. Je možné realizovať aj investície do: - historických vodohospodárskych diel (tajchy, jarky, nápusťné alebo výpustné objekty a pod.), - historických vodovodov, priehrad, - diaľkových rozvodov vody, - do miestnych potrubných rozvodov vody, - plavebných kanálov
Oprávnení prijímatelia	- Obce z územia MAS Občianske združenie Medzi riekami - Záujmové združenie právnických osôb v zmysle § 20 zákona č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení v znení neskorších predpisov
Intenzita pomoci	Výška podpory z celkových oprávnených nákladov pre verejný sektor: 100%
Oprávnené výdavky	Oprávnené výdavky projektu, ktoré žiadateľ musí spĺňať sú oprávnené výdavky v zmysle stratégie CLLD uvedené vo výzve ako oprávnené výdavky MAS. Žiadateľ musí zároveň spĺňať aj nasledovné podmienky (ak relevantné):

	1. Výdavky na hmotné a nehmotné investície, ktoré sú v súlade s podporovanými činnosťami v rámci tohto podopatrenia, vrátane výdavkov na začlenenie prvkov zelenej infraštruktúry – náklady na následné "ozelenenie" objektov a ich začlenenie do zelenej infraštruktúry obce. 2. Všeobecné náklady súvisiace s bodom 1 (v prípade investičných opatrení): a. výstavba, obstaranie (vrátane leasingu) alebo zlepšenie nehnuteľného majetku b. kúpa alebo kúpa na leasing nových strojov a zariadení, ako i strojov a zariadení do výšky ich trhovej hodnoty c. všeobecné náklady súvisiace s výdavkami uvedenými v bode a) a v bode b) ako sú poplatky architektom, inžinierom a konzultantom, poplatky za poradenstvo v oblasti environmentálnej a ekonomickej udržateľnosti vrátane štúdií uskutočniteľnosti. Štúdie uskutočniteľnosti zostávajú oprávnenými aj v prípade, ak sa na základe ich výsledkov nebudú realizovať žiadne výdavky uvedené v bodoch a) a b) – max. do 15% z výšky projektu d. nehmotné investície ako obstaranie alebo vývoj počítačového softvéru, získanie patentov, licencií, autorských práv a obchodných značiek Výdavky pre žiadateľa/prijímateľa projektov v rámci implementácie stratégie CLLD sú považované za oprávnené, ak vznikli a boli zaplatené v čase od podania ŽoNFP, na základe výzvy na predkladanie ŽoNFP v rámci implementácie stratégie CLLD, ktorá je vyhlásená MAS, s výnimkou všeobecných nákladov súvisiacich s investíciou vymedzených v článku 45 ods. 2 písm. c) nariadenia EP a Rady (EÚ) č. 1305/2013, kde sa za oprávnené budú považovať vzniknuté a zaplatené - výdavky v čase pred podaním ŽoNFP na základe výzvy na predkladanie ŽoNFP v rámci implementácie stratégie CLLD, ktorá je vyhlásená príslušnou MAS, a to od 1. januára 2016. Oprávnené výdavky sú výdavky vzniknuté pri uskutočnení VO/O ktoré sa začalo najskôr dňa 19. apríla 2016. Uvedené sa vzťahuje aj na všeobecné náklady súvisiace s investíciou vymedzené v článku 45 ods. 2 písm. c) nariadenia EPFRV.					
Výška príspevku (minimálna a maximálna)	0 – 100 000 €					
Finančný plán	Región	Spolu	EÚ	ŠR	VZ	Iné
	MR	300 000	225 000	75 000	0	0

	VR	0	0	0	0	0
	Spolu	300 000	225 000	75 000	0	0
Princípy stanovenie výberových a hodnotiacich kritérií/Hlavné zásady výberu operácií	pre v súlade s PRV 2014 - 2020, kapitola 8.2.6.3.2.7, a vlastné princípy: - Žiadateľ ešte nezískal pomoc v rámci stratégie CLLD v danom opatrení					
Merateľné ukazovatele projektu	Kód/ID	Názov/Ukazovateľ	Merná Jednotka	Počiatočná Hodnota	Celková cieľová hodnota	
	7.2	Počet obyvateľov, ktorí majú prospech zo zlepšenia služieb/infraštruktúry	€	0	3000	
	7.2	Celkové verejné výdavky (v EUR)	€	0	300 000	
	7.2	Počet operácií, ktoré získali podporu na investície do miestnych infraštruktúr	€	0	3	

Názov opatrenia	2.1. Vybaviť prevádzky a podporiť marketing
Priradenie kódu opatrenia	-
Priradenie k fokusovej oblasti PRV/ŠC IROP	ŠC 5.1.1: Zvýšenie zamestnanosti na miestnej úrovni podporou podnikania a inovácií
Ciele opatrenia	Cieľom opatrenia je, aby v rámci podpory existujúcich, aj nových podnikov na území OZ MR mohli podnikatelia vybaviť svoje prevádzky, vykonať s tým spojené stavebné úpravy, podporiť svoj marketing

	a vytvorením nových pracovných miest tak prispieť k ekonomickému rozvoju a zvyšovaniu zamestnanosti.					
Zdôvodnenie výberu	Na území je málo podnikateľov a málo pracovných príležitostí, podnikatelia nemajú dostatok skúseností, chýba motivácia na podnikanie. V obciach je vysoká miera nezamestnanosti a väčší podnikatelia sú hlavne v okresnom meste Michalovce. Podpora existujúcich a nových podnikov prinesie tvorbu pracovných miest a celkový ekonomický rozvoj.					
Rozsah a oprávnené činnosti	Oprávnené činnosti: • obstaranie hmotného majetku pre účely tvorby pracovných miest • nutné stavebnotechnické úpravy budov spojené s umiestnením obstaranej technológie a/alebo s poskytovaním nových služieb • podpora marketingových aktivít					
Oprávnení prijímatelia	Samostatne zárobkovo činné osoby, mikro a malé podniky v súlade s IROP pre špecifický cieľ 5.1.1.					
Intenzita pomoci	V súlade s pravidlami spolufinancovania pomoci pre vybrané kategórie prijímateľov v súlade so Stratégiou financovania Európskych štrukturálnych a investičných fondov pre programové obdobie 2014 – 2020: - súkromný sektor mimo schém štátnej pomoci, intenzita pomoci 95% - v rámci schém pomoci de minimis (prijímatelia vykonávajúci hospodársku činnosť, t. j. podniky v zmysle čl. 107 Zmluvy o fungovaní EÚ bez ohľadu na právny status, v rámci schém pomoci de minimis) intenzita pomoci 55% v súlade so schémou de minimis pre špecifický cieľ 5.1.1. IROP					
Oprávnené výdavky	- obstaranie hmotného majetku pre účely tvorby pracovných miest, - nutné stavebnotechnické úpravy budov spojené s umiestnením obstaranej technológie a/alebo s poskytovaním nových služieb, - podpora marketingových aktivít, - podpora miestnych produkčno-spotrebiteľských reťazcov, sieťovanie na úrovni miestnej ekonomiky a výmena skúseností					
Výška príspevku (minimálna a maximálna)	0 – 100 000€					
Finančný plán	Región	Spolu	EÚ	ŠR	VZ	Iné

	MR	618 182	340 000	0	278 182	0
	VR	0	0	0	0	0
	Spolu	618 182	340 000	0	278 182	0
Princípy stanovenie výberových a hodnotiacich kritérií / Hlavné zásady výberu operácií	pre	Pre efektívne dosiahnutie čo najväčšieho príspevku projektov k naplneniu cieľov a dosiahnutie stanovených výsledkov by projekty mali rešpektovať nasledovné princípy: - Počas doby udržateľnosti projektu nesmie dôjsť k zásadnému poklesu zamestnanosti v podniku vo vzťahu k podporeným aktivitám projektu. - Zvýhodnené budú tie projekty, ktorých výsledkom je vytvorenie najmenej jedného pracovného miesta. V prípade, že projekt vytvorí pracovné miesta, bude zvýhodnený v závislosti od počtu vytvorených pracovných miest. - Zvýhodnené budú tie projekty, ktorých aktivity sa týkajú podpory výrobkov a služieb, ktoré sú pre trh nové alebo výrobkov a služieb, ktoré sú nové pre podnik (inovácie). - Projekt uplatňuje zásadu „znečisťovateľ platí“. Projekty musia byť v súlade so Systémom riadenia EŠIF (podkapitola 2.4.3.)				
Povinné prílohy stanovené MAS	Nie sú stanovené					
Merateľné ukazovatele projektu	Kód/ID	Názov/Ukazovateľ	Merná jednotka	Počiatočná hodnota	Celková cieľová hodnota	
	CO08	nárast zamestnanosti v podporovaných podnikoch	FTE	0	7	
	CO29	Počet podnikov, ktoré dostávajú podporu s cieľom predstaviť výrobky, ktoré sú pre firmu nové	počet	0	1	
	CO28	Počet podnikov, ktoré dostávajú podporu s cieľom predstaviť výrobky, ktoré sú pre trh nové	počet	0	1	
	CO01	Počet podnikov, ktorým sa poskytuje podpora	počet	0	5	
	F0002	Celkové verejné výdavky	€	0	340 000	

Indikatívny harmonogram výziev	Začiatok implementácie stratégie CLLD: máj 2019. Bude vyhlásená minimálne jedna výzva raz za dva roky do vyčerpania alokácie.
--------------------------------	--

Názov opatrenia	3.1. Podporiť infraštruktúru v CR (obce, MVO) 3.2 Zrekonštruovať chátrajúce pamiatky
Priradenie kódu opatrenia	Opatrenie 7., Podopatrenie 7.5. – Podpora na investície do rekreačnej infraštruktúry, turistických informácií a do turistickej infraštruktúry malých rozmerov na verejné využitie – VEREJNÝ SEKTOR
Priradenie k fokusovej oblasti PRV/ŠC IROP	6B, 6A
Ciele opatrenia	Cieľom opatrenia je podporiť infraštruktúru v CR na území OZ MR, a tak prispieť k ekonomickému rozvoju a zvyšovaniu zamestnanosti.
Zdôvodnenie výberu	Na území chýba infraštruktúra pre cestovný ruch (ubytovanie, stravovanie), informačný systém, cyklotrasy. Zlepšenie infraštruktúry vytvorí nový potenciál pre ekonomické zhodnocovanie existujúcich atraktivít v regióne, medzi ktorými vynikajú najmä rybníky pri obci Senné.
Rozsah a oprávnené činnosti	Oprávnené aktivity projektu (činnosti), ktoré žiadateľ musí spĺňať sú oprávnené aktivity projektu (činnosti) v zmysle stratégie CLLD uvedené vo výzve na predkladanie ŽoNFP ako oprávnené aktivity/činnosti MAS. Žiadateľ musí zároveň spĺňať aj podmienky uvedené v bode 2.1 pre Podopatrenie 7.5 Podpora na investície do rekreačnej infraštruktúry, turistických informácií a do turistickej infraštruktúry malých rozmerov na verejné využitie uvedené v Prílohe 6B k Príručke pre prijímateľa o poskytnutie nenávratného finančného príspevku z Programu rozvoja vidieka SR 2014 – 2022 pre opatrenie 19. Podpora na miestny rozvoj v rámci iniciatívy LEADER. Žiadateľ musí zároveň spĺňať aj nasledovné podmienky (ak relevantné): - investície, ktoré súvisia s vytvorením, udržiavaním, obnovou a skvalitňovaním turisticky zaujímavých objektov, bodov a miest vrátane príslušnej infraštruktúry – miestne kultúrne, historické, prírodné a iné objekty a zaujímavosti, zriadenie múzejných a galerijných zariadení a pod.

	- investície do rekreačnej infraštruktúry, turistických informácií a informačných tabúl v turistických lokalitách na verejné využitie, budovanie drobných obslužných zariadení pre turistov, informačné body, smerové tabule, KIOSKy a pod. - budovanie, rekonštrukcia náučných chodníkov, cykloturistických chodníkov, ich napojenie na náučné chodníky, budovanie doplnkovej infraštruktúry (odpočinkové miesta, prístrešky, stojany na bicykle a pod.), výstavba vyhladkových veží, budovanie, údržba a obnova cykloturistického značenia na existujúcich cykloturistických trasách a pod.
Oprávnení prijímatelia	obce vo vidieckych oblastiach, združenia obcí podľa § 20b zákona č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení v znení neskorších predpisov
Intenzita pomoci	; obce a združenia obcí: 100 %, s maximálnym limitom v zmysle definície malej infraštruktúry
Oprávnené výdavky	Oprávnené výdavky projektu, ktoré žiadateľ musí spĺňať sú oprávnené výdavky v zmysle stratégie CLLD uvedené vo výzve na predkladanie ŽoNFP ako oprávnené výdavky MAS. Žiadateľ musí zároveň spĺňať aj podmienky uvedené v bode 2.2 pre Podopatrenie 7.5 Podpora na investície do rekreačnej infraštruktúry, turistických informácií a do turistickej infraštruktúry malých rozmerov na verejné využitie uvedené v Prílohe 6B k Príručke pre prijímateľa o poskytnutie nenávratného finančného príspevku z Programu rozvoja vidieka SR 2014 – 2022 pre opatrenie 19. Podpora na miestny rozvoj v rámci iniciatívy LEADER a podmienky v kapitole 7., ods. 3 až ods. 5 vyššie uvedenej príručky. Žiadateľ musí zároveň spĺňať aj nasledovné podmienky (ak relevantné): 1. Výdavky na hmotné a nehmotné investície, ktoré sú v súlade s podporovanými činnosťami v rámci tohto podopatrenia, vrátane výdavkov na začlenenie prvkov zelenej infraštruktúry – náklady na následné "ozelenenie" objektov a ich začlenenie do zelenej infraštruktúry obce. 2. Všeobecné náklady súvisiace s bodom 1 (v prípade investičných opatrení): a) výstavba, obstaranie (vrátane leasingu) alebo zlepšenie nehnuteľného majetku b) kúpa alebo kúpa na leasing nových strojov a zariadení, ako i strojov a zariadení do výšky ich trhovej hodnoty

	c) všeobecné náklady súvisiace s výdavkami uvedenými v bode a) a v bode b) ako sú poplatky architektom, inžinierom a konzultantom, poplatky za poradenstvo v oblasti environmentálnej a ekonomickej udržateľnosti vrátane štúdií uskutočniteľnosti. Štúdie uskutočniteľnosti zostávajú oprávnenými aj v prípade, ak sa na základe ich výsledkov nebudú realizovať žiadne výdavky uvedené v bodoch a) a b) – max. do 15% z výšky projektu d) nehmotné investície ako obstaranie alebo vývoj počítačového softvéru, získanie patentov, licencií, autorských práv a obchodných značiek Výdavky pre žiadateľa/prijímateľa projektov v rámci implementácie stratégie CLLD sú považované za oprávnené, ak vznikli a boli zaplatené v čase od podania ŽoNFP, na základe výzvy na predkladanie ŽoNFP v rámci implementácie stratégie CLLD, ktorá je vyhlásená MAS, s výnimkou všeobecných nákladov súvisiacich s investíciou vymedzených v článku 45 ods. 2 písm. c) nariadenia EP a Rady (EÚ) č. 1305/2013, kde sa za oprávnené budú považovať vzniknuté a zaplatené - výdavky v čase pred podaním ŽoNFP na základe výzvy na predkladanie ŽoNFP v rámci implementácie stratégie CLLD, ktorá je vyhlásená príslušnou MAS, a to od 1. januára 2016. Oprávnené výdavky sú výdavky vzniknuté pri uskutočnení VO/O ktoré sa začalo najskôr dňa 19. apríla 2016. Uvedené sa vzťahuje aj na všeobecné náklady súvisiace s investíciou vymedzené v článku 45 ods. 2 písm. c) nariadenia EPFRV.					
Výška príspevku (minimálna a maximálna)	0 – 70 000€					
Finančný plán						
	Región	Spolu	EÚ	ŠR	VZ	Iné
	MR	143 500	107 625	35 875	0	
	VR	0	0	0	0	
	Spolu	143 500	107 625	35 875	0	
Princípy stanovenie výberových a hodnotiacich kritérií/ Hlavné zásady výberu operácií	pre V súlade s PRV, kapitola 8.2.6.3.3.7 a vlastné princípy: - Žiadateľ ešte nezískal pomoc v rámci stratégie CLLD v danom opatrení - Počet obyvateľov, ktorí budú mať prospech so zrealizovaného projektu					

Merateľné ukazovatele projektu	Kód/ID	Názov/Ukazovateľ	Merná jednotka	Počiatočná Hodnota	Celková cieľová hodnota
	OZMR 3.1	počet malých investícií do infraštruktúry CR	počet	0	3
	7.5	Počet operácií, ktoré získali podporu na investície do rekreačnej/turistickej infraštruktúry	počet	0	3
	7.5	Počet obyvateľov, ktorí majú prospech zo zlepšenia služieb/infraštruktúry	počet	0	3000
	7.5	Celkové verejné výdavky (v EUR)	€	0	143 500
	7.5	Celkové investície (verejné + súkromné)	€	0	143 500

Názov opatrenia	3.1 Podporiť infraštruktúru v CR (občiansky/neziskový sektor) 3.2. Zrekonštruovať chátrajúce pamiatky (občiansky/neziskový sektor)
Priradenie kódu opatrenia	Opatrenie 7., Podopatrenie 7.5. – Podpora na investície do rekreačnej infraštruktúry, turistických informácií a do turistickej infraštruktúry malých rozmerov na verejné využitie NEVEREJNÝ SEKTOR
Priradenie k fokusovej oblasti PRV/ŠC IROP	6B, 6A
Ciele opatrenia	Cieľom opatrenia je zrekonštruovať chátrajúce pamiatky na území OZ MR, a tak prispieť k ekonomickému rozvoju a zvyšovaniu zamestnanosti.
Zdôvodnenie výberu	Na území chátrajú pamiatky a celkovo chýbajú vhodné atrakcie a ponuka pre turistov. Existujúce objekty sa po zrekonštruovaní stanú súčasťou ponuky v cestovnom ruchu, ktorá okrem nich zahŕňa aj objekty prírodného dedičstva. Tým stúpne atraktivita regiónu ako celku.
Rozsah a oprávnené činnosti	Oprávnené aktivity projektu (činnosti), ktoré žiadateľ musí spĺňať sú oprávnené aktivity projektu (činnosti) v zmysle stratégie CLLD uvedené vo výzve na predkladanie ŽoNFP ako oprávnené aktivity/činnosti MAS. Žiadateľ musí zároveň spĺňať aj podmienky uvedené v bode 2.1 pre Podopatrenie 7.5 Podpora na investície do rekreačnej infraštruktúry, turistických informácií a do turistickej infraštruktúry malých rozmerov na verejné využitie uvedené v Prílohe 6B k Príručke pre prijímateľa o poskytnutie nenávratného finančného

	príspevku z Programu rozvoja vidieka SR 2014 – 2022 pre opatrenie 19. Podpora na miestny rozvoj v rámci iniciatívy LEADER. Žiadateľ musí zároveň spĺňať aj nasledovné podmienky (ak relevantné): - investície, ktoré súvisia s vytvorením, udržiavaním, obnovou a skvalitňovaním turisticky zaujímavých objektov, bodov a miest vrátane príslušnej infraštruktúry – miestne kultúrne, historické, prírodné a iné objekty a zaujímavosti, zriadenie múzejných a galerijných zariadení a pod. - investície do rekreačnej infraštruktúry, turistických informácií a informačných tabúl v turistických lokalitách na verejné využitie, budovanie drobných obslužných zariadení pre turistov, informačné body, smerové tabule, KIOSKy a pod. - budovanie, rekonštrukcia náučných chodníkov, cykloturistických chodníkov, ich napojenie na náučné chodníky, budovanie doplnkovej infraštruktúry (odpočinkové miesta, prístrešky, stojany na bicykle a pod.), výstavba vyhladkových veží, budovanie, údržba a obnova cykloturistického značenia na existujúcich cykloturistických trasách a pod.
Oprávnení prijímatelia	1. Občianske združenie 2. Cirkevné organizácie
Intenzita pomoci	Výška podpory z celkových oprávnených nákladov - pre občiansky / neziskový sektor: 95%
Oprávnené výdavky	Oprávnené výdavky projektu, ktoré žiadateľ musí spĺňať sú oprávnené výdavky v zmysle stratégie CLLD uvedené vo výzve na predkladanie ŽoNFP ako oprávnené výdavky MAS. Žiadateľ musí zároveň spĺňať aj podmienky uvedené v bode 2.2 pre Podopatrenie 7.5 Podpora na investície do rekreačnej infraštruktúry, turistických informácií a do turistickej infraštruktúry malých rozmerov na verejné využitie uvedené v Prílohe 6B k Príručke pre prijímateľa o poskytnutie nenávratného finančného príspevku z Programu rozvoja vidieka SR 2014 – 2022 pre opatrenie 19. Podpora na miestny rozvoj v rámci iniciatívy LEADER a podmienky v kapitole 7., ods. 3 až ods. 5 vyššie uvedenej príručky. Žiadateľ musí zároveň spĺňať aj nasledovné podmienky (ak relevantné):

	1. Výdavky na hmotné a nehmotné investície, ktoré sú v súlade s podporovanými činnosťami v rámci tohto podopatrenia, vrátane výdavkov na začlenenie prvkov zelenej infraštruktúry – náklady na následné "ozelenenie" objektov a ich začlenenie do zelenej infraštruktúry obce. 2. Všeobecné náklady súvisiace s bodom 1 (v prípade investičných opatrení): a) výstavba, obstaranie (vrátane leasingu) alebo zlepšenie nehnuteľného majetku b) kúpa alebo kúpa na leasing nových strojov a zariadení, ako i strojov a zariadení do výšky ich trhovej hodnoty c) všeobecné náklady súvisiace s výdavkami uvedenými v bode a) a v bode b) ako sú poplatky architektom, inžinierom a konzultantom, poplatky za poradenstvo v oblasti environmentálnej a ekonomickej udržateľnosti vrátane štúdií uskutočniteľnosti. Štúdie uskutočniteľnosti zostávajú oprávnenými aj v prípade, ak sa na základe ich výsledkov nebudú realizovať žiadne výdavky uvedené v bodoch a) a b) – max. do 15% z výšky projektu d) nehmotné investície ako obstaranie alebo vývoj počítačového softvéru, získanie patentov, licencií, autorských práv a obchodných značiek Výdavky pre žiadateľa/prijímateľa projektov v rámci implementácie stratégie CLLD sú považované za oprávnené, ak vznikli a boli zaplatené v čase od podania ŽoNFP, na základe výzvy na predkladanie ŽoNFP v rámci implementácie stratégie CLLD, ktorá je vyhlásená MAS, s výnimkou všeobecných nákladov súvisiacich s investíciou vymedzených v článku 45 ods. 2 písm. c) nariadenia EP a Rady (EÚ) č. 1305/2013, kde sa za oprávnené budú považovať vzniknuté a zaplatené - výdavky v čase pred podaním ŽoNFP na základe výzvy na predkladanie ŽoNFP v rámci implementácie stratégie CLLD, ktorá je vyhlásená príslušnou MAS, a to od 1. januára 2016. Oprávnené výdavky sú výdavky vzniknuté pri uskutočnení VO/O ktoré sa začalo najsôr dňa 19. apríla 2016. Uvedené sa vzťahuje aj na všeobecné náklady súvisiace s investíciou vymedzené v článku 45 ods. 2 písm. c) nariadenia EPFRV.					
Výška príspevku (minimálna a maximálna)	0 – 100 000€					
	Región	Spolu	EÚ	ŠR	VZ	iné
	MR	142 631,58	101 625,00	33 875,00	7 131,58	0
	VR	0	0	0	0	0

	Spolu	142 631,58	101 625,00	33 875,00	7 131,58	0
Princípy pre stanovenie výberových a hodnotiacich kritérií/Hlavné zásady výberu operácií	V rámci výberu projektov bude aplikovaný systém bodového hodnotenia. Zároveň bude stanovená minimálna prahová hodnota, ktorú musí projekt dosiahnuť, aby bol oprávnený, prípadne bude stanovená podmienka, že ak niektoré z definovaných kritérií projekt nespĺňa (resp. hodnotenie je 0) nemôže byť schválený (aspekt kvality). V rámci hodnotenia budú minimálne aplikované princípy: komplexnosť, udržateľnosť, realizovateľnosť, hospodárnosť, efektívnosť projektu. Uprednostnené budú projekty súvisiace s ekonomickým rozvojom, projekty, v rámci ktorých budú mať realizované operácie dopad na širšie územie v rámci MAS, projekty začleňujúce prvky zelenej infraštruktúry a projekty uľahčujúce prístup marginalizovaných skupín k podpore. v súlade s PRV, kapitola 8.2.6.3.3.7 a vlastné princípy: - Žiadateľ ešte nezískal pomoc v rámci stratégie CLLD v danom opatrení - Počet obyvateľov, ktorí budú mať prospech so zrealizovaného projektu					
Merateľné ukazovatele projektu	Kód/ID	Názov/Ukazovateľ	Merná jednotka	Počiatočná Hodnota	Celková cieľová hodnota	
	OZMR 3.2	počet pamiatok so zlepšeným tech.stavom	počet	0	2	
	7.5	Počet operácií, ktoré získali podporu na investície do rekreačnej/turistickej infraštruktúry	Počet	0	2	
	7.5	Počet obyvateľov, ktorí majú prospech zo zlepšenia služieb/infraštruktúry	Počet	0	1000	
	7.5	Celkové verejné výdavky (v EUR)	€	0	142 631,58	

Názov opatrenia	5.1. Zabezpečiť dostatok komunitných sociálnych služieb
Priradenie kódu opatrenia	-

Priradenie k fokusovej oblasti PRV/ŠC IROP	ŠC 5.1.2 Zlepšenie udržateľných vzťahov medzi vidieckymi rozvojovými centrami a ich zázemím vo verejných službách a vo verejných infraštruktúrach					
Ciele opatrenia	Cieľom opatrenia je zabezpečiť dostatok komunitných sociálnych služieb a prispieť tak k lepšej kvalite života v obciach. -					
Zdôvodnenie výberu	Na území nie je záujem o sociálne služby, nie je dostatočné pokrytie opatrovateľskými službami, chýba denný stacionár a komunitné centrá, aj keď ako ukázala SWOT analýza obyvateľstvo starne a súčasne je vysoké zastúpenie obyvateľov rómskej národnosti. Preto je nevyhnutné doplniť aj komunitné sociálne služby v jednotlivých obciach, resp. spoločným postupom viacerých obcí pre ich vyššiu efektivitu.					
Rozsah a oprávnené činnosti	Oprávnené činnosti: - zriaďovanie nových alebo rekonštrukcia a modernizácia existujúcich zariadení pre poskytovanie komunitných sociálnych služieb vrátane materiálno-technického vybavenia - zvyšovanie kvality a kapacity komunitných sociálnych služieb - rozvoj terénnych a ambulantných sociálnych služieb - infraštruktúra komunitných centier					
Oprávnení prijímatelia	Oprávnení prijímatelia: - obce, - mikroregionálne združenia, - občianske združenia, neziskové organizácie, cirkevné organizácie					
Intenzita pomoci	Intenzita pomoci v prípade obcí a mimovládnych/neziskových organizácií je 95%					
Oprávnené výdavky	v súlade s IROP, časť 2.5.1.1					
Výška príspevku (minimálna a maximálna)	0 – 70 000€					
Finančný plán	Región	Spolu	EÚ	ŠR	VZ	Iné
	MR	113 158	107 500	0	5 658	0

	VR	0	0	0	0	0
	Spolu	113 158	107 500	0	5 658	0
Princípy pre stanovenie výberových a hodnotiacich kritérií/ Hlavné zásady výberu operácií	Pre efektívne dosiahnutie čo najväčšieho príspevku operácií/projektov k naplneniu cieľov stratégie a dosiahnutie stanovených výsledkov navrhované projekty rešpektujú nasledovné princípy: - Projekt musí mať preukázateľný dopad na podporu, rozvoj alebo posilnenie vzťahov medzi mestom a jeho okolitým zázemím obcí alebo medzi obcou ako rozvojovým pólom a jej sídelným zázemím. - Projekt uplatňuje zásadu „znečisťovateľ platí“. V prípade projektov, ktorých súčasťou bude znižovanie energetickej náročnosti, projekty rešpektujú aj princípy súvisiace s energetickou efektívnosťou, napríklad podporené budú projekty renovácie budov, ktorých opatrenia na úsporu energie budú navrhnuté nad rámec splnenia minimálnych požiadaviek na energetickú hospodárnosť budov podľa všeobecne platných právnych predpisov (v súlade s typom budovy).					
Povinné prílohy stanovené MAS	Nie sú stanovené					
Merateľné ukazovatele projektu	Kód/ID	Názov/Ukazovateľ	Merná jednotka	Počiatočná Hodnota	Celková cieľová Hodnota	
	OZMR 5.1	počet podporených zariadení pre poskytovanie komunitných soc. Služieb	počet	0	3	
	O0158	Počet nových služieb a prvkov verejnej infraštruktúry	počet	0	3	
	F0002	Celkové verejné výdavky	€	0	107 500	
Indikatívny harmonogram výziev	Začiatok implementácie stratégie CLLD: máj 2019. Bude vyhlásená minimálne jedna výzva raz za dva roky do vyčerpania alokácie.					
Názov opatrenia	6.1. Vybudovať, modernizovať učebne ZŠ; umožniť aktivity pre mladých na školách; zlepšiť stav materských škôl					
Priradenie kódu opatrenia	-					

Priradenie k fokusovej oblasti PRV/ŠC IROP	ŠC 5.1.2 Zlepšenie udržateľných vzťahov medzi vidieckymi rozvojovými centrami a ich zázemím vo verejných službách a vo verejných infraštruktúrach					
Ciele opatrenia	Cieľom opatrenia je vybudovať, modernizovať učebne ZŠ, a umožniť aktivity pre mladých na školách a zlepšiť stav materských škôl na území OZ MR, a tak prispieť k lepšej kvalite života v obciach.					
Zdôvodnenie výberu	Na území OZ MR má najvyššie percento ľudí základné vzdelanie, vysoké zastúpenie tvoria aj obyvatelia bez vzdelania. Súčasne je na území vysoké zastúpenie obyvateľov rómskej národnosti, ktorý v oblasti vzdelania bojujú s najväčšími problémami. Preto je nevyhnutné venovať sa aj rozvoju škôl, vrátane materských.					
Rozsah a oprávnené činnosti	Oprávnené činnosti: - vybudovanie, modernizácia odborných učební, laboratórií, jazykových učební ZŠ - skvalitnenie a rozšírenie kapacít predškolských zariadení					
Oprávnení prijímateľa	Oprávnení prijímateľa: - obce, - mikroregionálne združenia, - občianske združenia, neziskové organizácie, cirkevné organizácie					
Intenzita pomoci	V súlade s pravidlami spolufinancovania pomoci pre vybrané kategórie prijímateľov pre programové obdobie 2014 – 2020 je intenzita pomoci v prípade obcí 95% a v prípade mimovládnych/neziskových organizácií 95%					
Oprávnené výdavky	v súlade s IROP, kapitola 2.5.1.2. Hlavné zásady výberu operácií					
Výška príspevku (minimálna a maximálna)	0 – 70 000€					
Finančný plán	Región	Spolu	EÚ	ŠR	VZ	Iné
	MR	221 053	210 000	0	11 053	0
	VR	0	0	0	0	0
	Spolu	221 053	210 000	0	11 053	0

Princípy stanovenie výberových a hodnotiacich kritérií/Hlavné zásady výberu operácií pre	Projekt musí mať preukázateľný dopad na podporu, rozvoj alebo posilnenie vzťahov medzi mestom a jeho okolitým zázemím obcí alebo medzi obcou ako rozvojovým pólom a jej sídelným zázemím. Projekt uplatňuje zásadu „znečisťovateľ platí“.				
Povinné prílohy stanovené MAS	Nie sú stanovené				
Merateľné ukazovatele projektu	Kód/ID	Názov/Ukazovateľ	Merná jednotka	Počiatková hodnota	Celková cieľová hodnota
	OZMR 6.1	počet školských zariadení so zlepšenou kvalitou	Počet	0	4
	O0158	Počet nových služieb a prvkov verejnej infraštruktúry	Počet	0	4
	F0002	Celkové verejné výdavky	€	0	210 000
Indikatívny harmonogram výziev	Začiatok implementácie stratégie CLLD: máj 2019. Bude vyhlásená minimálne jedna výzva raz za dva roky do vyčerpania alokácie.				

Názov opatrenia	7.1. Zlepšiť vzhľad intravilánov obcí				
Priradenie opatrenia kódu	Opatrenie 7., Podopatrenie 7.4. – Podpora na investície do vytvárania, zlepšovania alebo rozširovania miestnych základných služieb pre vidiecke obyvateľstvo vrátane voľného času a kultúry a súvisiacej infraštruktúry - VEREJNÝ SEKTOR				
Priradenie k fokusovej oblasti PRV/ŠC IROP	6B, 6A				
Ciele opatrenia	Cieľom opatrenia je zlepšiť vzhľad intravilánov obcí na území OZ MR, a tak prispieť k lepšej kvalite života v obciach.				

Zdôvodnenie výberu	Na území nie sú upravené verejné priestranstvá a parky v niektorých obciach a nie sú vybudované športové ihriská v každej obci. Znížená atraktivita verejných priestranstiev má vplyv na kvalitu života obyvateľov, ale súvisí aj s rozvojom cestovného ruchu.
Rozsah a oprávnené činnosti	Oprávnené aktivity projektu (činnosti), ktoré žiadateľ musí spĺňať sú oprávnené aktivity projektu (činnosti) v zmysle stratégie CLLD uvedené vo výzve na predkladanie ŽoNFP ako oprávnené aktivity/činnosti MAS. Žiadateľ musí zároveň spĺňať aj podmienky uvedené v bode 2.1 pre Podopatrenie 7.4 Podpora na investície do vytvárania, zlepšovania alebo rozširovania miestnych základných služieb pre vidiecke obyvateľstvo vrátane voľného času a kultúry a súvisiacej infraštruktúry uvedené v Prílohe 6B k Príručke pre prijímateľa o poskytnutie nenávratného finančného príspevku z Programu rozvoja vidieka SR 2014 – 2022 pre opatrenie 19. Podpora na miestny rozvoj v rámci iniciatívy LEADER. Žiadateľ musí zároveň spĺňať aj nasledovné podmienky (ak relevantné): - investície súvisiace s vytváraním podmienok pre trávenie voľného času vrátane príslušnej infraštruktúry – napr. výstavba/rekonštrukcia/modernizácia/rozšírenie (prístavba,nadstavba, zväčšenie) športovísk a detských ihrísk, amfiteátrov/ vonkajší exteriérový priestor pre kultúrne a spoločenské podujatia, ktoré musí byť spojené pevne so zemou (vrátane zastrešenia, osvetlenia, ozvučenia apod.) , investície do rekonštrukcie nevyužívaných objektov v obci pre komunitnú/spolkovú činnosť vrátane rekonštrukcie existujúcich kultúrnych domov - investície zamerané na zriadenie nových, rozšírenie (prístavba, nadstavba, prestavba), rekonštrukcia a modernizácia existujúcich domov smútku vrátane ich okolia - investície súvisiace so zvyšovaním kvality života obyvateľov – investície spojené s odstraňovaním malých tzv. divokých skládok odpadov resp. opusteného odpadu - investície súvisiace s vytváraním podmienok pre rozvoj podnikania – rekonštrukcia, modernizácia/rozšírenie (prístavba,nadstavba, zväčšenie) nevyužívaných objektov v obci pre podnikateľskú činnosť, výstavba/rekonštrukcia tržníc pre podporu predaja miestnych produktov a pod. - investície do využívania OZE vrátane investícií spojenými s úsporou energie – len ako súčasť investícií do miestnych služieb. Za miestne služby sa považujú len služby spojené so spolkovou činnosťou v rámci komunitných centier, služby spojené s kultúrou v rámci kultúrnych domov, služby spojené s poskytovaním samosprávnych činností v rámci obecných úradov, služby spojené s predškolskou výchovou v rámci materských škôlok a služieb spojených so športom v rámci obecných športových hál a telocviční

	- investície súvisiace so zvýšením bezpečnosti t.j. nákup prídavných zariadení na komunálnu techniku na čistenie, údržbu zelene a zimnú údržbu ciest/miestnych komunikácií a chodníkov (malé zariadenia) a investície súvisiace so zvýšením bezpečnosti a prevencie proti vandalizmu na verejných priestoroch (montáž kamerových systémov a iných bezpečnostných prvkov)
Oprávnení prijímatelia	obce z územia MAS OZ Medzi riekami ; združenia obcí podľa § 20b zákona č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení v znení neskorších predpisov
Intenzita pomoci	Výška podpory z celkových oprávnených nákladov pre obce a združenia obcí: 100 %, s maximálnym limitom v zmysle definície malej infraštruktúry
Oprávnené výdavky	Oprávnené výdavky projektu, ktoré žiadateľ musí spĺňať sú oprávnené výdavky v zmysle stratégie CLLD uvedené vo výzve na predkladanie ŽoNFP ako oprávnené výdavky MAS. Žiadateľ musí zároveň spĺňať aj podmienky uvedené v bode 2.2 pre Podopatrenie 7.4 Podpora na investície do vytvárania, zlepšovania alebo rozširovania miestnych základných služieb pre vidiecke obyvateľstvo vrátane voľného času a kultúry a súvisiacej infraštruktúry uvedené v Prílohe 6B k Príručke pre prijímateľa o poskytnutie nenávratného finančného príspevku z Programu rozvoja vidieka SR 2014 – 2022 pre opatrenie 19. Podpora na miestny rozvoj v rámci iniciatívy LEADER a podmienky v kapitole 7., ods. 3 až ods. 5 vyššie uvedenej príručky. Žiadateľ musí zároveň spĺňať aj nasledovné podmienky (ak relevantné): 1. výdavky na hmotné a nehmotné investície v súlade s podporovanými činnosťami (vrátane začlenenie prvkov zelenej infraštruktúry, následné "ozelenenie" objektov a ich začlenenie do zelenej infraštruktúry obce, náklady súvisiace s investíciami do využívania OZE a do úspor energie, pokiaľ sú tieto investície súčasťou iných investícií v rámci operácie) 2. súvisiace všeobecné náklady s bodom 1 (v prípade investičných opatrení): a) výstavba, obstaranie (vrátane leasingu) alebo zlepšenie nehnuteľného majetku; b) kúpa alebo kúpa na leasing nových strojov a zariadení, ako i strojov a zariadení do výšky ich trhovej hodnoty; c) všeobecné náklady súvisiace s výdavkami uvedenými v bode a) a v bode b) ako sú poplatky architektom, inžinierom a konzultantom, poplatky za poradenstvo v oblasti environmentálnej a ekonomickej udržateľnosti

	vrátane štúdií uskutočniteľnosti. Štúdie uskutočniteľnosti zostávajú oprávnenými aj v prípade, ak sa na základe ich výsledkov nebudú realizovať žiadne výdavky uvedené v bodoch a) a b) – max. do 15% z výšky projektu; d) nehmotné investície ako obstaranie alebo vývoj počítačového softvéru, získanie patentov, licencií, autorských práv a obchodných značiek. - Pod výdavkami na prípravné práce sa rozumejú výdavky na poplatky architektom, projektantom, inžinierom a konzultantom súvisiace s vypracovaním projektovej dokumentácie (max. 4%), výdavky za stavebný dozor (max. 1%) a výdavky na poradenstvo v oblasti environmentálnej a ekonomickej udržateľnosti vrátane štúdií uskutočniteľnosti (max. 8%). Výdavky pre žiadateľa/prijímateľa projektov v rámci implementácie stratégie CLLD sú považované za oprávnené, ak vznikli a boli zaplatené v čase od podania ŽoNFP, na základe výzvy na predkladanie ŽoNFP v rámci implementácie stratégie CLLD, ktorá je vyhlásená MAS, s výnimkou všeobecných nákladov súvisiacich s investíciou vymedzených v článku 45 ods. 2 písm. c) nariadenia EP a Rady (EÚ) č. 1305/2013, kde sa za oprávnené budú považovať vzniknuté a zaplatené - výdavky v čase pred podaním ŽoNFP na základe výzvy na predkladanie ŽoNFP v rámci implementácie stratégie CLLD, ktorá je vyhlásená príslušnou MAS, a to od 1. januára 2016. Oprávnené výdavky sú výdavky vzniknuté pri uskutočnení VO/O ktoré sa začalo najskôr dňa 19. apríla 2016. Uvedené sa vzťahuje aj na všeobecné náklady súvisiace s investíciou vymedzené v článku 45 ods. 2 písm. c) nariadenia EPFRV.					
Výška príspevku (minimálna a maximálna)	0 – 100 000€					
Finančný plán	Región	Spolu	EÚ	ŠR	VZ	Iné
	MR	350 000	262 500	87 500	0	0
	VR	0	0	0	0	0
	Spolu	350 000	262 500	87 500	0	0
Princípy stanovenie výberových a pre	V rámci výberu projektov bude aplikovaný systém bodového hodnotenia. Zároveň bude stanovená minimálna prahová hodnota, ktorú musí projekt dosiahnuť, aby bol oprávnený, prípadne bude stanovená podmienka, že ak niektoré z definovaných kritérií projekt nesplňa (resp. hodnotenie je 0) nemôže byť schválený (aspekt kvality).					

hodnotiacich kritérií/ Hlavné zásady výberu operácií	V rámci hodnotenia budú minimálne aplikované princípy: komplexnosť, udržateľnosť, realizovateľnosť, hospodárnosť, efektívnosť projektu. Uprednostnené budú projekty súvisiace s ekonomickým rozvojom, projekty, v rámci ktorých budú mať realizované operácie dopad na širšie územie v rámci MAS, projekty začleňujúce prvky zelenej infraštruktúry a projekty uľahčujúce prístup marginalizovaných skupín k podpore. V súlade s PRV, kapitola 8.2.6.3.4.7 a vlastné princípy: - Žiadateľ ešte nezískal pomoc v rámci stratégie CLLD v danom opatrení - Počet obyvateľov, ktorí budú mať prospech so zrealizovaného projektu				
Merateľné ukazovatele projektu	Kód/ID	Názov/Ukazovateľ	Merná jednotka	Počiatočná hodnota	Celková cieľová hodnota
	OZMR 7.1	počet nových, alebo inovovaných prvkov verejných priestranstiev	Počet	0	6
	7.4	Počet operácií, ktoré získali podporu na investície do miestnych zákl. služieb pre vidiecke obyvateľstvo	Počet	0	6
	7.4	Počet obyvateľov, ktorí majú prospech zo zlepšenia služieb/infraštruktúry	Počet	0	3200
	7.4	Celkové verejné výdavky	€	0	350 000

Časť B.) Akčný plán pre chod MAS a animácie

Tabuľka č. 29: Animácie (základná alokácia pre MAS z menej rozvinutého regiónu)

Názov opatrenia	10.1 Zabezpečiť financovanie animačných nákladov MAS v súvislosti s oživovaním stratégie CLLD
Priradenie kódu opatrenia	19.4

Priradenie k fokusovej oblasti PRV/ŠC IROP	6B,
Ciele opatrenia	Cieľom opatrenia je efektívne zabezpečenie animačných činností v súvislosti s oživovaním stratégie CLLD na území MAS. Realizácia opatrenia prispieva k naplneniu špecifického cieľa 4.2.
Zdôvodnenie výberu	Všeobecný rozvoj územia musí byť podporený aj zvyšovaním informovanosti, vzdelanosti a súdržnosti obyvateľov cez propagáciu a vzdelávanie.
Rozsah a oprávnené činnosti	Financovanie animačných nákladov MAS vrátane propagácie a informovania o výsledkoch stratégie, organizácie podujatí pre miestnych aktérov a vzdelávania potenciálnych prijímateľov
Oprávnení prijímatelia	Miestna akčná skupina
Intenzita pomoci	100 %
Oprávnené výdavky	• propagácia a informovanie o dotknutej oblasti a výsledkoch stratégie CLLD; • výmena informácií medzi miestnymi aktérmi – semináre, konferencie, workshopy pre členov MAS, ďalších aktérov ako aj, zamerané na ich rozširovanie vedomostí a zručností pri vykonávaní stratégie CLLD a s tým spojených prác; • vzdelávanie potenciálnych prijímateľov zamerané na rozširovanie vedomostí a zručností pri príprave projektov. Výdavky pre žiadateľa/prijímateľa projektov v rámci implementácie stratégie CLLD sú považované za oprávnené, ak vznikli a boli zaplatené v čase od podania ŽoNFP, na základe výzvy na predkladanie ŽoNFP v rámci implementácie stratégie CLLD, ktorá je vyhlásená MAS, s výnimkou všeobecných nákladov súvisiacich s investíciou vymedzených v článku 45 ods. 2 písm. c) nariadenia EP a Rady (EÚ) č. 1305/2013, kde sa za oprávnené budú považovať vzniknuté a zaplatené - výdavky v čase pred podaním ŽoNFP na základe výzvy na predkladanie ŽoNFP v rámci implementácie stratégie CLLD, ktorá je vyhlásená príslušnou MAS, a to od 1. januára 2016. Oprávnené výdavky sú výdavky vzniknuté pri uskutočnení VO/O ktoré sa začalo najskôr dňa 19. apríla 2016. Uvedené sa vzťahuje aj na všeobecné náklady súvisiace s investíciou vymedzené v článku 45 ods. 2 písm. c) nariadenia EPFRV.

Finančný plán	Región	Spolu	EÚ	ŠR	VZ	Iné
	MR	24 000	18 000	6 000	0	0
	VR	0	0	0	0	0
	Spolu	24 000	18 000	6 000	0	0
Merateľné ukazovatele projektu	Kód/ID	Názov/Ukazovateľ		Merná jednotka	Počiatková hodnota	Celková cieľová hodnota
	19.4	Celkové verejné výdavky		EUR	0	24 000

Tabuľka č. 30: Chod MAS 1 a Chod MAS 2 v rámci IROP (základná alokácia z menej rozvinutého regiónu)

Názov opatrenia	9.1 Financovanie prevádzkových nákladov MAS spojených s riadením uskutočňovania stratégie CLLD
Priradenie kódu opatrenia	19.4. Podpora na prevádzkové náklady a oživenie
Priradenie k fokusovej oblasti PRV	6B
Ciele opatrenia	Cieľom opatrenia je efektívne zabezpečenie chodu MAS. Realizácia opatrenia prispieva k naplneniu špecifického cieľa 4.1.
Zdôvodnenie výberu	Bezproblémové riadenie stratégie CLLD má vplyv na všeobecné plnenie cieľov zadefinovaných v rámci ostatných opatrení.
Rozsah a oprávnené činnosti	Financovanie prevádzkových nákladov MAS spojených s riadením uskutočňovania stratégie CLLD: A.) personálne a administratívne náklady MAS (prevádzkové, osobné, poistenie), B.) vzdelávanie zamestnancov a členov MAS (školenia, konferencie, semináre, workshopy a pod., okrem školení pre predkladateľov projektov), ktorí sa podieľajú na príprave a vykonávaní stratégie CLLD. C.) náklady na publicitu a sieťovanie: účasť zamestnancov a členov MAS na stretnutiach s inými MAS, vrátane zasadaní národných a európskych sietí, ako aj poplatky za členstvo v regionálnych, národných alebo európskych sieťach MAS,

	D.) finančné náklady (napr. bankové poplatky), E.) náklady vynaložené na monitorovanie, hodnotenie a aktualizáciu stratégií CLLD (na úrovni MAS),					
Oprávnení prijímatelia	Miestna akčná skupina					
Intenzita pomoci	95 %					
Oprávnené výdavky	V súlade s IROP pre ŠC 5.1.1: • personálne a administratívne náklady MAS, • vzdelávanie zamestnancov a členov MAS, • náklady na publicitu a sieťovanie, • finančné náklady (napr. bankové poplatky), • monitorovanie, hodnotenie a aktualizáciu stratégií CLLD.					
Finančný plán	Región	Spolu	EÚ	ŠR	VZ	Iné
	MR	135 939	129 142	0	6 797	0
	VR	0	0	0	0	0
	Spolu	135 939	129 142	0	6 797	0
Merateľné ukazovatele projektu	Kód/ID	Názov/Ukazovateľ		Merná jednotka	Počiatočná hodnota	Celková cieľová hodnota
	O0241	Počet podporených MAS		Počet	0	1

Tabuľka č. 31: Chod MAS a animácie (dodatočná alokácia na základe splnenia míľníka A), max. 20% z pridelenej dodatočnej alokácie na základe splnenia míľníka A

Názov opatrenia	11.1 Financovanie prevádzkových nákladov MAS spojených s riadením uskutočňovania stratégie CLLD
Priradenie kódu opatrenia	19.4. Podpora na prevádzkové náklady a oživenie

Priradenie k fokusovej oblasti PRV	6B
Ciele opatrenia	Cieľom opatrenia je efektívne zabezpečenie chodu MAS.
Zdôvodnenie výberu	Bezproblémové riadenie stratégie CLLD má vplyv na všeobecné plnenie cieľov zadefinovaných v rámci ostatných opatrení.
Rozsah a oprávnené činnosti	1. Financovanie prevádzkových nákladov MAS spojených s riadením uskutočňovania stratégií CLLD: A.) personálne a administratívne náklady MAS (prevádzkové, osobné, poistenie), B.) vzdelávanie zamestnancov a členov MAS (školenia, konferencie, semináre, workshopy a pod., okrem školení pre predkladateľov projektov), ktorí sa podieľajú na príprave a vykonávaní stratégie CLLD. C.) náklady na publicitu a sieťovanie: účasť zamestnancov a členov MAS na stretnutiach s inými MAS, vrátane zasadaní národných a európskych sietí, ako aj poplatky za členstvo v regionálnych, národných alebo európskych sieťach MAS, D.) finančné náklady (napr. bankové poplatky), E.) náklady vynaložené na monitorovanie, hodnotenie a aktualizáciu stratégií CLLD (na úrovni MAS) 2. financovanie animačných nákladov MAS v súvislosti s oživovaním stratégie CLLD: a. propagácia a informovanie o dotknutej oblasti a výsledkoch stratégie CLLD; b. výmena informácií medzi miestnymi aktérmi - semináre, konferencie, workshopy pre členov MAS, ďalších aktérov ako aj, zamerané na ich rozširovanie vedomostí a zručností pri vykonávaní stratégie CLLD a s tým spojených prác; c. vzdelávanie potenciálnych prijímateľov zamerané na rozširovanie vedomostí a zručností pri príprave projektov
Oprávnení prijímatelia	Miestna akčná skupina
Intenzita pomoci	100 %
Oprávnené výdavky	1. financovanie prevádzkových nákladov MAS spojených s riadením uskutočňovania stratégií CLLD:

a. personálne a administratívne náklady MAS (prevádzkové vrátane nákladov na prenájom kancelárskych priestorov, osobné náklady, poistenie); b. vzdelávanie zamestnancov a členov MAS (školenia, konferencie, semináre, workshopy a pod., okrem školení pre predkladateľov projektov), ktorí sa podieľajú na príprave a vykonávaní stratégie CLLD; c. náklady na publicitu a sieťovanie: účasť zamestnancov a členov MAS na stretnutiach s inými MAS, vrátane zasadaní národných a európskych sietí, ako aj poplatky za členstvo v 583 regionálnych, národných alebo európskych sieťach MAS; d. finančné náklady (napr. bankové poplatky); e. náklady vynaložené na monitorovanie, hodnotenie a aktualizáciu stratégií CLLD (na úrovni MAS); 2. financovanie animačných nákladov MAS v súvislosti s oživovaním stratégie CLLD: a. propagácia a informovanie o dotknutej oblasti a výsledkoch stratégie CLLD; b. výmena informácií medzi miestnymi aktérmi - semináre, konferencie, workshopy pre členov MAS, ďalších aktérov ako aj, zamerané na ich rozširovanie vedomostí a zručností pri vykonávaní stratégie CLLD a s tým spojených prác; c. vzdelávanie potenciálnych prijímateľov zamerané na rozširovanie vedomostí a zručností pri príprave projektov.						
Finančný plán	Región	Spolu	EÚ	ŠR	VZ	Iné
	MR	22 065,48	16 549,11	5 516,37	0	0
	VR	0	0	0	0	0
	Spolu	22 065,48	16 549,11	5 516,37	0	0
Merateľné ukazovatele projektu	Kód/ID	Názov/Ukazovateľ		Merná jednotka	Počiatočná hodnota	Celková cieľová hodnota
	19.4	Počet podporených MAS		Počet	0	1

Tabuľka č. 32: Chod MAS a animácie (dodatočná alokácia na základe predĺženia obdobia PRV v zmysle nariadenia o prechodných pravidlách), max. 20% z pridelenej alokácie na základe predĺženia PRV v zmysle nariadenia o prechodných pravidlách

Názov opatrenia	12.1 Financovanie prevádzkových nákladov MAS spojených s riadením uskutočňovania stratégie CLLD
Priradenie kódu opatrenia	19.4. Podpora na prevádzkové náklady a oživenie
Priradenie k fokusovej oblasti PRV/ŠC IROP	6B
Ciele opatrenia	Cieľom opatrenia je efektívne zabezpečenie chodu MAS.
Zdôvodnenie výberu	Bezproblémové riadenie stratégie CLLD má vplyv na všeobecné plnenie cieľov zadefinovaných v rámci ostatných opatrení.
Rozsah a oprávnené činnosti	1. Financovanie prevádzkových nákladov MAS spojených s riadením uskutočňovania stratégií CLLD: A.) personálne a administratívne náklady MAS (prevádzkové, osobné, poistenie), B.) vzdelávanie zamestnancov a členov MAS (školenia, konferencie, semináre, workshopy a pod., okrem školení pre predkladateľov projektov), ktorí sa podieľajú na príprave a vykonávaní stratégie CLLD. C.) náklady na publicitu a sieťovanie: účasť zamestnancov a členov MAS na stretnutiach s inými MAS, vrátane zasadaní národných a európskych sietí, ako aj poplatky za členstvo v regionálnych, národných alebo európskych sieťach MAS, D.) finančné náklady (napr. bankové poplatky), E.) náklady vynaložené na monitorovanie, hodnotenie a aktualizáciu stratégií CLLD (na úrovni MAS) 2. financovanie animačných nákladov MAS v súvislosti s oživovaním stratégie CLLD: a. propagácia a informovanie o dotknutej oblasti a výsledkoch stratégie CLLD; b. výmena informácií medzi miestnymi aktérmi - semináre, konferencie, workshopy pre členov MAS, ďalších aktérov ako aj, zamerané na ich rozširovanie vedomostí a zručností pri vykonávaní stratégie CLLD a s tým spojených prác; c. vzdelávanie potenciálnych prijímateľov zamerané na rozširovanie vedomostí a zručností pri príprave projektov

Oprávnení prijímatelia	Miestna akčná skupina					
Intenzita pomoci	100 %					
Oprávnené výdavky	1. financovanie prevádzkových nákladov MAS spojených s riadením uskutočňovania stratégií CLLD: a. personálne a administratívne náklady MAS (prevádzkové vrátane nákladov na prenájom kancelárskych priestorov, osobné náklady, poistenie); b. vzdelávanie zamestnancov a členov MAS (školenia, konferencie, semináre, workshopy a pod., okrem školení pre predkladateľov projektov), ktorí sa podieľajú na príprave a vykonávaní stratégie CLLD; c. náklady na publicitu a sieťovanie: účasť zamestnancov a členov MAS na stretnutiach s inými MAS, vrátane zasadaní národných a európskych sietí, ako aj poplatky za členstvo v 583 regionálnych, národných alebo európskych sieťach MAS; d. finančné náklady (napr. bankové poplatky); e. náklady vynaložené na monitorovanie, hodnotenie a aktualizáciu stratégií CLLD (na úrovni MAS); 2. financovanie animačných nákladov MAS v súvislosti s oživovaním stratégie CLLD: a. propagácia a informovanie o dotknutej oblasti a výsledkoch stratégie CLLD; b. výmena informácií medzi miestnymi aktérmi - semináre, konferencie, workshopy pre členov MAS, ďalších aktérov ako aj, zamerané na ich rozširovanie vedomostí a zručností pri vykonávaní stratégie CLLD a s tým spojených prác; c. vzdelávanie potenciálnych prijímateľov zamerané na rozširovanie vedomostí a zručností pri príprave projektov.					
Finančný plán	Región	Spolu	EÚ	ŠR	VZ	Iné
	MR	57 585,69	43 189,27	14 396,42	0	0
	VR	0	0	0	0	0
	Spolu	57 585,69	43 189,27	14 396,42	0	0
	Kód/ID	Názov/Ukazovateľ	Merná jednotka	Počiatočná hodnota	Celková cieľová hodnota	

Merateľné ukazovatele projektu	19.4	Počet podporených MAS	Počet	0	1
--------------------------------	------	-----------------------	-------	---	---

5.3. Monitorovanie a hodnotenie stratégie CLLD

5.3.1. Opis monitorovania a hodnotenia stratégie CLLD

Monitorovanie projektu na pravidelnej báze je dôležitou súčasťou monitorovacích a hodnotiacich procesov. Úlohou monitorovania projektov je včasné získavanie informácií o stave realizácie jednotlivých projektov vrátane dosahovania plánovaných hodnôt merateľných ukazovateľov a je nástrojom na získanie potrebných údajov či sú napĺňané ciele stratégie.

Monitoring a hodnotenie umožňuje na základe zistených údajov robiť približne potrebné úpravy a korekcie v naplánovaných aktivitách tak, aby viedli k dosiahnutiu stanovených cieľov čo najefektívnejšie.

Monitorovacie opatrenia

Monitorovanie projektov prostredníctvom monitorovacích správ slúži na včasné získavanie potrebných údajov za účelom monitorovania a hmiňodnotenia napĺňania cieľov stratégie. Monitorovanie na úrovni projektu pozostáva z monitorovania počas realizácie projektu, pri jeho ukončení, po ukončení projektov a počas udržateľnosti projektu. Hodnoty povinných merateľných ukazovateľov bude OZ MR čerpať z monitorovacích správ projektov od jednotlivých prijímateľov, ŽoNFP a ŽoPr.

Prijímatelia budú predkladať kópiu monitorovacej správy a kópiu záverečnej ŽoP kancelárii OZ MR. Monitorovacia správa projektu bude vypracovaná podľa záväznej osnovy pre opatrenie, v rámci ktorého prijímateľ realizuje projekt. Monitorovacia správa bude obsahovať hodnoty sledovaných ukazovateľov, priebeh realizácie projektu, problémy pri realizácii projektu a ďalšie náležitosti, ktoré sú obsahom správy.

Hodnoty vlastných monitorovacích ukazovateľov bude OZ MR čerpať aj z priebežného monitoringu priebehu projektov, ktorý budú vykonávať členovia monitorovacieho výboru OZ MR v rámci monitoringu projektov na mieste min. 1-krát ročne počas realizácie projektov. Predmetom monitoringu projektov na mieste bude sledovanie vecného pokroku realizácie projektov. Monitoring realizácie projektov budú okrem OZ MR

vykonávať aj riadiace orgány pre PRV a to prostredníctvom monitorovacích správ, resp. môžu vyzvať prijímateľov po ukončení realizácie projektu na predloženie dodatočných informácií o zrealizovanom projekte.

Dosiahnuté hodnoty jednotlivých monitorovacích ukazovateľov bude OZ MR uvádzať v **Správe o implementácii stratégie CLLD** v zmysle vypracovaného vzoru, ktorý zverejní gestor CLLD, a každoročne ju bude predkladať vždy k 31.03. roka n+1. Pre potreby spracovania Správy o implementácii stratégie CLLD môže OZ MR 1-krát ročne požadovať od prijímateľov hodnoty vlastných monitorovacích ukazovateľov dosiahnuté za predchádzajúci kalendárny rok formou dotazníkového zisťovania, a to písomnou alebo elektronickou formou. Časť ukazovateľov do správy sa získa aj administratívnym spôsobom.

Hodnotiace opatrenia

Hodnotenie stratégie prispeje k zvýšeniu kvality, efektívnosti a účinnosti implementácie stratégie CLLD a naplnenia jej cieľov.

Hodnotenie stratégie bude vykonávať monitorovací výbor OZ MR v spolupráci s výkonným výborom OZ MR a pracovníkmi kancelárie OZ MR na základe stanovených ukazovateľov:

- povinné monitorovacie ukazovatele (na hodnotenie výsledkov projektov)
- vlastné monitorovacie ukazovatele (na hodnotenie výsledkov a dopadu stratégie)
- ukazovatele sebahodnotenia.

V rámci hodnotenia OZ MR vykoná:

- a) **strednodobé hodnotenie** (mid-term) v polovici implementácie stratégie CLLD (v roku 2020, najneskôr do 30.06.2020) s cieľom posúdiť celú stratégiu CLLD pričom výsledok posúdenia a hodnotenia má vplyv na jej aktualizáciu. Strednodobé hodnotenie predkladá OZ MR spolu so „Správou o implementácii stratégie CLLD“. V rámci tohto hodnotenia bude OZ MR sledovať aj plnenie míľnikov A a B detailne rozpísaných v kapitole 6.4, bod 5) aktualizovaného systému riadenia CLLD pre programové obdobie 2014-2020.

- b) **záverečné hodnotenie** (ex–post) na základe vyhodnotenia monitorovacích ukazovateľov s ohľadom na ich prínos pre naplnenie cieľov stratégie CLLD a prínos pre územie OZ MR.

Hodnotenie v zmysle vyššie uvedených bodov a) a b) vykonáva nezávislý hodnotiteľ, pričom zohľadní špecifiká v jednotlivých oblastiach sebahodnotenia.

V rámci sebahodnotenia bude OZ MR sledovať monitorovacie ukazovatele v nasledovných oblastiach:

- a) implementácia stratégie CLLD vrátane 7 kľúčových znakov LEADER,
- b) implementačného procesu,
- c) riadiaceho procesu,
- d) propagácie a vzdelávania členov MAS.

Hodnoty monitorovacích ukazovateľov hodnotiacich výsledky projektov bude Monitorovací výbor OZ MR každý rok spracúvať do **Správy o monitoringu**, ktorú spolu s vyhodnotením jednotlivých výziev predloží Výkonnému výboru OZ MR. Monitorovací výbor OZ MR v spolupráci s výkonným výborom OZ MR budú na základe uvedených hodnotení a ukazovateľov pre hodnotenie výsledkov a dopadu stratégie každý rok vyhodnocovať do Správy o implementácii stratégie CLLD, ako výstupy jednotlivých projektov prispievajú k naplneniu špecifických cieľov a následne k naplneniu strategického cieľa stratégie.

Správa o implementácii stratégie CLLD bude prezentovaná na zasadnutí valného zhromaždenia členov OZ MR. Cieľom hodnotenia stratégie je zistiť, do akej miery sa vďaka realizácii stratégie uskutočnila želaná zmena oproti východiskovému stavu na začiatku prípravy stratégie. V prípade, že sa počas hodnotenia stratégie zistí, že plnenie jednotlivých ukazovateľov a efektivita využitia finančných prostriedkov nie sú dostatočné, vykoná OZ MR v rámci aktualizácie stratégie potrebné zmeny v opatreniach ako napríklad presun finančných prostriedkov medzi činnosťami, úpravy administratívnych postupov, zmeny činností a podobne.

Sebahodnotenie OZ MR

Sebahodnotenie OZ MR v sebe zahŕňa 4 oblasti:

- a) implementácia stratégie CLLD vrátane 7 kľúčových znakov LEADER,
- b) implementačný proces,
- c) riadiaci proces,
- d) propagácia a vzdelávanie členov MAS.

-

Pri sebahodnotení OZ MR bude hodnotiť nasledovné oblasti: výsledky činnosti orgánov a OZ MR vo vzťahu k realizácii stratégie (implementácia stratégie CLLD, riadiaci proces), výsledky činnosti OZ MR vo vzťahu k verejnosti a výsledky činnosti orgánov vo vzťahu k členom OZ MR (implementačný proces, propagácia a vzdelávanie členov OZ MR). Organizačná štruktúra presne vyjadruje hierarchiu rozhodovacích procesov pri implementácii stratégie a riadení OZ MR. Základom sebahodnotenia implementácie stratégie je číselné vyhodnocovanie merateľných ukazovateľov za súčasného sledovania celkového vývoja územia v kontexte.

V procese sebahodnotenia sa budú využívať aj nasledovné nástroje zberu informácií: správy o monitoringu a implementácie stratégie CLLD (hodnotenie implementácie stratégie, napĺňanie monitorovacích ukazovateľov a pod.), dotazníkový prieskum orientovaný na verejnosť a predkladateľov projektov (hodnotenie úrovne informovanosti zo strany OZ MR, hodnotenie spokojnosti s konzultáciami a poradenstvom a pod.) a dotazníkový prieskum orientovaný na členov OZ MR (hodnotenie úrovne informovanosti, hodnotenie procesu riadenia a činnosti OZ MR a pod.). Pravidelná - každoročná realizácia procesu sebahodnotenia bude využívaná ako prostriedok zlepšovania činnosti orgánov OZ MR. Výsledky sebahodnotenia budú zverejňované pre členov OZ MR i verejnosť a budú podkladom pre identifikovanie a realizáciu krokov na zlepšenie, prípadne odstránenie zistených nedostatkov.

Identifikácia možných rizík implementácie stratégie:

- nedostatočný záujem subjektov z podnikateľského a občianskeho sektora realizovať projekty v rámci implementácie stratégie CLLD z dôvodu vysokej administratívnej náročnosti a spôsobu financovania projektov
- nedostatočný záujem subjektov z verejného sektora realizovať projekty v rámci implementácie stratégie CLLD, predovšetkým z dôvodu vysokej administratívnej náročnosti projektov a nedostatočných finančných aj ľudských kapacít potrebných pre prípravu, realizáciu a vyhodnotenie projektu
- neschopnosť OZ MR financovať chod kancelárie dlhodobo
- nedostatočné napĺňanie monitorovacích ukazovateľov stratégie CLLD
- vysoká chybovosť v procese výberu projektov na úrovni OZ MR
- predĺženie procesu verejného obstarávania zo strany žiadateľov, resp. OZ MR z dôvodu chybovosti vo verejnom obstarávaní
- zdĺhavý proces vyhodnocovania výziev na PPA, resp. overovania výberu na RO pre IROP

Opatrenia na elimináciu rizík:

- realizácia vzdelávacích a informačných aktivít zacielená na subjekty z podnikateľského a občianskeho sektora
- poskytovanie konzultácií a poradenstva pri príprave, realizácii a vyhodnocovaní projektov pre subjekty z verejného sektora
- zabezpečenie dôsledného platenia členského všetkými členmi OZ MR
- pravidelný monitoring realizácie opatrení stratégie CLLD a prijatie vhodných opatrení s cieľom zlepšiť napĺňanie ukazovateľov
- realizácia školení pre zamestnancov OZ MR a osoby podieľajúce sa na výbere projektov na úrovni OZ MR
- realizácia vzdelávacích aktivít zameraných na oblasť verejného obstarávania
- aktívna spolupráca s PPA, resp. RO pre IROP s cieľom znížiť prípadné časové oneskorenie.

5.3.2. Monitorovacie ukazovatele

Tabuľka 29 Povinné ukazovatele na úrovni programu – PRV SR

Názov cieľového ukazovateľa	Cieľová hodnota v roku 2025
Čistý počet obyvateľov, ktorý má prospech zo zlepšenia služieb	10 200
Počet obyvateľov podporenej MAS	21 202
Pracovné miesta vytvorené v podporovaných projektoch (LEADER/PRV) (oblasť zamerania 6B)	6

Tabuľka 34 Celkové verejné výdavky – PRV SR

Názov ukazovateľa výstupu	Cieľová hodnota v roku 2025
Celkové verejné výdavky (v EUR) – podpora na vykonávanie operácií v rámci stratégie CLLD (len časť z PRV)	1 166 755,85
Celkové verejné výdavky (v EUR) – podpora pri prevádzkových nákladoch a oživení - (len časť z PRV)	103 651,17

Tabuľka 35 Povinné ukazovatele na úrovni IROP 2014-2020

Názov ukazovateľa výstupu	Merná jednotka	Cieľová hodnota v roku 2023
Počet podporených podnikov	podnik	5
Zamestnanosť v podporených podnikoch	FTE	7
Počet podnikov, ktoré dostávajú podporu s cieľom predstaviť výrobky, ktoré sú pre firmu nové	podnik	1
Počet podnikov, ktoré dostávajú podporu s cieľom predstaviť výrobky, ktoré sú pre trh nové	podnik	1

Počet nových služieb a prvkov verejnej infraštruktúry	počet	7
---	-------	---

Hodnoty merateľných ukazovateľov boli nastavené na základe potrieb identifikovaných aktérmi v území OZ MR a na základe finančných zdrojov určených na implementáciu stratégie z programov PRV a IROP.

Spôsoby overovania a získavania údajov pre navrhované merateľné ukazovatele budú predovšetkým monitorovacie správy, ktoré sa budú vypracovávať raz ročne. Ďalším spôsobom bude fotodokumentácia, ktorá zabezpečí nielen opisné, ale aj vizuálne overenie tých ukazovateľov, ktoré bude možné podložiť fotkami. Ukazovatele sa budú overovať aj priamo na mieste a to fyzickým overovaním na mieste a budú doplnené vlastným prieskumom a dotazníkovým prieskumom. Dôležité údaje budú zhromažďované a ukladané do internej štatistiky OZ MR. Niektoré ukazovatele sa budú overovať aj pomocou databázy Štatistického úradu SR.

6. Finančný rámec

6.1. Financovanie stratégie CLLD

Tabuľka 42 Celkové zdroje pre MAS z PRV a IROP

	SPOLU EUR	
Základná alokácia		
Celkové zdroje z PRV (EPFRV) a IROP (EFRR) (základná alokácia podľa vzorca pre MAS v súlade s kapitolou 6.4 Systému riadenia CLLD), z toho:	1 579 142	
Operácie v rámci implementácie stratégie CLLD	1 426 001	
Chod MAS a animácie	153 142	
Dodatočná alokácia na základe splnenia míľníka A		
Celkové zdroje z PRV (EPFRV), z toho:	132 392,87	
Operácie v rámci implementácie stratégie CLLD	110 327,39	
Chod MAS a animácie	22 065,48	
Dodatočná alokácia na základe predĺženia obdobia PRV v zmysle nariadenia o prechodných pravidlách		
Celkové zdroje z PRV (EPFRV), z toho:	345 514,15	
Operácie v rámci implementácie stratégie CLLD	287 928,46	
Chod MAS a animácie	57 585,69	
Celkom Chod MAS a animácie	Chod MAS	Animácie
Suma v rámci IROP v zmysle vydaného Rozhodnutia na Chod MAS1 a Chod MAS2 (ak relevantné)	210 431,30	
Suma v rámci PRV v zmysle vydaného Rozhodnutia na podopatrenie 19.4 základná alokácia		24 000,00
Suma v rámci dodatočnej alokácie na základe splnenia míľníka A	17 652,38	4 413,10
Suma v rámci dodatočnej alokácie na základe predĺženia obdobia PRV v zmysle nariadenia o prechodných pravidlách	46 068,55	11 517,14

Pozn.: Financovanie chodu MAS vrátane animácií musí byť v súlade s kapitolou 6.2 Systému riadenia CLLD.

6.2. Finančný plán pre opatrenia

Tabuľka 43 Zameranie stratégie podľa sektorov

Dodatočná alokácia na základe splnenia miľníka A		132 392,87 €	
Dodatočná alokácia na základe predĺženia obdobia PRV SR 2014-2022 v zmysle nariadenia o prechodných pravidlách		345 514,15 €	
SPOLU		477 907,02 €	
Výpočet chod MAS a animácie		79 651,17 €	
Implementácia projektov		398 255,85 €	
Minimálne 15% súkromný sektor		59 738,38 €	
Názov opatrenia stratégie CLLD	Rozpočet na opatrenie	Oprávnený prijímateľ verejný sektor	Oprávnený prijímateľ neverejný sektor
O 1.1. Podporiť živočíšnu a rastlinnú výrobu	150 000		X
O 1.2. Podporiť mladých a malých poľnohospodárov (mladý poľnohospodár)	0		X
1.2 Podporiť mladých a malých poľnohospodárov (malý poľnohospodár)	0		X
O 1.3. Podporiť zhodnocovanie poľnohosp. produkcie	87 755,85		X
O 1.4. Podporiť miestne produkty na trhu a predaj z dvora (podniky)	0		
O 2.1. Vybaviť prevádzky ...	340 000		X
O 3.1. Podporiť infraštruktúru v CR (podniky)	35 500		X
O 3.1. Podporiť infraštruktúru v CR (obce,)	143 500	X	
O 3.2. Zrekonštruovať chátrajúce pamiatky	100 000		X 100 000
O 4.1. Skvalitniť miestnu infraštruktúru	300 000	X	
O 4.2. Skvalitniť environmentálnu infraštruktúru	0		
O 5.1. Zabezpečiť dostatok komunitných sociálnych služieb	107 500	X	
O 6.1. Vybudovať, modernizovať učebne ZŠ; umožniť aktivity pre mladých na školách; zlepšiť stav MŠ	210 000	X	
O 7.1. Zlepšiť vzhľad intravilánov obcí	350 000	X	
O 7.2. Zlepšiť kvalitu extravilánov obcí	0	X	
O 8.1. Vytvoriť spoločné podujatie, koordinovať a propagovať aktivity a zvýšiť ponuku aktivít pre rôzne skupiny obyvateľov	0		
O 8.2. Rozvíjať a podporiť dobrovoľníctvo	0		

O 8.3. Rozvíjať spoluprácu, aj mimo územia MAS	0		
Celkový rozpočet podľa sektorov		1 111 000 €	713 255,85 €
Percentuálny pomer zamerania stratégie		60,90%	39,10%

7. Zhodnotenie prínosov stratégie CLLD, jej synergie a doplnkovosť

7.1. Prínosy k zlepšovaniu ekonomického rozvoja územia

Zlepšovanie ekonomického rozvoja územia je jednou z kľúčových priorít stratégie, priamo sa mu venuje samostatná priorita (priorita Podporiť ekonomický rozvoj a zvýšiť zamestnanosť). Táto priorita sa zameriava na oblasti, ktoré majú v území najvyšší potenciál – poľnohospodárstvo (živočíšna výroba, rastlinná výroba), zhodnocovanie poľnohospodárskej produkcie, predaj poľnohospodárskych výrobkov, využívanie dostupných miestnych zdrojov energie, rozvoj podnikania aj mimo poľnohospodárstva a turizmus spojený s vidiekom, poľnohospodárstvom a existujúcimi prírodnými hodnotami. Opatrenia tejto priority sú priamo zamerané na tvorbu pracovných miest a samozamestnávanie. Celkovo sa predpokladá vytvorenie 12 nových pracovných miest, pričom 6 pracovných miest by sa malo vytvoriť podporením projektov z PRV (opatrenia 1.1., 1.3., 1.4., 3.1) a ďalších 6 pracovných miest podporením projektov z IROP (opatrenie 2.1.). Pri hodnotení projektov bude medzi výrazné kritéria patriť jeho inovatívnosť.

Ostatné priority zabezpečujú prostredie pre kvalitnejší život, ale z veľkej časti zlepšujú aj dostupnosť zamestnávateľov v mestách a infraštruktúru podnikania. Ide najmä o opatrenia (mimo financovania v rámci stratégie CLLD) spojené s infraštruktúrou verejnej dopravy a so stavom miestnych komunikácií. Význam v tejto oblasti majú aj opatrenia zamerané na sociálne služby (dostupnosť služieb sociálnych pre seniorov zvýši možnosti ekonomicky aktívnej časti obyvateľstva uchádzať sa o zamestnanie, resp. podnikat') a materské školy (rodičia detí od troch rokov môžu, v prípade možnosti využívať MŠ, opätovne vstúpiť na trh práce). Skvalitňovanie infraštruktúry vzdelávania zvýši šance absolventov základných škôl pokračovať na stredných školách a tým si nájsť lepšie zamestnanie. Zlepšovanie vzhľadu obcí zvýši ich atraktivitu aj pre vidiecky cestovný ruch.

Samostatným problémom je integrácia Rómov, ktorí z hľadiska počtu predstavujú už dnes významnú ekonomickú silu, ktorá sa zlepšením miery integrácie využije pre rozvoj obcí. K zlepšovaniu v tejto oblasti prispeje napr. aktivita 5.1, ktorej súčasťou je zriadenie komunitného centra aj pre Rómov.

7.2. Prínosy k napĺňaniu cieľov PRV

Pomocou predloženej stratégie a vďaka opatreniam v nej nastavených, budú podporované rôzne ciele PRV, týkajúce sa oblasti ako konkurencieschopnosť, inovácie či životné prostredie.

Aktívnym uplatňovaním prístupu LEADER, kedy občania sami, iniciatívou zdola nahor, preberajú zodpovednosť za svoje územie, za jeho rozvoj a rast, sa zároveň napĺňajú aj ciele PRV. Obyvatelia dôkladne poznajú silné, slabé stránky ale aj potenciál územia, a miestnych zdrojov, taktiež poznajú významných aktérov v rámci územia.

Prínosy stratégie CLLD k napĺňaniu cieľov PRV najmä v oblasti konkurencieschopnosti poľnohospodárstva, lesníctva a potravinárstva.

Prvou z priorít stratégie OZ MZ je podporiť ekonomický rozvoj a zvýšiť zamestnanosť, a to pomocou lepšieho využívania potenciálu v poľnohospodárstve, podporou podnikania či zlepšením odbytu produkcie.

Vďaka podpore modernizácie zastaraných strojov, technológií, zavádzaním nových prístupov pri spracovaní, skladovaní produktov a podobne sa umožní rozvoj podnikania v oblasti poľnohospodárstva, aj potravinárstva. Zvýši sa podiel produkcie na trhu a napomôže sa tiež diverzifikácii poľnohospodárskej výroby.

Zároveň sa vďaka modernizácii prevádzok a technológií zvýši energetická účinnosť. Spracovanie rôzneho odpadu zo živočíšnej výroby (napr. kravského alebo konského hnoja) napr. na výrobu hnojiva, biomasy a podobne. Podporí sa využívanie OZE aj obcami.

Podporou poľnohospodárskej a potravinárskej výroby sa zároveň podporí vznik nových pracovných miest, a tiež začleňovanie rôznych ohrozených skupín obyvateľstva. Pomocou rozširovania výroby a spracovania, skladovania, distribúcie rôznych produktov, inováciou rastlinnej produkcie, zavádzaním nových plodín a produktov a výrobkov na trh sa podporí konkurencieschopnosť, zavádzanie inovácií a tiež vytváranie nielen sezónnych, ale trvalých pracovných miest. Tieto aktivity budú podporované v rámci ŠC 1, Opatrenia 1.1., 1.2., 1.3. a 1.4.

Keďže nevyhovujúca a nerozvinutá infraštruktúra je jednou z bariér rozvoja územia, zameriame sa taktiež na jej skvalitnenie. Konkrétne v ŠC 4, Opatrenie 4.1.

Prínosy stratégie CLLD na podporu znevýhodnených/marginalizovaných skupín pri rozvoji ekonomického potenciálu územia:

Počas tvorby partnerstva a prípravy samotnej stratégie sa kládol dôraz na začleňovanie širokej a rôznorodej skupiny obyvateľstva. Pri definovaní priorít, cieľov a opatrení sa vychádzalo z identifikovaných potrieb a problémov všetkých obyvateľov, vrátane nených a marginalizovaných, čím sa zároveň uľahčí cielená alokácia zdrojov tam, kde je to najpotrebnejšie a najžiaducejšie.

Priorita: Podporiť ekonomický rozvoj a zvýšiť zamestnanosť

Táto priorita a v rámci nej ŠC 1, ŠC 2 umožnia podporu projektov, ktoré vytvoria priestor aj pre znevýhodnené a zraniteľné skupiny obyvateľstva a ich prínos k ekonomickému rozvoju územia. Ide o oblasti podpory rozvoja poľnohospodárstva, cestovného ruchu, lokálnych služieb, výroby a zavádzania na trh nových výrobkov a pod. Podporou malých podnikateľov sa vytvoria pracovné miesta aj pre záujemcov z rómskej komunity, či dlhodobo nezamestnaných. Poľnohospodári na svojich farmách môžu poskytnúť pre školy, a deti aj z rómskej komunity možnosti na prepájanie vzdelávania s tzv. zážitkovým hospodárstvom.

Priorita: Zlepšiť technickú infraštruktúru

ŠC 5 je zameraný na podpora projektov smerujúcich k zlepšeniu technickej infraštruktúry v obciach daného územia. Pri prácach a aktivitách v týchto projektoch bude podporované aktívne zapojenie nezamestnaných, či marginalizovaných skupín. Pri rôznych rekonštrukciách a opravách sa taktiež umožní ich aktívne zapojenie a účasť, čo zároveň napomôže k stieraniu bariér medzi marginalizovanými a zraniteľnými skupinami a majoritou. Oprava a dobudovanie chodníkov, zastávok zároveň uľahčí a umožní, aby sa presuny starších, či pohybovo obmedzených obyvateľov stali bezpečnejšími a jednoduchšími.

Priorita: Zlepšiť kvalitu života v obciach

V rámci ŠC 5, ŠC 6, ŠC 8 ide o podporu projektov zameraných na vybudovanie kvalitného prostredia na život komunity, zabezpečenie kvalitných služieb občanov, posilnenie komunitného života a to vrátane zraniteľných skupín obyvateľstva (stacionár pre starších občanov, komunitné centrum – rómska menšina, vybavenie ekoučební, podpora aktivít rôznych miestnych spolkov, združení, a pod.; podpora aktivít zameraných na využívanie a rozvoj dobrovoľníctva).

V prípade dovybavenia či vybudovania rôznych učební v školách, tieto môžu poskytnúť priestor na vzdelávanie a získavanie zručností pre deti, ale aj pre ich rodičov (napr. aj pre marginalizovanú rómsku menšinu). Vynovené priestory bude môcť využívať Jednota dôchodcov jednak na zachovanie tradičných ručných prác napr. háčkovanie, paličkovanie a zlepšovanie vzájomnej úcty. Takéto prepojenie seniorov s mladými ľuďmi povedie k zvýšeniu pocitu užitočnosti a k prekonávaniu vzájomných predsudkov a bariér.

ŠC 7 zameraný na zlepšenie vzhľadu intravilánov a extravilánov obcí podporuje okrem iných aj budovanie a opravu športovísk, ihrísk a ich následné využívanie na rôzne aktivity. Táto aktivita sa taktiež môže stať príležitosťou pre zapojenie sa rôznych skupín obyvateľstva, prekonávaniu predsudkov a budovaniu tolerancie.

Princípy ochrany a zlepšenia životného prostredia:

Územie spadajúce pod OZ MR bolo v minulosti zasiahnuté viacerými vplyvmi zhoršujúcimi životné prostredie – znečistenie vôd, ovzdušia, kontaminácia PCB látkami, vysušenie územia a likvidácia drvivej väčšiny mokradí, zníženie ekologickej stability.

Na druhej strane, zachovali sa tu mimoriadne hodnotné mokrad'ové plochy, ktoré sú významné nie len na miestnej úrovni, ale aj na národnej a celoeurópskej (najznámejšie sú Senianske rybníky, prírodná rezervácia Ortov a chránený areál Zemplínska Šírava, existujú tu však aj iné, menšie mokrade).

V rámci stratégie CLLD bola zadefinovaná priorita „Zlepšiť technickú infraštruktúru“, ktorá obsahuje aktivity zamerané na zlepšenie hospodárenia s odpadmi a na vybudovanie kanalizácií a ČOV (financovanie je navrhnuté mimo stratégie CLLD). V rámci priority „Zlepšiť kvalitu života v obciach“, v ŠC 7 a opatrení 7.2 je definovaná aj aktivita zameraná na odstraňovanie nelegálnych skládok. Stratégia tiež obsahuje aktivitu zameranú na využívanie obnoviteľných zdrojov energie (prispieva k znížovaniu emisií CO₂ v regióne) a rozšírenie rybníkárstva (prispeje k lepšiemu zadržiavaniu vody v krajine a zvýšeniu ekologickej stability). Aktivity spojené s cestovným ruchom (ekoturizmom) sú z veľkej časti zamerané na prírodné hodnoty, ktoré sa budú využívať udržateľným spôsobom. Kladie sa dôraz na udržateľné formy dopravy – cyklistickú dopravu, hromadnú dopravu. Tieto sú podporované v rámci ŠC 4.

Vzdelávacie aktivity sú zamerané aj na princípy ochrany ŽP pri poľnohospodárskych činnostiach. Vplyv na ŽP bude hodnotený aj pri aktivitách priamo necielených na ochranu ŽP.

7.3. Prínosy k napĺňaniu cieľov IROP

V strategickej časti predkladanej stratégie sú navrhnuté opatrenia tak, aby napomáhali napĺňaniu špecifických cieľov programu IROP.

Vybavenosť obcí, poskytovanie kvalitných a atraktívnych služieb je nevyhnutné pre pozitívny obraz celého územia. Atraktívne prostredie a jeho kvalita má významný vplyv na vytváranie rázu a charakteru celého územia, sú opatrenia zamerané práve na túto oblasť.

Budovaním komunitných centier, zabezpečením kvalitných komunitných služieb sa vytvorí prostredie, vďaka ktorému sa obyvatelia budú v území cítiť dobre a bezpečne. Zároveň sa napomôže integrácii a podpore rôznorodých zraniteľných skupín obyvateľstva, čím dochádza k prepojeniu jednotlivých cieľov stratégie a synergickému efektu.

Modernizáciou a zatraktívnením rôznych učební na školách sa podporí vzdelávanie v oblastiach, ktoré napomôže rozvoju zručností, schopností ale aj záujmu žiakov o dané územie (ekologické formy pestovania, tradičné remeslá, a pod.)

Z IROPu budú financované aktivity zamerané na ekonomický rozvoja a zvýši sa tým zamestnanosť, súčasne z IROPu zlepšíme technickú infraštruktúru územia a to zrekonštruovaním športovísk a detských ihrísk.

A zároveň ako bolo vyššie spomenuté z IROPu skvalitníme prostredie pre život samotných obyvateľov územia skvalitnením komunitných sociálnych služieb, skvalitnením vzdelávania a odstraňovaním divokých skládok.

7.4. Synergie a doplnkovosť stratégie CLLD

7.4.1. Popis iných stratégií, ktoré sa na danom území realizujú, resp. plánujú realizovať

Stratégia Európa 2020

Európa 2020 je stratégiou EÚ, ktorá ma počas nasledujúceho desaťročia zabezpečiť hospodársky rast. EÚ má záujem vybudovať inteligentné, udržateľné a inkluzívne hospodárstvo. Tieto tri vzájomne sa dopĺňajúce priority by mali pomôcť EÚ a jej členským štátom dosiahnuť vyššiu mieru zamestnanosti, produktivity a sociálnej súdržnosti.

EÚ stanovila päť cieľov týkajúcich sa zamestnanosti, inovácií, vzdelania, sociálneho začlenenia a oblasti klímy a energetiky, ktoré by sa mali splniť do roku 2020. Všetky členské štáty prijali vlastné vnútroštátne ciele v každej z týchto oblastí. Konkrétne opatrenia na vnútroštátnej úrovni a na úrovni EÚ podporujú naplnenie stratégie.

Stratégia Európskej únie pre podunajskú oblasť

Podunajská oblasť je funkčná oblasť vymedzená povodím rieky Dunaj. Orgány spolupráce ako Dunajská komisia a Medzinárodná komisia pre ochranu Dunaja sa zaoberajú riešením špecifických otázok. Táto stratégia daný prístup rozširuje v záujme integrovaného riešenia priorít. Zo zemepisného hľadiska sa týka hlavne, avšak nie výlučne: Nemecka (Bádensko-Württembersko a Bavarsko), Rakúska, Slovenskej republiky, Českej republiky, Maďarska, Slovinska, Rumunska a Bulharska v rámci EÚ a Chorvátska, Srbska, Bosny a Hercegoviny, Čiernej Hory, Moldavskej republiky a Ukrajiny (regióny pozdĺž Dunaja) mimo EÚ. Zostáva však otvorená aj pre iných partnerov z tejto oblasti.

PHSR KSK

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja Košického samosprávneho kraja (PHSR KSK 2016 - 2022), spolu s Územným plánom veľkého územného celku Košický kraj, sú základnými a kľúčovými dokumentmi pre riadenie samosprávy v oblasti regionálneho rozvoja. Program je spracovaný na obdobie 7 rokov, teda na obdobie 2016 – 2022. Vychádza z poznania aktuálnej situácie a konkrétnych potrieb obyvateľov, podnikateľov, záujmových skupín a ďalších subjektov v Košickom kraji.

Regionálna integrovaná územná stratégia (RIÚS) Košického kraja na roky 2014 – 2020

V programovom období 2014-2020 je v IROP po prvý raz aplikovaný integrovaný prístup prostredníctvom Regionálnych integrovaných územných stratégií. RIÚS je tak východiskovým implementačným dokumentom pre realizáciu IROP. Zároveň RIÚS predstavuje záväzný akčný plán konkrétnych plánovaných aktivít IROP v Košickom kraji, definujúci konkrétne plánované opatrenia s dôrazom na integrovaný prístup pre rozvoj územia. Zdrojom financovania RIÚS sú hlavne prostriedky štrukturálnych fondov vrátane povinného spolufinancovania z národných zdrojov a povinného spolufinancovania zo zdrojov rozpočtov regionálnej a miestnej samosprávy.

Stratégia rozvoja vidieka KSK

Stratégia rozvoja vidieka Košického samosprávneho kraja bola vypracovaná s cieľom stanoviť základné priority rozvoja a identifikovať rozvojové príležitosti pre vidiek Košického samosprávneho kraja. Stratégia ako komplexný strednodobý rozvojový dokument rieši

možnosti koncentrácie dostupných zdrojov na ohraničený počet cieľov identifikovaných ako prioritné pre rozvoj vidieckych oblastí s najväčším potenciálom i najväčšími problémami.

7.4.2. Synergie a komplementarity

Stratégia Európa 2020:

Stratégia CLLD je v súlade s nasledujúcimi cieľmi stratégie Európa 2020:

- ❖ Inteligentný rast: vytvorenie hospodárstva založeného na znalostiach a inovácii
 - Rast sektoru služieb pre oblasť kúpeľníctva, turizmu a podnikania na vidieku (*ŠC 4 tejto Stratégie CLLD*)
- ❖ Udržateľný rast: podporovanie ekologickejšieho a konkurencieschopnejšieho hospodárstva, ktoré efektívnejšie využíva zdroje (*ŠC 1, 2 a 3 Stratégie*)
- ❖ Inkluzívny rast: podporovanie hospodárstva s vysokou mierou zamestnanosti, ktoré zabezpečí sociálnu a územnú súdržnosť
 - Rozvoj multifunkčného pôdohospodárstva (*ŠC 1 Stratégie*)
 - Podpora rozvoja sociálneho kapitálu v pôdohospodárstve a na vidieku (*ŠC 6 Stratégie*)
 - Regenerácia vidieckych sídiel (*ŠC 8 Stratégie*)

Stratégia Európskej únie pre podunajskú oblasť

Stratégia CLLD prispieva k napĺňaniu týchto pilierov Dunajskej stratégie:

- (1) Prepojenie podunajskej oblasti
 - podporovať kultúru a cestovný ruch, kontakty medzi ľuďmi (*ŠC 4 Stratégie*)
- (2) Ochrana životného prostredia v podunajskej oblasti
 - obnoviť a udržať kvalitu vôd (*ŠC 5 Stratégie*)
 - chrániť biodiverzitu, krajinu a kvalitu ovzdušia a pôd
- (3) Rozvíjanie prosperity v podunajskej oblasti
 - podporovať konkurencieschopnosť podnikov vrátane rozvoja zoskupení (*ŠC 1,2*)
 - investovať do ľudí a zručností (*ŠC 6,7 Stratégie*)

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja Košického samosprávneho kraja na obdobie 2016 –2022 (schválený Zastupiteľstvom KSK 7.12.2015)

Stratégia CLLD je v synergii najmä so Strategickým cieľom č.2 Posilňovanie regionálnej identity cestou rozvoja vidieka, Špecifickým cieľom 2.1. Tvorba nových pracovných miest podporou vzniku miestnych distribučných a spracovateľských sietí. Významný efekt sa môže

dosiahnuť a z hľadiska Strategického cieľa č.3 Posilňovanie regionálnej identity hľadaním alternatív k trhu práce pre pracovnú silu, ktorá bola z trhu práce vytlačená - Špecifického cieľa 3.1 Podpora rozvoja komunitného spôsobu života.

Ďalšie ciele PHSR, ku ktorým prispieva aj Stratégia CLLD:

- ❖ Strategický cieľ č. 4 Posilňovanie regionálnej identity cestou podpory rozvoja občianskej Spoločnosti Špecifický cieľ č. 4.2 podpora zvyšovania občianskej participácie podporou združovania obyvateľov a vzniku záujmových skupín (*ŠC 9 Stratégie CLLD*)
- ❖ Strategický cieľ č. 5 Posilňovanie regionálnej identity cestou podpory rozvoja sociálnych ľudských práv Špecifický cieľ č. 5.1 skvalitňovanie poskytovania sociálnych služieb; Špecifický cieľ č. 5.3 skvalitnenie systému vzdelávania (*ŠC 7 Stratégie*)
- ❖ Strategický cieľ č.7 Posilňovanie regionálnej identity rozvojom kultúrneho dedičstva Špecifický cieľ č. 7.1 zachovanie kultúrneho dedičstva (*Opatrenie 4.2 Stratégie*)
- ❖ Strategický cieľ č. 8 Posilňovanie regionálnej identity cestou ochrany prírodného dedičstva a zvyšovania kvality života obyvateľov (*ŠC 8 Stratégie*)

Regionálna integrovaná územná stratégia Košického kraja na roky 2014 – 2020

- ❖ Prioritná os č. 2: Ľahší prístup k efektívnym a kvalitnejším verejným službám
 - Špecifický cieľ č. 2.1.1. Podporiť prechod poskytovania sociálnych služieb a zabezpečenia výkonu opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately v zariadení z inštitucionálnej formy na komunitnú a podporiť rozvoj služieb starostlivosti o dieťa do troch rokov veku na komunitnej úrovni (*ŠC 6 Stratégie*)
 - Špecifický cieľ č. 2.2.1. Zvýšenie hrubej zaškolenosti detí materských škôl (*ŠC 7 Stratégie*)
- ❖ Prioritná os č. 4: Zlepšenie kvality života v regiónoch s dôrazom na životné prostredie
 - Špecifický cieľ č. 4.2.1. Zvýšenie podielu obyvateľstva so zlepšeným zásobovaním pitnou vodou a odvádzanie a čistenie odpadových vôd verejnou kanalizáciou bez negatívnych dopadov na životné prostredie. (*ŠC 5 Stratégie*)

Stratégia rozvoja vidieka KSK

Stratégia miestneho rozvoja vedeného komunitou Občianskeho združenia Medzi riekami prispieva k napĺňaniu napr týchto cieľov a opatrení:

Špecifický cieľ 1: Zachovanie biodiverzity vidieckej krajiny Opatrenie 1.1: Revitalizácia vidieckej krajiny a zvýšenie ekologickej stability krajiny (*Opatrenie 8.1 Stratégie*)

Špecifický cieľ 2: Zvyšovanie kvality života vo vidieckom priestore Opatrenie 2.1: Rekonštrukcie a modernizácia občianskej vybavenosti, zvyšovanie atraktívnosti verejných priestranstiev (*opatrenie 8.1 Stratégie*)

Špecifický cieľ 1: Zvýšenie zamestnatelnosti ľudských zdrojov na vidieku Košického kraja Opatrenie 1.1: Posilnenie kapacít základných škôl ako nástroja pre zvyšovanie zamestnatelnosti znevýhodnených skupín obyvateľstva (*opatrenie 7.1 Stratégie*)

Špecifický cieľ 1: Rozvoj a diverzifikácia hospodárskych činností, podpora zamestnanosti Opatrenie 1.1: Podpora spracovateľských aktivít na báze alternatívnej a ekologickej poľnohospodárskej výroby a lesovýroby (*opatrenie 1.3 Stratégie*)

Opatrenie 1.2: Podpora rozvoja služieb a obchodu (*opatrenie 4.1 Stratégie*)

Opatrenie 1.3: Podpora sociálnej ekonomiky a podnikania (*opatrenie 2.1 Stratégie*)

7.5. Popis multiplikačných efektov

Realizácia stratégie CLLD na území OZ MR bude mať pre obyvateľov významný multiplikačný efekt, nakoľko sa zlepši spolupráca a komunikácia medzi zástupcami verejného sektora na jednej strane a podnikateľmi a zástupcami neziskového sektora na strane druhej. Pre rozvoj oblasti budú mať významný vplyv verejné ako aj súkromné zdroje, ktoré pomôžu vytvoriť nové pracovné miesta.

Výsledky a výstupy realizácie stratégie CLLD bude kancelária OZ MR šíriť na svojej webstránke, na stretnutiach valného zhromaždenia, ale taktiež na rôznych podujatiach organizovaných v území.

Priamou podporou poľnohospodárskych podnikov v živočíšnej a rastlinnej výrobe, zhodnocovaním poľnohospodárskej produkcie a podporou miestnych produktov na trhu, ako aj podporou existujúcich a nových podnikov sa vytvoria priame pracovné miesta v poľnohospodárstve a u miestnych podnikateľov alebo nepriamo ako dôsledok synergického efektu v území napr. rekonštrukcia ubytovacích alebo reštauračných kapacít v území ovplyvní dopyt po ubytovacích resp. reštauračných službách, ktoré budú na seba viazať pracovné miesta. Organizáciou podujatí pre miestnych aktérov (semináre, konferencie, workshopy pre členov OZ MR a ďalších aktérov) zameraných na šírenie vedomostí a zručností pri vykonávaní stratégie CLLD a s tým spojených prác a vzdelávaním potenciálnych prijímateľov zameraným na šírenie vedomostí a zručností pri príprave projektov budú obyvatelia územia zručnejší a v budúcnosti budú schopnejší samostatne pripravovať projekty, zapájať sa do projektov spolupráce a rôznych partnerstiev.

Priame vplyvy na rozvoj územia sú:

- Podpora domácej produkcie
- Posilnenie ekonomickej životaschopnosti malých a stredných podnikov
- Zvýšenie kvality života na území OZ MR prostredníctvom investícií do infraštruktúry
- Aktivizovanie miestnych partnerstiev
- Podpora spolupráce dvoch a viacerých podnikateľských subjektov, ktorá môže vyvolávať nové investície, ktorých multiplikačným efektom bude tvorba pracovných miest

Nepriame vplyvy na rozvoj územia sú:

- Hospodársky rozvoj v území OZ MR

Podpora rozvoja miestnych komunít

- Vytváranie sietí ako prostriedku na prenos osvedčených postupov spolupráce medzi ľuďmi a projektami
- Podpora sociálneho začleňovania a zmierňovania chudoby.

Hodnotenie multiplikačných efektov bude súčasťou procesov monitoringu a hodnotenia implementácie Stratégie CLLD, ktoré sú detailne popísané v kapitole 5.3.1.

Zoznam povinných príloh stratégie CLLD:

- 1) Vymedzenie územia a obyvateľstva MAS
- 2) Doklad o súhlase všetkých obcí so zaradením do územia pôsobnosti MAS
- 3) Mapa územia MAS
- 4) Zoznam členov MAS podľa sektorov (vrátane obcí)
- 5) Dokumenty preukazujúce proces tvorby a formovania partnerstva (zápisnice, prezenčné listiny, fotodokumentácia)
- 5.1) Dokumenty preukazujúce proces tvorby stratégie CLLD (informačné aktivity)
 - dotazníky s odpoveďami od starostov;
 - formulár projektových zámerov;
 - informačný leták o MAS;
 - dotazník pre verejnosť.
- 6) Zoznam zdrojov (analýzy) a vstupných dokumentov
- 7) Organizačná štruktúra MAS
- 8) Personálna matica MAS CLLD
- 9) Stanovy MAS

Príloha č. 6) Zoznam zdrojov analýzy a vstupných dokumentov:

Internet:

- obce.ineko.sk
- www.e-obce.sk
- www.statistics.sk
- www.registeruz.sk
- www.svp.sk
- www.forestportal.sk
- www.pamiatky.sk
- www.obce.info
- www.medziriekami.sk
- www.upsvar.gov.sk
- www.laborecuh.sk
- www.vucke.sk
- www.dolnyzemplin.sk
- www.sopsr.sk
- www.shmu.sk

Zoznam vstupných dokumentov:

- Atlas krajiny
- Atlas Rómskych komunit
- Koncepcia územného rozvoja Slovenska
- Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja KSK
- Integrovaná stratégia rozvoja územia
- Environmentálna regionalizácia SR
- Program rozvoja vidieka SR 2014 – 2020
- Integrovaný regionálny operačný program 2014-2020
- Operačný program Ľudské zdroje
- Stratégia rozvoja vidieka KSK